

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност, банкарска регулатива и решавање банки

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ВО ТРЕТИОТ КВАРТАЛ ОД 2019 ГОДИНА***

декември 2019 година

СОДРЖИНА

Резиме	3
I. Структура на банкарскиот систем	6
1. Број на банки и сопственичка структура на банкарскиот систем.....	7
II. Ризици во банкарското работење	10
1. Кредитен ризик	11
1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките	13
1.2 Потенцијални извори на идно остварување на кредитниот ризик	22
1.3 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик.....	26
2. Ликвидносен ризик.....	29
2.1. Динамика и состав на ликвидните средства.....	29
2.2. Показатели за ликвидноста	34
2.3. Рочна структура на средствата и обврските.....	36
2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови	37
3. Валутен ризик	40
4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности ...	46
5. Ризик од несолвентност.....	52
5.1. Показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем и ниво на ризичност на активностите.....	52
5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем	55
5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови .	56
III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем 58	
1. Активности на банките	59
1.1. Кредити на нефинансиските субјекти.....	61
1.2. Депозити на нефинансиските субјекти	65
1.3. Останати активности	67
2. Профитабилност.....	73
2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем	73
2.2. Движење на каматните стапки и на каматниот распон.....	80
ПРИЛОГ 1.....	81
Ниво на концентрација на корпоративното кредитирање	81

Резиме

Третиот квартал од 2019 година го одбележаа неколку позначајни промени; пред сè солидниот раст на примените депозити и ликвидните средства на банките, наспроти умереното влошување на показателите за солвентност и позначителното намалување на остварената деветмесечна добивка. Покрај тоа, од 1.7.2019 година започна да се применува новата Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик, што имаше соодветни ефекти врз кварталната динамика на кредитите и показателите за квалитетот на кредитното портфолио¹.

Во третиот квартал од 2019 година, активата на банкарскиот систем растеше побрзо во споредба со претходното тримесечје, но побавно во споредба со растот остварен во третиот квартал од 2018 година. За кварталниот раст на изворите на средства најмногу придонесоа депозитите по видување од нефинансискиот сектор, а извесен придонес имаше и зголемувањето на обврските врз основа на кредити кон нерезиденти и остварената добивка во третиот квартал од 2019 година. Притоа, депозитите по видување и во денари најмногу придонесоа за растот на депозитната база, во кој речиси подеднакво учество имаа и двата нефинансиски сектора. Најголемиот дел од новоприбраните извори на финансирање беа пласирани во ликвидни средства, а еден дел се искористи и за кредитирање на нефинансискиот сектор. Кредитната активност на банките забележа послаби остварувања во споредба со растот на депозитите. Имено, кредитите на нефинансиските субјекти се намалија во третиот квартал од 2019 година главно поради стапувањето во сила на измените во регулативата за управување со кредитниот ризик (со примена од 1.7.2019 година), односно поради задолжителниот отпис на нефункционалните побарувања коишто се целосно резервирани подолго од 12 месеци. Дури и да се изолира ефектот од спроведените задолжителни отписи, вкупните кредити на нефинансиските субјекти бележат скроман квартален раст, којшто е помал во споредба со растот и од претходниот квартал и од третото тримесечје од 2018 година. Кредитите на домаќинства и натаму солидно растат на квартална основа, додека корпоративните кредити се намалија (корпоративните кредити бележат пад и доколку се изолира ефектот од задолжителниот отпис).

Промените во регулативата за управување со кредитниот ризик, коишто, меѓу другото, ги обврзуваат банките за побрзо „чистење“ на нивните биланси, придонесоа за подобрување на показателите за нивото на остварување на кредитниот ризик. Така, во третиот квартал од 2019 година, учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансиските субјекти се намали за 0,5 процентни поени и се сведе до нивото од 5% (ако се изолираат ефектите од задолжителните отписи на нефункционалните кредити, стапката на нефункционални кредити би забележала квартален раст од 0,4 процентни поени и на 30.9.2019 година би изнесувала 11,5%). Анализирани по сектори, стапката на нефункционалните кредити кај нефинансиските друштва изнесува 8% (8,8% на 30.6.2019 година), додека кај домаќинствата се сведе на 2,1% (2,4% на 30.6.2019 година). Доколку се изолираат ефектите од задолжителните отписи на нефункционалните кредити, стапката на нефункционалните кредити кај нефинансиските друштва би изнесувала 17,8% (17,0% на 30.6.2019 година), а кај домаќинствата 5,3% (5,1% на 30.6.2019 година).

Показателите за ликвидноста на банкарскиот систем се подобрија, во услови на солиден квартален раст на ликвидните средства на банките, во кои беа насочени речиси

80% од новите извори на финансирање во третото тримесечје од 2019 година. Во нивната структура, носител на растот беа зголемените средства на денарските сметки кај Народната банка, а значителен придонес имаа и зголемените вложувања на банките во домашни државни еврообврзници издадени на странските пазари. Ликвидните средства учествуваат со околу една третина во вкупните средства на банките и покриваат повеќе од 55% од краткорочните обврски и 60% од вкупните депозити на домаќинствата. Показателот за соодносот меѓу кредитите и депозитите на банкарскиот систем се намали до ниво малку пониско од 85%, заради кварталниот пад на кредитите.

Добивката на банкарскиот систем остварена во првите девет месеци од 2019 година е помала за 24,3% во споредба со добивката остварена во истиот период од претходната 2018 година. Ваквото намалување во најголема мера е одраз на исцрпувањето на ефектите од настаните со еднократен карактер коишто предизвикаа висок раст на добивката во првите девет месеци од 2018 година. Сепак, дури и да се изолира нивниот ефект, добивката остварена во првите девет месеци од 2019 година е помала (за 5,8%), во споредба со добивката од истиот период од претходната година, што е последица на намалувањето на капиталните добивки од продажби на средства и намалувањето на нето каматните приходи. Истовремено, зголемувањето на оперативните трошоци на банките доведе до пониски показатели за ефикасноста на банкарскиот систем. Заклучно со 30.9.2019 година, стапките на поврат на просечната актива и просечниот капитал и резерви на банкарскиот систем изнесуваа 1,5% и 13,5%, соодветно (наспроти, 2,2% и 19,5%, за првите девет месеци од 2018 година), додека соодносот меѓу оперативните трошоци и вкупните редовни приходи изнесува 50% (45,7%, за истиот период од минатата година).

Показателите за солвентноста на банкарскиот систем бележат мало намалување, но и натаму се на солидно ниво. Во услови на отсуство на реинвестирања на добивки во капиталот на банките (коишто, вообичаено, се спроведуваат во првото полугодие од годината), сопствените средства на банкарскиот систем забележаа мал квартален пад (од 0,5%), како последица на растот на одбитните ставки од сопствените средства. И покрај кварталното намалување, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем изнесува солидни 16,9% на 30.9.2019 година (17,4% на 30.6.2019 година), додека соодносот меѓу најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем (редовниот основен капитал) и активата пондерирана според ризиците изнесува 15,3% (15,7% на 30.6.2019 година). На агрегирано ниво, банкарскиот систем располага со „слободен“ капитал, над утврдениот регулаторен и супервизорски минимум, чиешто учество изнесува 10% од вкупните сопствени средства (12,1% на 30.6.2019 година) и им е на располагање на банките за покривање на неочекуваните ризици од работењето.

Директните изложености на банкарскиот систем на валутен ризик и ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности сè уште се мали и учествуваат со 5,1% и 6,1%, соодветно, во вкупните сопствени средства. Но, и натаму има **индиректна изложеност на овие ризици**, којашто произлегува од присуството на кредити со валутна компонента (42,1% на 30.9.2019 година, наспроти 41,7%

¹ Новата одлука има за цел да постигне повисока усогласеност на домашната регулатива со европските стандарди и барањата на меѓународниот стандард за финансиско известување МСФИ 9. Повеќе детали околу новините коишто ги воведува новата одлука може да се најдат во делот „Кредитен ризик“ од овој извештај, во рамки на текстуалната рамка „Унапредување на регулаторната рамка при управувањето со кредитниот ризик“.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во третиот квартал од 2019 година

на 30.6.2019 година) и кредити со прилагодливи и варијабилни каматни стапки (75,3% на 30.9.2019 година, наспроти 75,6% на 30.6.2019 година).

Народната банка постојано внимателно ги следи движењата и ризиците присутни во банкарскиот систем и доколку оцени дека постои потреба за ограничување на одделните ризици, ќе преземе соодветни мерки.

I. Структура на банкарскиот систем

1. Број на банки и сопственичка структура на банкарскиот систем

Во третиот квартал од 2019 година, нема промени во бројот на банки (петнаесет) во однос на претходниот квартал, а исто така е непроменет и бројот на банки во претежна странска сопственост (единаесет) и бројот на подружници на странски банки² (шест).

Табела бр. 1

Структура на поважните позиции од билансите, според претежната сопственост на банките (со состојба на 30.09.2019 година)

во милиони денари и во проценти

Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	11	43.602	72,6%	379.723	71,8%	262.474	80,3%	272.504	70,2%	17.879	76,2%	5.005	77,0%
- подружници на странски банки	6	37.853	63,1%	309.271	58,5%	211.868	64,8%	224.806	57,9%	15.095	64,4%	5.091	78,4%
- Австрија	1	2.484	4,1%	22.930	4,3%	15.769	4,8%	13.255	3,4%	923	3,9%	233	3,6%
- Бугарија	1	1.208	2,0%	9.952	1,9%	6.726	2,1%	6.871	1,8%	381	1,6%	-1	0,0%
- Грција	1	12.898	21,5%	96.869	18,3%	66.716	20,4%	78.315	20,2%	5.462	23,3%	2.079	32,0%
- Словенија	1	9.636	16,1%	84.353	16,0%	55.594	17,0%	67.983	17,5%	4.424	18,9%	1.674	25,8%
- Турција	1	7.336	12,2%	53.950	10,2%	36.931	11,3%	31.544	8,1%	2.171	9,3%	675	10,4%
- Франција	1	4.292	7,2%	41.217	7,8%	30.131	9,2%	26.838	6,9%	1.735	7,4%	431	6,6%
- останати банки во претежна странска сопственост	5	5.749	9,6%	70.452	13,3%	50.606	15,5%	47.698	12,3%	2.784	11,9%	-86	-1,3%
- Бугарија	2	2.565	4,3%	24.327	4,6%	17.137	5,2%	17.080	4,4%	1.121	4,8%	258	4,0%
- Германија	1	2.594	4,3%	29.238	5,5%	22.134	6,8%	17.190	4,4%	905	3,9%	140	2,2%
- Швајцарија	2	591	1,0%	16.887	3,2%	11.335	3,5%	13.428	3,5%	758	3,2%	-484	-7,5%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	16.415	27,4%	148.869	28,2%	64.396	19,7%	115.731	29,8%	5.576	23,8%	1.491	23,0%
- приватна сопственост	3	13.814	23,0%	138.704	26,2%	64.373	19,7%	115.731	29,8%	5.465	23,3%	1.458	22,4%
- државна сопственост	1	2.601	4,3%	10.166	1,9%	23	0,0%	0	0,0%	111	0,5%	34	0,5%
Вкупно:	15	60.017	100,0%	528.592	100,0%	326.870	100,0%	388.235	100,0%	23.455	100,0%	6.496	100,0%

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

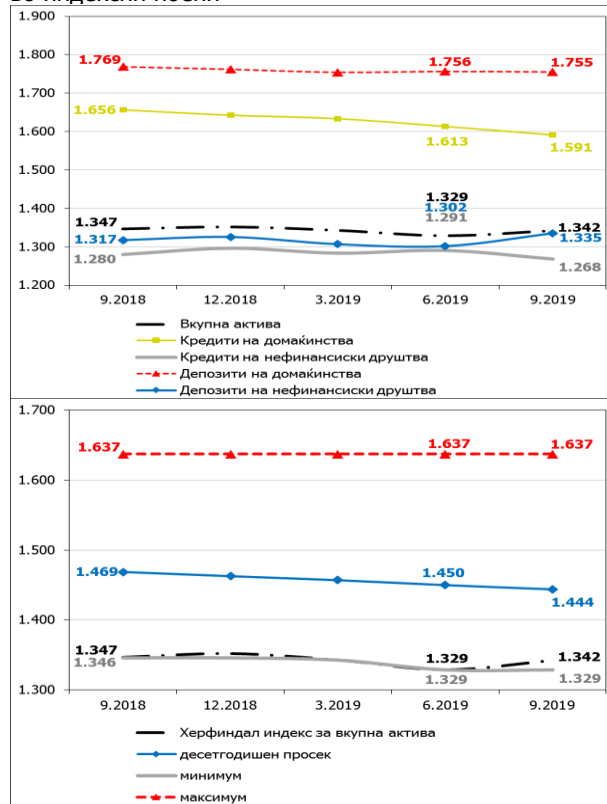
*Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (30.9.2018-30.9.2019 година).

Во третиот квартал од 2019 година настанаа минимални промени во структурата на поважните позиции од билансите на банкарскиот систем според претежната сопственост на банките. Банките во претежна странска

² Во ноември 2019 година, се промени претежниот сопственик на една банка, којшто и понатаму е подружница на банка од ЕУ, но со нов претежен сопственик.

Графикон бр. 1
Херфиндалов индекс
во индексни поени

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Табела бр. 2
Показатели за концентрацијата на
поважните позиции од билансите кај трите
и петте најголеми банки
во проценти

Позиција	30.09.2019		30.06.2019	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	56,6	74,6	56,4	74,3
Кредити на домаќинства	59,4	77,4	59,6	77,5
Кредити на нефинансиски друштва	47,4	72,5	48,6	72,7
Депозити на домаќинства	69,2	79,9	69,3	79,9
Депозити на нефинансиски друштва	51,7	77,0	49,5	76,1
Финансиски резултат*	78,6	95,6	79,2	97,1
Вкупни приходи*	61,3	77,9	61,0	77,6

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (30.09.2018-30.09.2019 година).

сопственост и натаму преовладуваат, но го намалија своето претежно учество во сите анализирани категории активности, со исклучок на учеството кај кредитната активност. И понатаму, најизразени се учествата кај кредитите на нефинансиските субјекти (80,3%) и кај финансискиот резултат (77%).

Со состојба на 30.9.2019 година, сите вредности на Херфиндаловиот индекс³ се во рамките на прифатливите вредности⁴. Притоа, извесно намалување се забележува кај Херфиндаловиот индекс за кредитната активност, и тоа подеднакво кај кредитите на нефинансиските друштва и кај домаќинствата. Наспроти ваквиот тренд, видливо е зголемување на Херфиндаловиот индекс кај вкупната актива и кај депозитите на нефинансиските друштва. Оствареното ниво на Херфиндаловиот индекс за вкупната актива е далеку под пресметаниот десетгодишен просек од овој индекс и е речиси на нивото на неговата минимална вредност за последните десет години.

Слични движења имаат и показателите ЦР3 и ЦР5.

³ Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на секоја

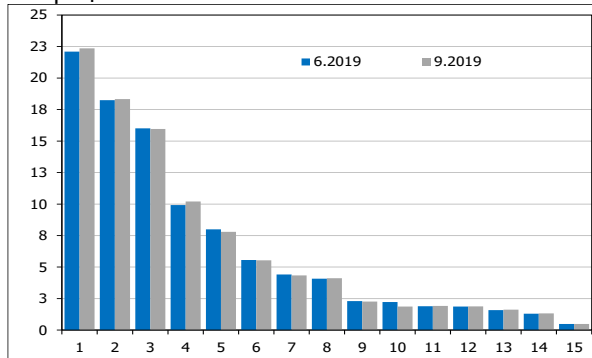
банка во вкупниот износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот.

⁴ Кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени, нивото на концентрација се смета за прифатливо.

Графикон бр. 2

Учества на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем во проценти

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Разликите помеѓу банките во однос на нивните учества во вкупната актива на банкарскиот систем и натаму се високи. Распонот помеѓу банката со најголемо учество (коешто изнесува 22,4%) и банката со најмало учество (коешто изнесува 0,5%) дополнително се зголеми во однос на претходниот квартал, за 0,3 процентни поени. Наспроти тоа, за исто толку се намали заедничкото пазарно учество на десетте банки во системот коишто имаат поединечни учества помали од 6%. Учеството на петте најмали банки во системот минимално се зголеми за 0,1 п.п., достигнувајќи 7,2%.

II. Ризици во банкарското работење

1. Кредитен ризик

Во третиот квартал од 2019 година, нефункционалните кредити бележат позначителен пад којшто во најголем дел се должи на промените во регулативата за управување со кредитниот ризик (скратување на периодот за задолжителен отпис на целосно резервираните изложености, од две на една година – *подетално во текстот со накосени букви*). Намалувањето на нефункционалните кредити, во помал дел, е предизвикано и од исклучувањето на дел од реструктурираните изложености од категоријата на реструктурирани нефункционални изложености поради исполнување на определени критериуми коишто беа воведени со новата регулаторна рамка од овој домен⁵. Овие регулаторни измени се главниот двигател за подобрувањето на показателите преку кои се следи нивото на кредитниот ризик кај банкарскиот систем, но тие имаат за цел да поттикнат и поголема фокусираност на банките кон управувањето со поновите нефункционални кредити, коишто се вообичаено помалку резервирани. Нефункционалните кредити се намалија за 11,1% наспроти нивниот раст во претходниот квартал, со што се намали и стапката на нефункционални кредити на нефинансискиот сектор до 5,0%, што е идентично како и во истиот квартал од претходната година. Од секторски аспект, најголем дел од кварталното намалување на нефункционалните кредити отпаѓа на нефинансиските друштва. И покрај намалувањето на нефункционалните кредити на претпријатијата, дојде до одредено остварување на кредитниот ризик поради неисполнување на обврските од одделни корпоративни клиенти од повеќе различни дејности. Учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансиските друштва се намали за 0,8 процентни поени во третиот квартал и на 30.9.2019 година изнесува 8,0%. Во сегментот на домаќинствата, намалувањето на нефункционалните кредити е главно поради задолжителните отписи (намалувањето е особено изразено кај нефункционалните потрошувачки кредити и кредитни картички, што придонесе за намалување на соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити на домаќинствата до историски најниското ниво од 2,1%. Наспроти ова, нефункционалните станбени кредити, коишто започнаа да растат од почетокот на 2019 година, во овој квартал забележаа двоцифрен раст. Растот на нефункционалните кредити кај одредените дејности, па и кај кредитните продукти за домаќинствата, во одредена мера, е поврзано и со усогласувањето на портфолијата на банките со новата дефиниција за нефункционални кредити (*подетално во текстот со накосени букви*). И покрај намалувањето на нивото на резервираност, заради отпишувањето на целосно резервираните нефункционални кредити, сепак покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста за нив е релативно висока (67,2%), што заедно со задоволителниот обем и квалитет на сопствените средства, ги ограничува потенцијалните негативни ефекти врз солвентноста на банките од евентуална нивна целосна ненаплатливост.

Унапредување на регулаторната рамка при управувањето со кредитниот ризик

Во август 2018 година беше донесена Одлуката за методологијата за управување со кредитниот ризик, којашто започна да се применуваа на 1 јули 2019 година. Целта на оваа регулатива е натамошно унапредување на домашната рамка за управување со кредитниот ризик, но и нејзино

усогласување со европските стандарди и со барањата на меѓународниот стандард за финансиско известување МСФИ 9. Најзначајните новини се во однос на правилата за стекнување нефункционален и реструктуриран статус на кредитите и на можноста за поголемо користење интерни модели при утврдувањето очекувана кредитна загуба на групна основа.

Кај нефункционалните кредити, покрај критериумот денови на доцнење (подолго од 90 дена), се вовеле обврската нефункционален третман да добие и изложеноста за која е утврдено дека клиентот нема да може да ги намира своите обврски кон банката, без оглед на воспоставеното обезбедување и на бројот на деновите на доцнење (т.н. „неможност за наплата“, англ. *unlikeliness to pay*). Постоеноста на неможноста за наплата од клиентот се оценува врз основа на одредени податоци и информации, како на пример за блокирана сметка на клиентот, влошена просечна категорија на ризик на ниво на банкарскиот систем; влошена финансиска состојба на клиентот; одземена дозвола за работа на клиентот од страна на надлежен орган; продавање друга кредитна изложеност од клиентот со значителна загуба; одобрување грејс-период за плаќање главница и камата подолг од 18 месеци; вршење отпис со кој значително се намалува висината на кредитната изложеност. Со оваа одлука се вовеле обврска за банките, како нефункционални изложености да ги третираат сите изложености кон одредено правно лице, доколку билансната кредитна изложеност кон тоа правно лице којашто не е наплатена подолго од 90 дена надминува 20% од вкупната билансна изложеност кон тоа лице. Исто така, поточно се определуваат условите кога одредена изложеност може да престане да се третира како нефункционална. Покрај ова, се намали периодот по кој кредитните изложености коишто се целосно покриени со исправка на вредноста/посебна резерва задолжително се пренесуваат на вонбилансна евиденција, од две на една година. Оваа промена, заедно со кратењето и на временскиот период во кој кредитните изложености треба да бидат прекласифицирани од категоријата на ризик „Г“ кон „Д“ (при што изложеностите во „Д“ треба да бидат целосно резервирани) ќе овозможат побрзо „чистење“ на билансите на банките од нефункционалните кредитни изложености, со што ќе се создадат услови за поактивно управување со поновите и потенцијалните нефункционални изложености на банките.

Заради натамошно поттикнување на банките за навремена промена на договорните услови на кредитните изложености заради усогласување со промените во кредитната способност на клиентот, со Одлуката се направија промени и во барањата поврзани со третманот на реструктурираните кредити. Банките се должни да ги класифицираат како реструктурирани сите кредитни изложености кај кои, при промена на договорните услови, е утврдена влошена финансиска состојба на клиентот или е утврдено постоење сигнали за влошување на финансиската состојба на клиентот⁶. Притоа, со Одлуката се прави јасна разлика помеѓу реструктурираната редовна и реструктурираната нефункционална кредитна изложеност, од што зависат и постапката и условите под кои банките можат да исклучат одредена изложеност од категоријата на реструктурирана (нефункционална) кредитна изложеност. Се очекува дека промените во критериумите за третман на реструктурираните кредитни изложености ќе дадат повидливи резултати на подолг рок, односно најмалку по изминување на една година од пробниот период⁷.

Со Одлуката се пропиша и начинот на кој банките можат да утврдуваат очекувана кредитна загуба на групна основа преку групирање на кредитните изложености во портфолија на кредити според сродноста на нивните карактеристики и на кредитниот ризик. За утврдувањето на износот на очекуваната кредитна загуба за портфолиото на кредити банките треба да користат интерни модели, коишто во утврдувањето на стапката на веројатноста за ненаплата за 12 месеци, стапката на

⁵ Извор: информации добиени од страна на банките за ефектите од новата одлука.

⁶ Сигнали за влошување на финансиската состојба постојат доколку клиентот најмалку во последните три месеци доцнел подолго од 60 дена во намирувањето на сите или на дел на обврските кон банката.

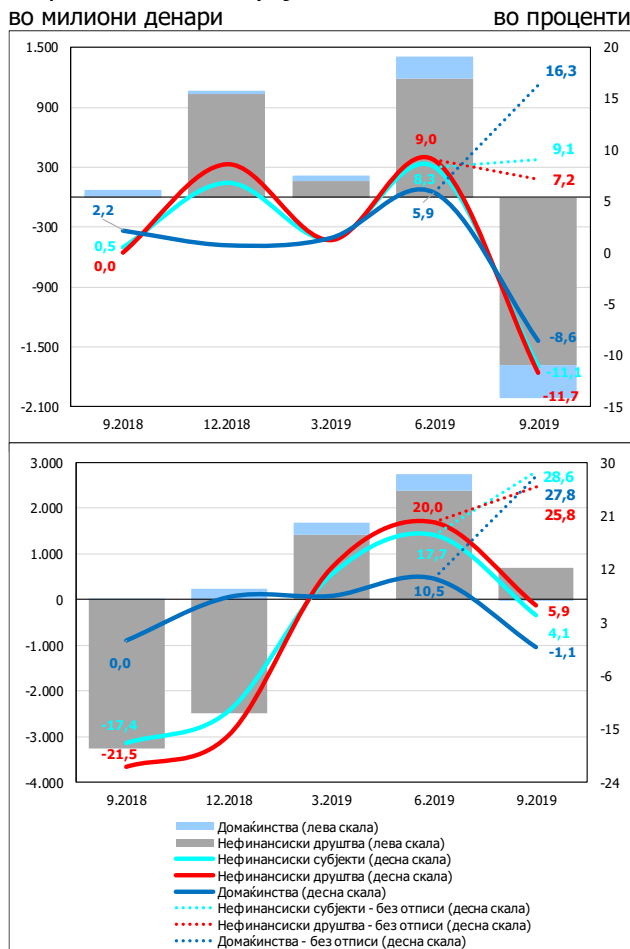
⁷ Пробниот период опфаќа две години од датумот на реструктурирањето или од датумот кога биле исполнети условите за исклучување на изложеноста од категоријата на реструктурирана нефункционална изложеност.

веројатност за ненаплата за целиот животен век и стапката на загуба заради ненаплата, треба да вклучат и макроекономски или други (пазарни) показатели коишто може да имаат влијание врз паричните текови.

Графикон бр. 3

Квартална (горе) и годишна (долу) промена на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на нефункционалните кредити во третиот квартал од 2019 година со изземање на ефектот од отписите извршени само во овој квартал.

1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

Во третиот квартал од 2019 година, вкупните нефункционални кредити на нефинансискиот сектор се намалија за 11,1% (2.019 милиони денари)⁸. Ова намалување во најголем дел се темели на промените на регулативата за задолжителниот отпис (подетално објаснето во текстот со накосени букви). Сепак, ефектот на регулаторните измени од 2019 година врз намалувањето на нефункционалните кредити е значително помал во споредба со првичниот ефект во вториот квартал од 2016 година (отписи во висина од 9.711 милиони денари, или 32,0%), кога започна да се применува обврската за задолжителен отпис, којашто тогаш се однесуваше на сите побарувања за кои банките целосно го покриле кредитниот ризик пред најмалку две години. Со изолирање на ефектот од отписите, нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор beleжат раст од 9,1%, којшто е побрз во однос на претходниот квартал, и тоа пред сè поради нефункционалните кредити на домаќинствата.

Намалувањето на обемот на нефункционалните кредити главно произлезе од нивното намалување кај претпријатијата (за 1.682 милиона

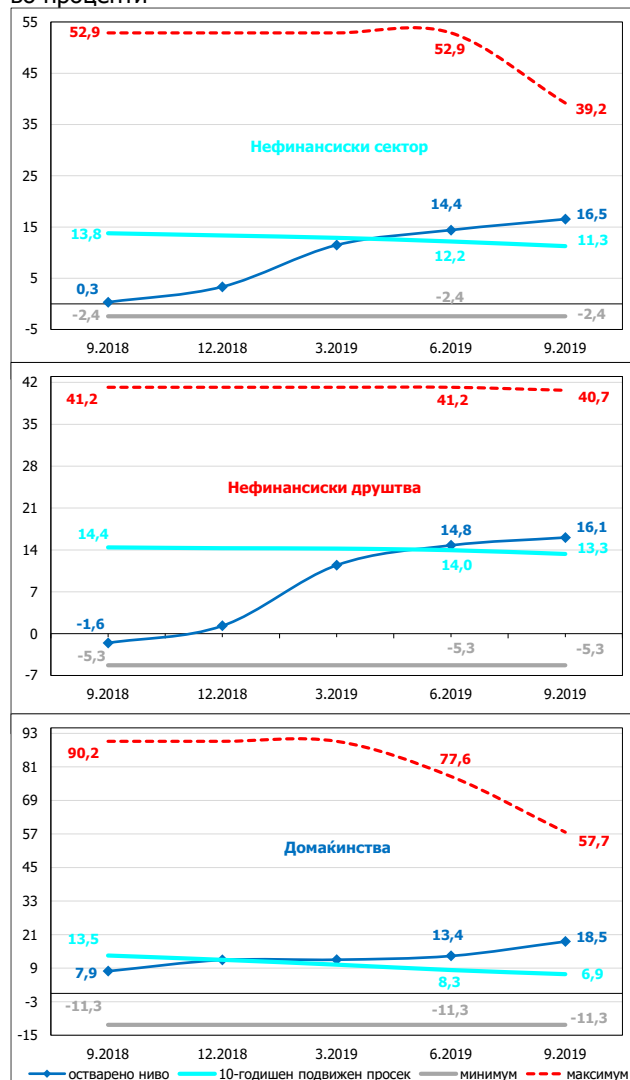
⁸ Обемот на ова надолно поместување го надминува растот на овие кредити во претходниот квартал, кој изнесуваше 1.401 милион денари, или 8,3%.

Графикон бр. 4

Годишна стапка на раст на нефункционалните кредити: остварена, 10-годишен подвижен просек, максимално и минимално ниво, по одделните сектори (без ефектот од отписите*)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 - 30.9.2019 година.

денари, или 11,7%, наспроти растот од 1,190 милиони денари, или 9,0% во вториот квартал од 2019 година). Според одделните дејности, најголемо квартално намалување забележаа нефункционалните кредити на клиентите од трговската дејност (од 997 милиони денари, или 23,0%) и „индустријата“ (од 550 милиони денари, или 11,9%)⁹, по кои следат нефункционалните кредити на градежниот сектор (од 133 милиони денари, или 4,5%) и земјоделската дејност (од 95 милиони денари, или 13,1%). Кај речиси сите од наведените дејности, намалувањето на нефункционалните кредити главно произлегува од задолжителните отписи, но во одредени случаи се должи и на наплати (најчесто преку преземање на долгот и преку преземање и продажба на залогот). Во значително помал дел, намалувањето на лошите кредити произлегува и од исклучувањето на дел од реструктурираните изложености од категоријата на реструктурирани нефункционални изложености поради исполнување определени критериуми коишто беа воведени со новата регулаторна рамка од овој домен¹⁰. По одделните дејности и клиенти, се забележуваат и нови нефункционални кредити. Така, кај трговската дејност, градежниот сектор, „хемиската“¹¹ и „прехранбената индустрија“, тоа е главно поради неисполнување на кредитните обврски на повеќе клиенти, но на поединечни мали износи, додека кај „стручните, научните и техничките дејности“ и „транспортот и складирањето“ е последица на преминот во нефункционален статус на неколку малку поголеми клиенти. Растот на нефункционалните кредити на правните лица може да е поврзан и со промените на

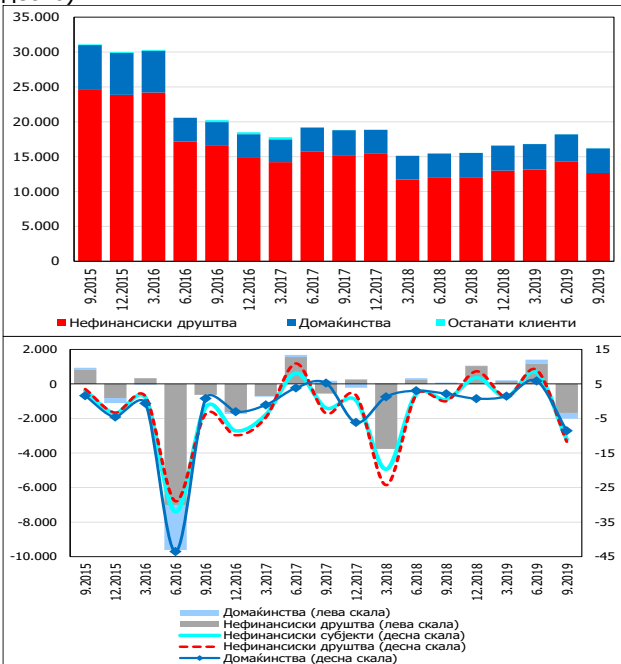
⁹ Намалувањето е најизразено кај „прехранбената индустрија“ (за 384 милиони денари, или 36%) и „останатата преработувачка индустрија“ (за 248 милиони денари, или 22,8%). Со исклучок на растот на нефункционалните кредити кај „текстилната индустрија“, кај останатите индустриски гранки не се забележуваат позначајни промени.

¹⁰ Извор: информации добиени од страна на банките за ефектите од новата одлука.

¹¹ Ова предизвика и раст на нефункционалните кредити кај „хемиската индустрија“ од 121 милион денари, или 28,7%.

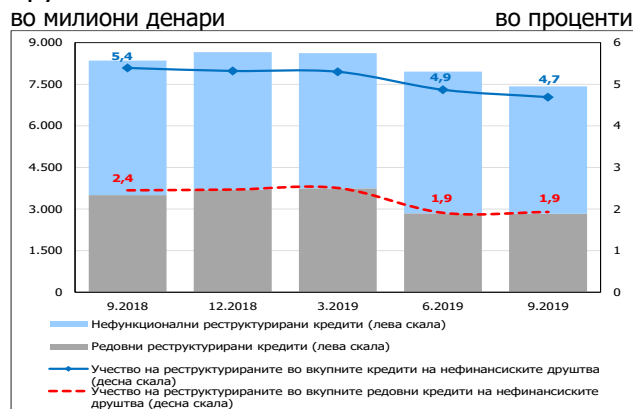

Графикон бр. 5
Динамика (горе) и квартална промена (долу)
на нефункционалните кредити по одделни
сектори, по воведувањето на регулаторната
мерка за задолжителен отпис
во милиони денари (горе)
во милиони денари (долу лево) во проценти (долу
десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 6
Реструктурирани кредити на нефинансиските
друштва

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

дефиницијата за нефункционална изложеност¹², но Народната банка не располага со податок за овој износ. Без ефектот од отписите кои се извршени во третиот квартал од 2019 година, растот на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва би забавил во однос на вториот квартал и би изнесувал 7,2%.

Нефункционалните кредити на домаќинствата, квартално се намалија за 8,6%, или за 331 милион денари (наспроти растот од 5,9%, или 214 милиони денари во претходниот квартал). Ова намалување, исто така, во најголем дел им се припишува на задолжителните отписите, а е најизразено кај потрошувачките кредити (коишто се намалија за 232 милиона денари, или 9,8%, наспроти растот од 132 милиона денара, или 5,9% во вториот квартал). Нефункционалните станбени кредити за првпат во последните шест години забележаа двоцифрен квартален раст (односно двојно повисок раст во споредба со претходниот квартал), продолжувајќи го нагорниот тренд од почетокот на 2019 година, откако во изминатите три години имаа главно надолна квартална динамика. Растот на нефункционалните кредити кај овој кредитен производ, произлегува од десетина клиенти кај две банки. Доколку се из земе ефектот од задолжителните отписи, тогаш кредитите на домаќинствата бележат двоцифрена квартална стапка на раст од 16,3%, којашто е доста повисока во споредба со остварениот раст во вториот квартал.

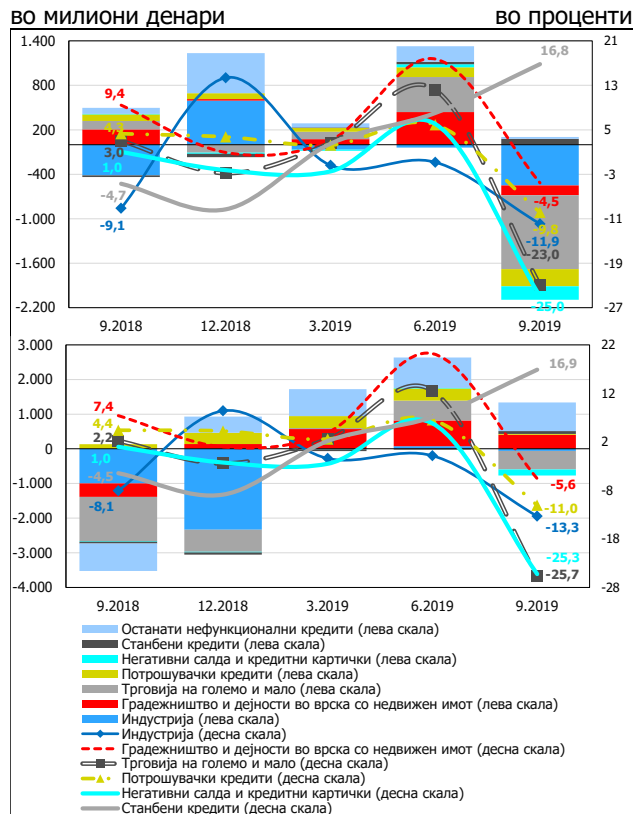
Поради нагорниот тренд на нефункционалните кредити кај двата нефинансиски сектора, годишните стапки на раст го надминаа својот

¹² Сите изложености кон одредено правно лице стануваат нефункционални, доколку билансната кредитна изложеност кон тоа лице којашто не е наплатена подолго од 90 дена надминува 20% од неговата вкупна билансна изложеност.

Графикон бр. 7

Квартална (горе) и годишна (долу) промена на нефункционалните кредити по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства) во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

десетгодишен подвижен просек, во последниот еден до два квартала¹³.

Редовните кредити со намален кредитен квалитет¹⁴, односно кредитите коишто на краток рок можат да бидат извор на нови нефункционални кредити, бележат намалување за 10,4% во овој квартал (наспроти умерениот раст од 4,2% во претходниот квартал). Исто така, нивното учество во вкупното портфолио е мало и не е забележано позначително остварување на кредитниот ризик од нив. Имено, овие кредити зафаќаат 1,7% од вкупните кредити на нефинансискиот сектор, а само 1% од кредитите кај кои има задоцнување до 90 дена добиле нефункционален статус во октомври 2019 година¹⁵, што е показател за солидна наплата на овие достасани кредити.

Учеството на реструктурираните кредити во вкупните кредити е исто така мало (2,4%). Вкупното реструктурирано кредитно портфолио на банките забележа квартално намалување, за 596 милиони денари, или 7,1%, што во најголем дел (околу 82%) е последица на намалувањето на нефункционалните реструктурирани кредити поради регулаторните промени (задолжителните отписи и воведената можност за враќање во редовен статус на оние побарувања коишто ги исполнуваат пропишаните критериуми). Речиси целото реструктурирано кредитно портфолио (од околу 95%) се состои од правни лица, при што овие кредити зафаќаат само околу 5% од вкупните корпоративни кредити, но имаат исклучително висока стапка на

¹³ При утврдувањето на десетгодишниот просек и на годишните стапки на раст е изземен ефектот од сите задолжителни отписи, извршени во периодот 1.1.2016-30.9.2019 година.

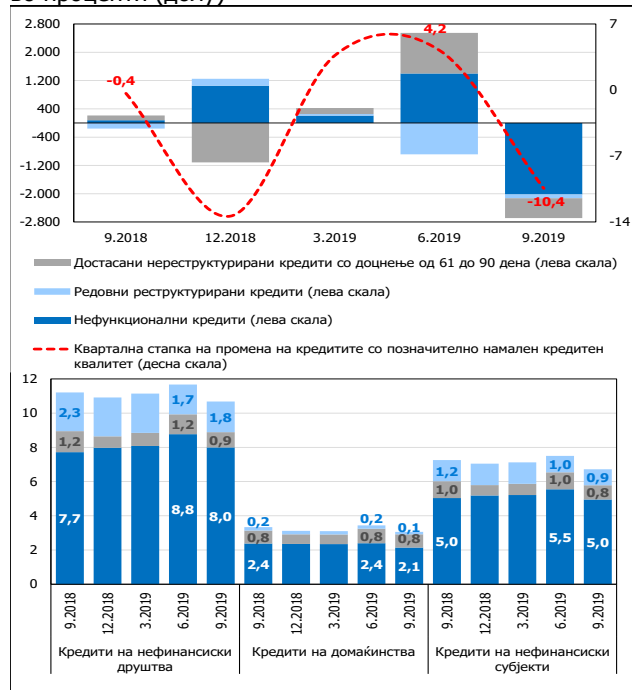
¹⁴ За потребите на оваа анализа, како редовни кредити со намален кредитен квалитет се сметаат редовните реструктурирани кредити и достасаните редовни нереструктурирани кредити каде што доцнењето во наплатата се движи меѓу 61 и 90 дена (евентуалното продолжено доцнење во наплатата на овие редовни кредити за уште дополнителни 1-30 дена би водело кон нивен премин во нефункционален статус). Редовните реструктурирани кредити најверојатно би добиле нефункционален статус доколку банките не им ги промениле кредитните услови на клиентите коишто се соочуваат со финансиски тешкотии.

¹⁵ Кај домаќинствата, овој процент е значително повисок и изнесува 4,0%, додека за вкупниот нефинансиски сектор тој изнесува 1,4%.

Графикон бр. 8

Нефункционални кредити и редовни кредити на нефинансиски субјекти со намален кредитен квалитет*, квартална промена (горе) и учество во вкупните кредити на нефинансиски субјекти (долу) во милиони денари (горе) во проценти (долу)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

нефункционални кредити (61,9% на 30.9.2019 година).

Квалитетот на кредитното портфолио на банките, мерен преку учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансискиот сектор, се подобри за 0,5 процентни поени во третиот квартал од 2019 година. На 30.9.2019 година оваа стапка изнесува 5%, со што се врати на нивото од истиот квартал претходната година, а е постојано под нивото на нејзиниот 10-годишен подвижен просек. Без ефектот од отписите (сите задолжителни отписи извршени по 1.1.2016 година), учеството на „лошите“ кредити во вкупното кредитно портфолио изнесува 6,0% и е повисоко за 0,5 процентни поени во однос на претходниот квартал.

Квартално подобрување на соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити, за 0,8 процентни поени, имаше **во портфолиото на нефинансиските друштва**, каде што на 30.9.2019 година, **8,0% од вкупните кредити се нефункционални**. Намалувањето на оваа стапка се должи главно на задолжителните отписи, при намалена кредитна поддршка на овој сектор¹⁶. Анализирани по одделни дејности, соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити¹⁷ се намали кај трите најзначајни дејности за домашната економија¹⁸, коишто воедно зафаќаат околу 80% од нефункционалното (како и од вкупното) кредитно портфолио на корпоративниот сектор. Намалувањето на овој показател беше особено изразено кај трговската дејност, каде што стапката

¹⁶ Во третиот квартал од 2019 година вкупните кредити на нефинансиските друштва се намалија за 5.179 милиони денари, или за 3,2%, што е повеќе од износот на задолжителните отписи за овој сектор, во третиот квартал, кој изнесува 2.710 милиони денари.

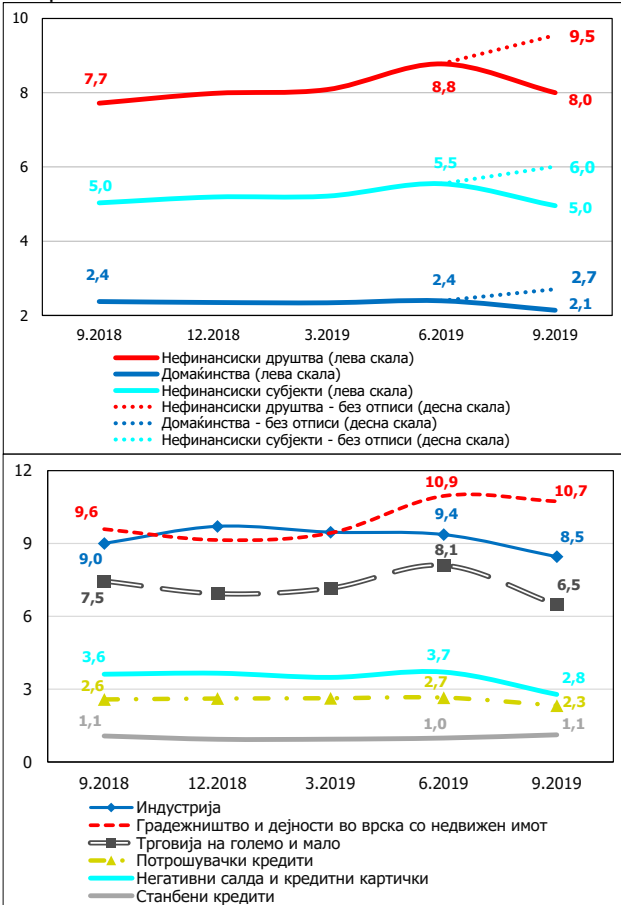
¹⁷ Анализирани од аспект на деталните економски дејности и индустриски гранки, стапката на нефункционалните кредити бележи поизразено нагорно поместување единствено кај „хемиската индустрија“, „транспортот и складирањето“, „стручните, научните и техничките дејности“, „административните и помошните услужни дејности“ и „другите услужни дејности“. Овие дејности зафаќаат само околу 14% од нефункционалните и вкупните кредити на претпријатијата.

¹⁸ Трите најзначајни економски дејности се однесуваат на вкупната индустрија, трговската дејност и градежниот сектор.

Графикон бр. 9

Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, по одделни сектори (горе) и по одделни дејности и кредитни производи (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. На линиите со точки е прикажан растот на нефункционалните кредити во третиот квартал од 2019 година со изземање на ефектот од отписите извршени само во овој квартал.

на нефункционалните кредити се сведе на нивото од 6,5% (од 8,1% на 30.6.2019 година). Доколку се из земе ефектот од отписите, стапката на нефункционалните кредити изнесува 17,8% и е повисока за 0,8 процентни поени во однос на претходниот квартал. Стапката на нефункционалните корпоративни кредити (без ефектот од сите отписи) е над 10-годишниот подвижен просек на оваа стапка и бележи зголемување од почетокот на 2019 година со што се изедначи со максималната вредност¹⁹.

Во кредитното портфолио на домаќинствата, учеството на нефункционалните во вкупните кредити се намали за 0,3 процентни поени, до ново историски најниско ниво од 2,1%. Малото надолно поместување на стапката на нефункционалните кредити, покрај на задолжителните отписи, се должи и на солидната кредитна поддршка на овој сектор. Без ефектот од отписите, оваа стапка бележи раст од 0,2 процентни поена во однос на вториот квартал и изнесува 5,3%. Растот на нефункционалните кредити на домаќинствата (без ефектот од сите отписи) е под неговиот 10-годишен подвижен просек и близу до неговата минимална вредност иако бележи мало оддалечување од минимумот²⁰.

Кредитите на нефинансиските друштва зафаќаат најголем дел (78,1%) од нефункционалното кредитно портфолио на банките²¹, и покрај намалувањето на нивното учество за 0,5 процентни поени во

¹⁹ Најниско учество на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансиските друштва во висина од 7,7% беше забележано на крајот на истиот квартал во претходната година.

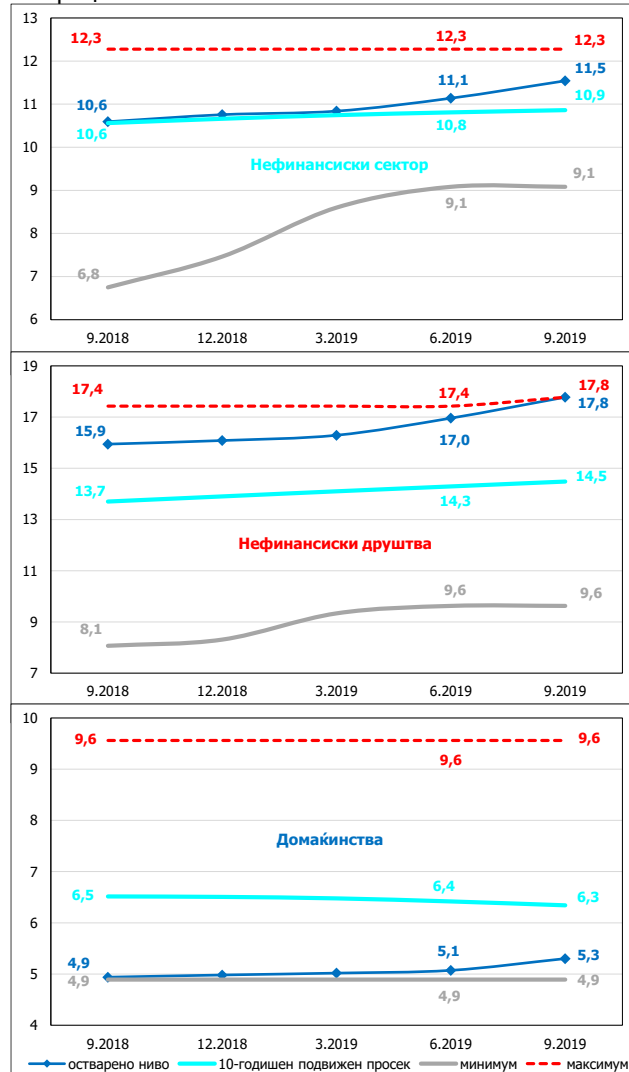
²⁰ Најниско учество на нефункционалните во вкупните кредити на домаќинствата без ефектот од отписите во висина од 4,9% беше забележано на крајот на последниот квартал од 2016 година, но и во неколку квартали подоцна (31.3.2017 година и во текот на периодот 31.12.2017 – 30.9.2018 година).

²¹ Во останати нефункционални кредити се опфатени сите останати економски дејности на нефинансиските друштва според НКД Рев. 2 освен наведените во графиконот и кредитите за набавка и реновирање на деловен простор, автомобилските кредити, другите кредити и кредитите на трговците на мало кај домаќинствата.

Графикон бр. 10

Стапка на нефункционалните кредити, 10-годишен подвижен просек и максимално и минимално ниво (без ефектот од отписите)*, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 - 30.9.2019 година.

однос на претходниот квартал. Близу половина (или 46%) од нефункционалното портфолио на банките отпаѓа на две дејности – „индустријата“²² и „трговијата на големо и мало“, чија застапеност во вкупните нефункционални кредити се намалува поради растот на учеството на градежниот сектор и „транспортот и складирањето“²³. Од портфолиото на домаќинствата, потрошувачките кредити имаат највисоко учество во вкупното нефункционално кредитно портфолио на банките (13,2%), но пораст бележи и учеството на станбените кредити (на 3,4%, во споредба со 2,6% на 30.6.2019 година).

Обемот на неочекувани загуби, односно негативните ефекти од евентуалната целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити имаат ограничено влијание врз солвентноста на банкарскиот систем. Имено, нефункционалните кредити се во значителен обем покриени со издвоената исправка на вредноста (67,2%), и покрај намалувањето во однос на претходниот квартал (кога изнесуваше 74,6%). Главната причина за надолниот тренд на нивото на резервираност на нефункционалните кредити се задолжителните отписи. Притоа, нерезервираниот износ на нефункционалните кредити не е мал и претставува 8,1% од сопствените средства на банкарскиот систем, но при претпоставка за негова целосна ненаплатливост, не би ја загрозил солвентноста на системот. Покриеноста на нефункционалните кредити со резервации е повисока во кредитното портфолио на нефинансиските друштва (68,1%), а според одделните дејности покриеноста е највисока кај градежниот сектор (72,9%).

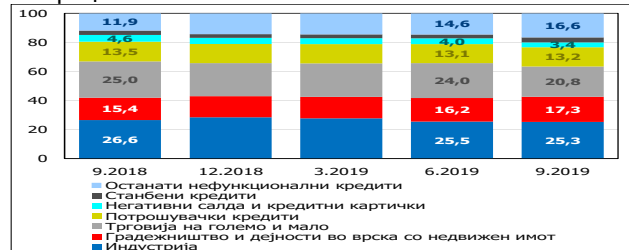
²² Индустријата ја опфаќа преработувачката индустрија, вадењето руди и камен и снабдувањето со електрична енергија, гас, пара и климатизација.

²³ Во структурата на вкупните нефункционални кредити учеството на клиентите од градежниот сектор се зголеми на 17,3% (16,2% на 30.6.2019 година), а на „транспортот и складирањето“ на 4,3% (3,5% на 30.6.2019 година).

Графикон бр. 11

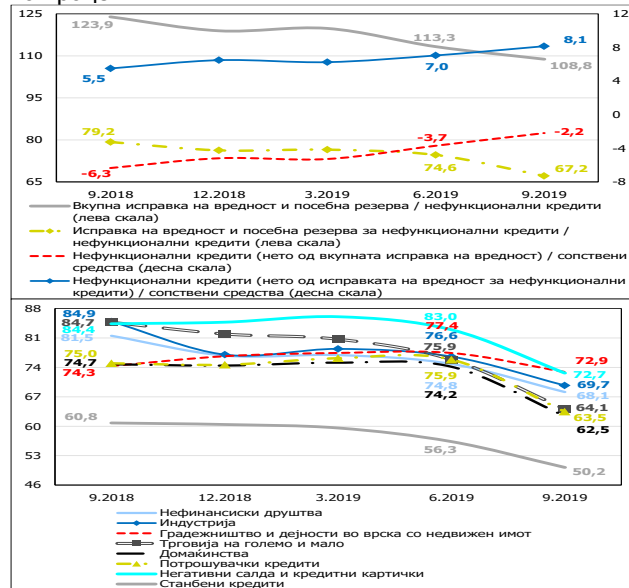
Структура на нефункционалните кредити на банкарскиот систем, по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 12

Покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредност (горе) и по одделни дејности и кредитни производи (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Наспроти тоа, нефункционалните станбени кредити традиционално се најслабо резервирани (50,2%), што е поткрепено со воспоставеното обезбедување за нив.

Покрај високата покриеност на нефункционалните кредити со резервации, банките одржуваат и висок процент на обезбеденост на кредитите, којшто е особено изразен кај претпријатијата (за 97,9% нефункционалните кредити и 98,6% од редовните кредити на претпријатијата е воспоставено обезбедување²⁴). Притоа, банките го обезбедуваат повисокиот кредитен ризик од корпоративното кредитирање и со примена на релативно поволен сооднос помеѓу висината на кредитот и проценетата вредност на обезбедувањето (којшто за редовните кредити изнесува 48,2%). Кај домаќинствата²⁵, процентот на обезбеденост на кредитите, вклучително и на нефункционалните кредити, е помал (малку под 70%), главно поради кредитните картички и негативните салда на тековните сметки и потрошувачките кредити, каде што за околу половината нема воспоставено обезбедување.

Годишната стапка на ненаплатливост²⁶ на редовната кредитна изложеност на нефинансискиот сектор бележи влошување²⁷ во споредба со претходниот квартал, и тоа кај двата сектора. Кај домаќинствата главно е

²⁴ Најчесто во форма на опрема, машини, фабрики, магацини и слично.

²⁵ Банките не пријавуваат износ на обезбедувањето, во случаи кога обезбедувањето е во форма на жирант и/или меница или кокредитобарател, што придонесува за повисоката вредност на показателот ЛТВ за домаќинствата. Ова е особено релевантно за кредитите наменети за потрошувачка (вклучително и кредитните картички и негативните салда на тековни сметки), каде што жирант и/или меница е релативно чест вид обезбедување.

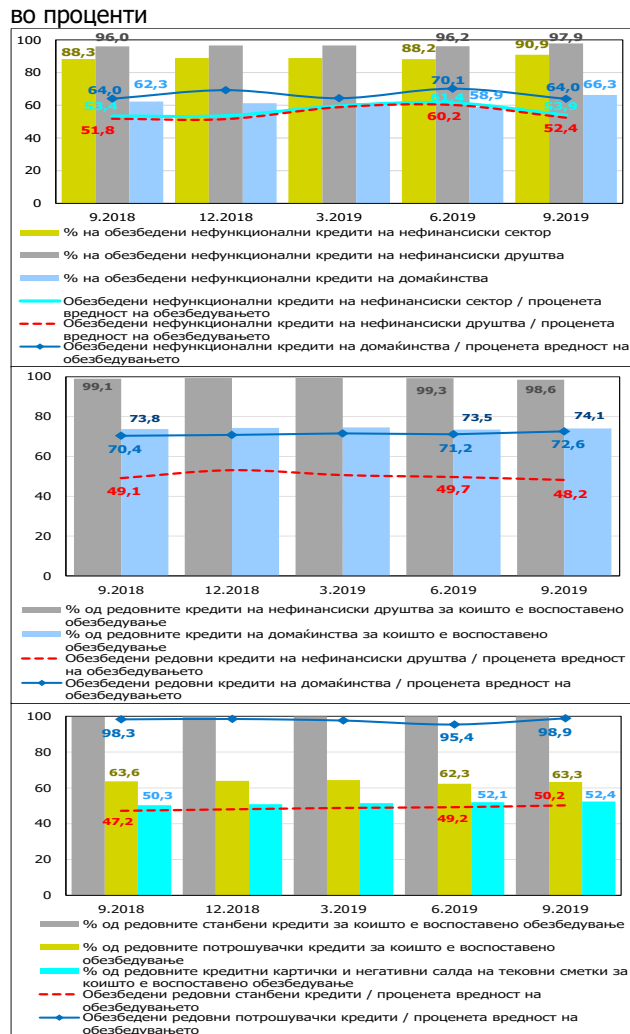
²⁶ Годишната стапка на ненаплатливост се пресметува како процент од кредитната изложеност со редовен статус, којашто за период од една година преминува во изложеност со нефункционален статус. Просечните годишни стапки на ненаплатливост и стандардната девијација се пресметани од годишните стапки на ненаплатливост остварени за периодот од 31.3.2019 година до датумот за којшто се пресметува просекот, односно стандардната девијација.

²⁷ Од аспект на одделните дејности и кредитни производи, годишната стапка на ненаплатливост бележи влошување кај „трговијата на големо и мало“, станбените и потрошувачките кредити. Кај сите дејности од корпоративното кредитно портфолио издвоените резервации се над износот што го сугерира годишната стапка на ненаплатливост.

Графикон бр. 13

Нефункционални кредити (горе) и редовни кредити (средина и долу) за коишто е воспоставено обезбедување и показател ЛТВ, по одделни сектори во проценти

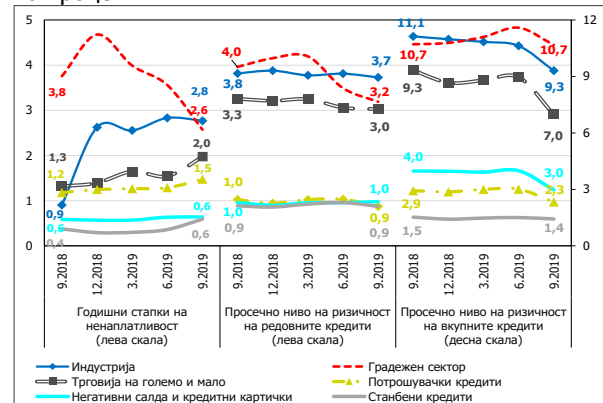

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

понизок процентот на резервираност на редовното кредитно портфолио, со оглед на понискиот инхерентен ризик поради неговата значителна дисперзираност. Но, на крајот на септември 2019 година, просечната резервираност на редовните кредити на домаќинствата за првпат е пониска од остварената стапка на ненаплатливост, што сигнализира дека е потребно натамошно внимателно следење на квалитетот на овој сегмент од кредитното портфолио на банките²⁸.

Графикон бр. 24

Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризичност за избрани дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во третиот квартал од 2019 година, банките отпишаа 3.687 милиони денари, односно 20,2% од вкупните нефункционални кредити на крајот на вториот квартал. Овие отписи се резултат на воведената обврска за отпис на побарувањата коишто се целосно резервирани подолго од една година. Сепак, овој обем на отписи е помал за околу 3 пати од првичниот ефект од отписите коишто беа извршени при првото воведување ваков тип на мерка во 2016

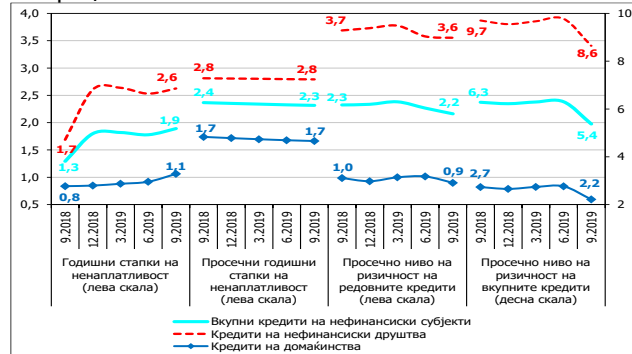
²⁸ Според одделните продукти, само кај потрошувачките кредити се издвоени помалку резервации (за 0,6 процентни поени) отколку остварената годишна стапка на ненаплатливост на редовните кредити (но доколку се има предвид резервираност на вкупните кредити, и редовни и нефункционални, покриеноста со исправката на вредноста е значително над остварените стапки на ненаплата).

Графикон бр. 14

Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризичност на редовните и вкупните кредити, по одделни сектори (горе) и избрани дејности и кредитни производи (долу)

во проценти

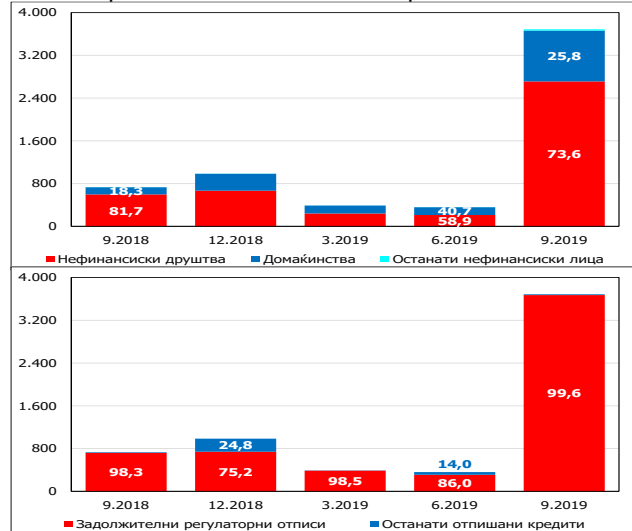

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 15

Структура на отпишаните нефункционални побарувања според секторот (горе), видот на отпис (долу)

износи прикажани во столбови и проценти во ознаки

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

година (задолжителен отпис на побарувањата коишто се целосно резервирани подолго од две години). Од секторски аспект, во просек, околу 70% од отпишаните побарувања за последните пет квартали се однесуваат на нефинансиските друштва. Задолжителниот отпис на нефункционалните кредити ќе продолжи и во наредниот период, со оглед на фактот дека на 30.9.2019 година 21,6% од нефункционалните кредити се целосно покриени со исправка на вредноста и во следната најмалку една година ќе бидат отпишани доколку во меѓувреме не се наплатат.

1.2 Потенцијални извори на идно остварување на кредитниот ризик

Одредени структурни карактеристики и неповолни трендови кај домаќинствата можат да бидат потенцијални извори на нови нефункционални кредити. Ова пред сè се однесува на сè поголемата задолженост на домаќинствата, и тоа на подолги рокови²⁹ во кои е понеизвесна кредитоспособноста на клиентите.

Заради покривање на неочекуваните загуби од долгиот рок на отплата на потрошувачките кредити, од 2016 година е во примена повисоко капитално барање за потрошувачките кредити со рок на достасување еднаков или подолг од осум години (пондер на ризичност од 150%). Покрај тоа и квалитетот на овие кредити е релативно добар. Станбените кредити речиси во целост (92,8%) се одобрувани со рокови на отплата еднакви или подолги од 10 години³⁰, но овие кредити се карактеризираат со исклучително добар

²⁹ Во третиот квартал од 2019 година, долгорочните кредити на домаќинствата учествуваат со 91,4% во вкупните кредити на домаќинствата.

³⁰ Речиси 60% од редовните станбени кредити се одобрени на рок еднаков или подолг од 20 години.

Графикон бр. 16

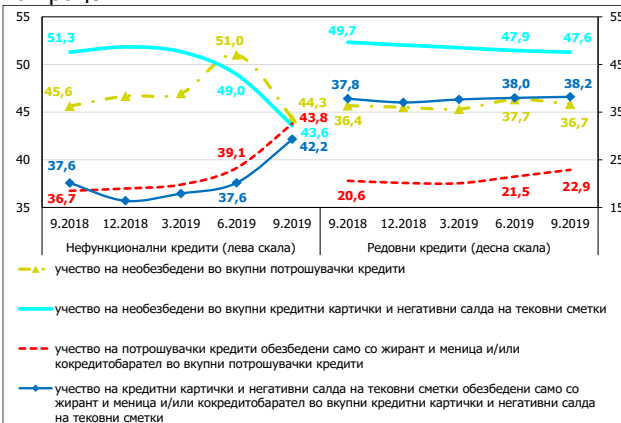
Отпишани нефункционални кредити во проценти од нефункционалните кредити на крајот на претходниот квартал

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 17

Необезбедени потрошувачки кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки обезбедени само со жирант и меница според статусот во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

квалитет и ниска стапка на нефункционални кредити.

И покрај растот на долгот на домаќинствата, сепак, просечната месечна обврска по кредитокорисник бележи мало зголемување, што значи дека без оглед на кредитниот раст, банките ја приспособуваат рочноста на кредитите одржувајќи ја вообичаената просечна висина на ануитетот, без да предизвикаат позначителни промени врз должничкиот товар на кредитокорисниците. Исклучок во однос на ова претставуваат потрошувачките кредити кај кои просечниот ануитет се зголеми за 2,0% во однос на претходниот квартал, односно за 13,7%, или за речиси 500 денари во изминатиот едногодишен период. Воедно, годишниот раст на просечниот ануитет за потрошувачките кредити го надминува овој раст за состојбата на вкупното потрошувачко кредитно портфолио на банките (од 12,3% во третиот квартал).

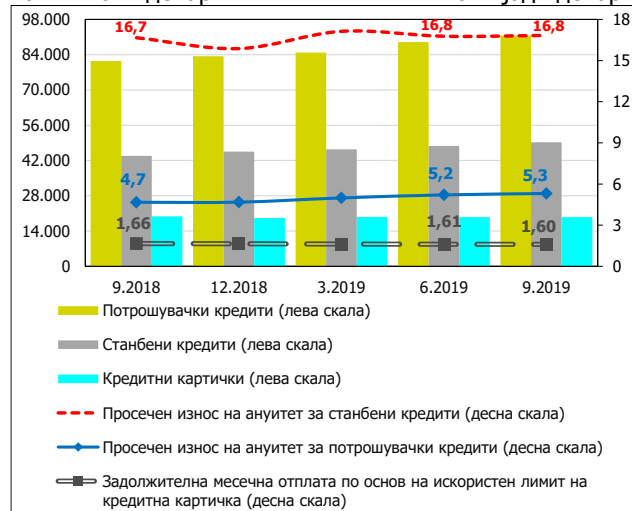
Во третиот квартал од 2019 година не се забележуваат позначајни промени од аспект на структурата на кредитната изложеност кон домаќинствата според нивните месечни примања. Околу 40% од вкупната кредитна изложеност на домаќинствата е сконцентрирана кај домаќинствата со нето-плата еднаква или помала од просечната нето-плата за третиот квартал од 2019 година. Овој процент е уште повисок кај кредитните картички и негативните салда на тековни сметки и потрошувачките кредити и изнесува околу 50%³¹, додека кај станбените кредити е на значително пониско ниво (16,4%). Сепак, соодветно со обемот на месечните примања, категоријата кредитокорисници со нето-плата еднаква или под просечната имаат

³¹ Гледано одделно, 46,3% и 52,2% од изложеноста врз основа на потрошувачки кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, соодветно, е сконцентрирана кај домаќинствата со нето-плата еднаква или под просечната нето-плата.

Графикон бр. 18

Потрошувачки, станбени кредити и кредитни картички, состојба и просечен ануитет во милиони денари во илјади денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: За потребите на оваа анализа, задолжителната месечна отплата врз основа на искористен лимит на кредитна картичка е поставена на 5%, иако не е исклучен фактот одделните банки да имаат пропишано различни лимити за одделни типови кредитни картички.

најниска просечна задолженост по домаќинство.

Во однос на структурните карактеристики на кредитите на нефинансиските друштва, концентрацијата може да има значајно влијание врз остварувањето на ризиците поврзани со ова кредитно портфолио на банките. Треба да се има предвид дека околу 80% од вкупните кредити на нефинансиските друштва отпаѓаат на три дејности („индустрија“, „трговија на големо и мало“ и „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“), чии деловни остварувања се особено значајни за степенот на квалитетот на кредитното портфолио на банките. Всушност, токму кај кредитното портфолио составено од клиентите на банките од овие дејности³² највисоки се нивоата на показателот за учеството на нефункционалните во вкупните кредити, а воедно за нив банките издвоиле и највисок износ на исправка на вредноста, а со тоа и овозможиле највисока покриеност со резервации³³.

Изложеноста на банките кон десетте најголеми изложености кон нефинансискиот сектор, (на секоја одделна банка) учествува со 13,2% во вкупната кредитна изложеност на банкарскиот систем. Овие кредити зафаќаат близу 80% од сопствените средства на банкарскиот систем (од 42,4% до 328,5% по одделна банка³⁴). Притоа, во просек банките ги резервирале овие изложености со 8,0%.

³² И покрај подобрувањето на овој показател за вкупната индустриска дејност за 0,9 процентни поени до нивото од 8,5% и за „преработувачката индустрија“ за 1,1 процентен поен до нивото од 6,5%, учеството на нефункционалните во вкупните кредити е највисоко кај одделни индустриски гранки, и тоа „рударство и вадење камен“ (10,2%), „останата преработувачка индустрија“ (12,9%) и „снабдување со електрична енергија, гас пара и климатизација“ (18,0%), но и кај „градежништвото“ (12,8%) и „информациите и комуникациите“ (11,2%).

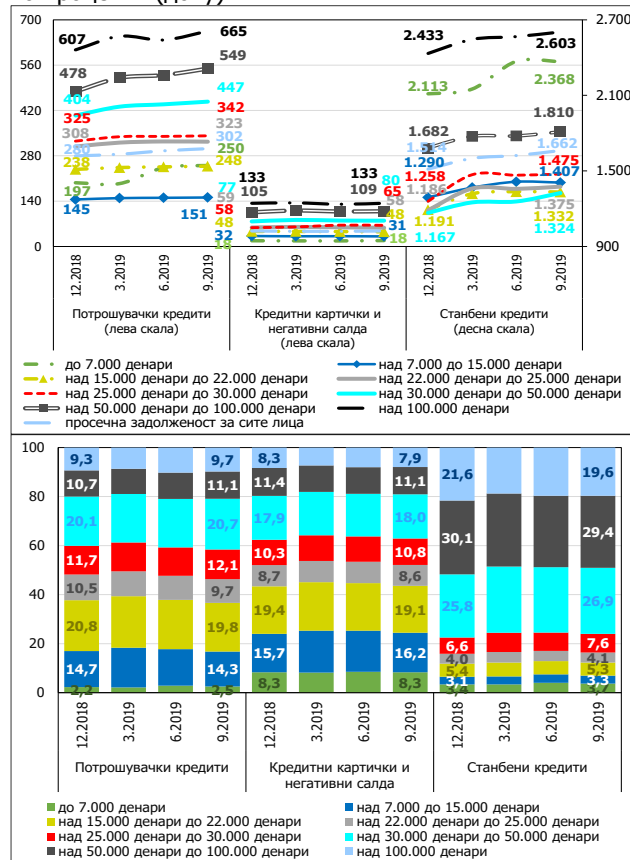
³³ Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста е повисока кај градежниот сектор (за речиси 5 процентни поени) и „индустријата“ (за 1,6 процентни поени), но пониска кај трговската дејност (за 4,0 процентни поени) во однос на покриеноста за вкупниот сектор „нефинансиски друштва“.

³⁴ При определувањето на најниското и највисокото учество на 10-те најголеми изложености во сопствените средства по одделна банка не е вклучена Развојната банка на Северна Македонија АД Скопје поради малата кредитна изложеност на оваа банка кон нефинансискиот сектор.

Графикон бр. 19

Просечна задолженост по домаќинство (горе) и структура на кредитната изложеност (долу) врз основа на потрошувачки, станбени кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, според висината на месечните примања во илјади денари (горе) во проценти (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

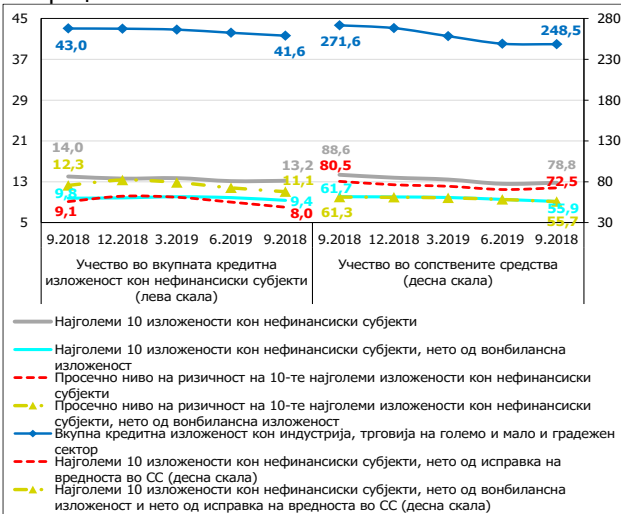
Доколку десетте најголеми изложености се намалат за вонбилансната изложеност, тогаш овие изложености зафаќаат околу 55% од сопствените средства, а за нив банките обезбедиле повисока покриеност со резервации од 11,1%.

Како можен извор на индиректен кредитен ризик се истакнуваат и високото (иако опаѓа) учество на кредитите со валутна компонента и на кредитите со променлива и прилагодлива каматна стапка. На 30.9.2019 година, кредитите со валутна компонента одобрени на домаќинствата учествуваат со 44,9% во вкупните кредити на овој сектор (44,6% на крајот на вториот квартал), додека кај нефинансиските друштва ова учество е пониско и изнесува 38,1%. Во изминатите седум години (во однос на 30.9.2012 година) учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити на нефинансиските друштва е намалено за 22,8 процентни поени, додека во кредитното портфолио на домаќинствата ова намалување изнесува само 2,0 процентни поена. Сепак, веројатноста за остварување на овој ризик се намалува со оглед на стратегијата на Народната банка за одржување фиксен курс на денарот во однос на еврото. На 30.9.2019 година, кредитите со променлива и прилагодлива каматна стапка учествуваат со 19,6% и 25,6%, соодветно во вкупните кредити на домаќинствата (17,7% и 30,1%, соодветно на 30.6.2019 година). Во кредитното портфолио на нефинансиските друштва, застапеноста на кредитите со променлива и еднострано прилагодлива каматна стапка изнесува 50,4% и 19,5%, соодветно (47,2% и 23,5%, соодветно на 30.6.2019 година).

Друга карактеристика на кредитите на нефинансиските друштва којашто треба будно да се следи е нивото на **кредитите со еднократна отплата на главницата**. Учеството на овие кредити е релативно

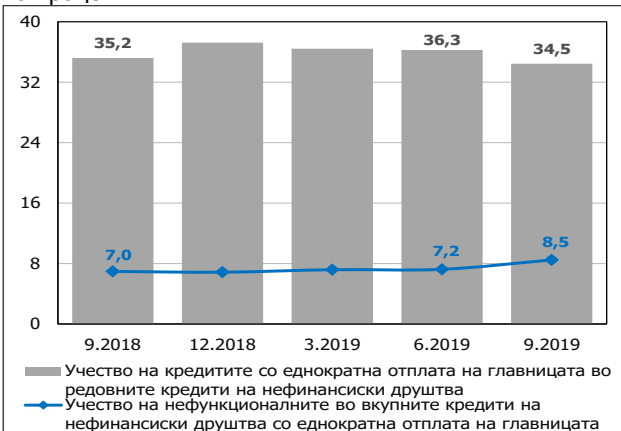

Графикон бр. 20
Концентрација на кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 21
Кредити на нефинансиските друштва со еднакратна отплата на главница во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

високо, но намалено во третиот квартал од 2019 година (малку под 35% од редовните кредити на нефинансиските друштва). Нивото на остварување на кредитниот ризик од кредитите со еднакратна отплата на главницата бележи влошување во однос на претходниот квартал (од 7,2% на 8,5% на 30.9.2019 година), при што е повисоко во споредба со вкупните кредити на нефинансиските друштва, како и кај повеќето дејности³⁵.

1.3 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

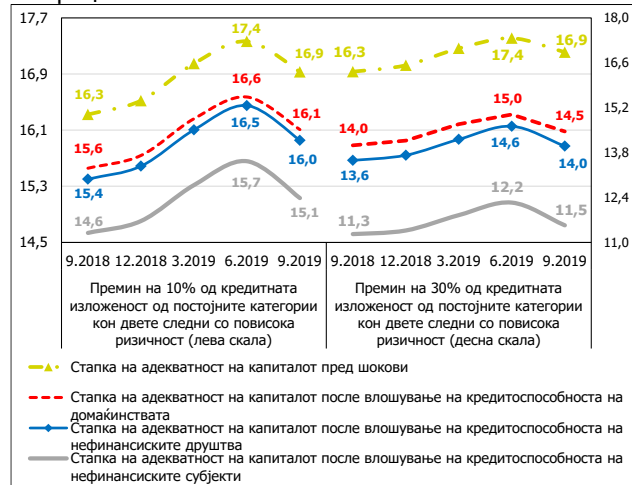
Резултатите од спроведеното стрес-тестирање ја потврдуваат отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови. Стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8% при одделните хипотетички шокови. Под претпоставка за премин на 30% од кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти, од постојната кон следните две категории со повисока ризичност, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува на 11,5% (за 5,4 п.п., во однос на почетното ниво на стапката на адекватност на капиталот), што е малку полош резултат во споредба со резултатот од истата симулација на крајот на вториот квартал од 2019 година (кога намалувањето во однос на почетното ниво изнесуваше 5,1 процентен поен). Според одделните дејности, најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитната изложеност кон оние дејности, каде што концентрацијата на вкупната кредитна изложеност е најголема. Според одделните кредитни продукти за

³⁵ Стапката на нефункционални кредити за кредитите со еднакратна отплата на главница е на повисоко ниво кај „индустријата“ (8,6%) и трговската дејност (6,7%), додека кај градежниот сектор е на пониско ниво (9,8%) во однос на вкупното кредитно портфолио составено од клиенти од оваа дејност (10,7%).

Графикон бр. 22

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички шокови на одделни сегменти од кредитната изложеност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

домаќинствата, најголемо негативно влијание врз стапката на адекватност на капиталот има изложеноста врз основа на потрошувачките кредити, како најзастапен кредитен производ.

Отпорноста на банкарскиот систем се испитува и преку спроведување екстремна симулација којашто се заснова на комбинација од седум хипотетички шокови на влошување на квалитетот на кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор³⁶. И при оваа екстремна симулација адекватноста на банкарскиот систем не се намалува под пропишаниот минимум. Имено, по оваа симулација, стапката на адекватност на капиталот се намалува за 5,1 процентен поен, до нивото од 11,8%, што претставува подобар резултат во споредба со крајот на претходниот квартал (11,7%, односно намалување во однос на почетното ниво на адекватност на капиталот од 5,6 процентни). Умереното подобрување на резултатите по оваа екстремна симулација, и покрај пониската адекватност на капиталот пред спроведувањето на симулациите, во одредена мера се поврзува со регулаторно извршените отписи во текот на кварталот. Најголем негативен ефект врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитите со еднакратна отплата на една третина од вкупното намалување на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок. Покрај тоа, високо е негативното влијание од претпоставената целосна ненаплата на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор (27,1% од вкупниот пад на адекватноста на

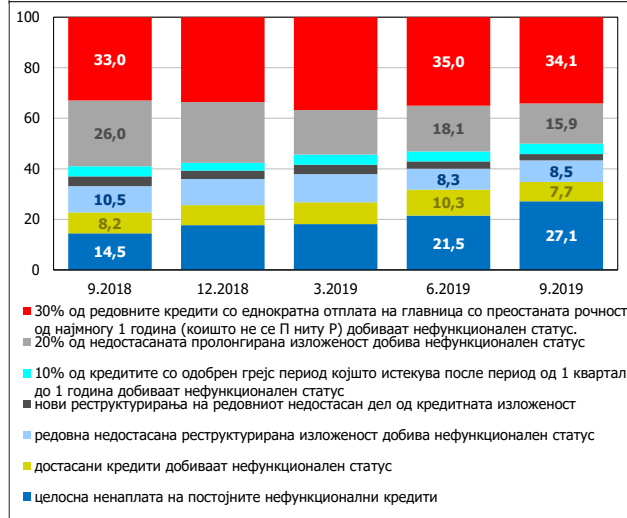
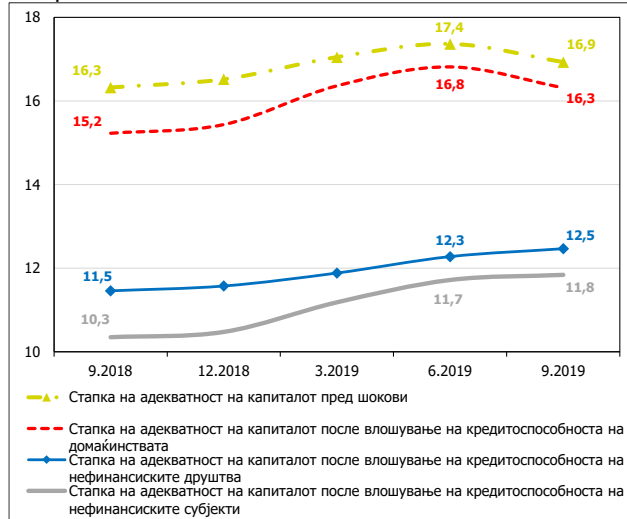
³⁶ Седумте хипотетички шокови се следниве: 1. целосна ненаплата на постојните нефункционални кредити; 2. вкупните достасани кредити добиваат нефункционален статус; 3. вкупната редовна недостасана реструктурирана изложеност добива нефункционален статус; 4. банките спроведуваат нови реструктурирања на редовниот недостасан дел од кредитната изложеност коишто според обемот соодветствуваат со износот на реструктурираните изложености коишто добиле нефункционален статус од претходната точка; 5. 10% од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува по период од еден квартал до една година добиваат нефункционален статус; 6. 20% од недостасаната пролонгирана изложеност добива нефункционален статус; 7. 30% од редовните кредити со еднакратна отплата на главница со преостанатата рочност од најмногу една година (коишто воедно не се пролонгирани, ниту реструктурирани) добиваат нефункционален статус.

Графикон бр. 23

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички комбинирани шокови на различни сегменти од кредитната изложеност (горе) и придонес на одделните шокови врз намалувањето на стапката на адекватност на капиталот (долу)

во проценти

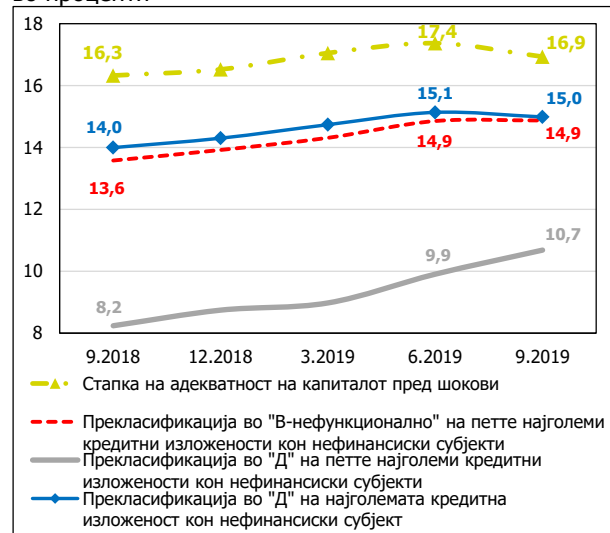

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

капиталот при комбинираниот шок), како и хипотетичкото влошување на квалитетот на пролонгираните кредити (на кое отстајуваат 15,9% од вкупното намалување на стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем), и покрај намалениот придонес во однос на претходниот квартал. За одбележување е и намалениот придонес на достасаните кредити коишто преминуваат во нефункционален статус (од 10,3% од вкупното намалување на стапката на адекватност на капиталот на 30.6.2019 година на 7,7%, на 30.9.2019 година, соодветно).

Графикон бр. 25

Ефекти врз стапката на адекватност на капиталот од прекласификација на најголемите кредитни изложености кон нефинансиските субјекти (вклучително и поврзаните лица) во категорија со повисока ризициност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2. Ликвидносен ризик

Во третиот квартал од 2019 година, македонските банки располагаа со солиден обем на ликвидни средства, поради кој ликвидносниот ризик остана во прифатливи рамки. Вкупните ликвидни средства на банките и натаму растат и на годишна и на квартална основа, и тоа забрзано во однос на претходниот квартал. Во нивната структура, носител на растот беа зголемените средства на денарските сметки кај Народната банка, а значителен придонес имаа и зголемените вложувања на банките во домашни долгорочни државни хартии од вредност (пласмани во домашни државни еврообврзници издадени на странските пазари). Ваквите движења се одразија и врз повеќето показатели за ликвидноста, коишто и натаму се одржуваат во сигурната зона, но и врз составот на средствата и на обврските, според нивната преостаната договорна рочност, каде што сепак се забележува мало продлабочување на јазовите во сите рочни сегменти. Потврда за задоволителниот обем на ликвидни средства којшто им овозможува на банките непречено извршување на своите деловни активности се и симулациите за комбинирани ликвидносни шокови, чиешто резултати упатуваат на соодветно управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и задоволителна отпорност на претпоставените екстремни ликвидносни одливи.

Графикон бр. 26
Структура на ликвидните средства
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.1. Динамика и состав на ликвидните средства

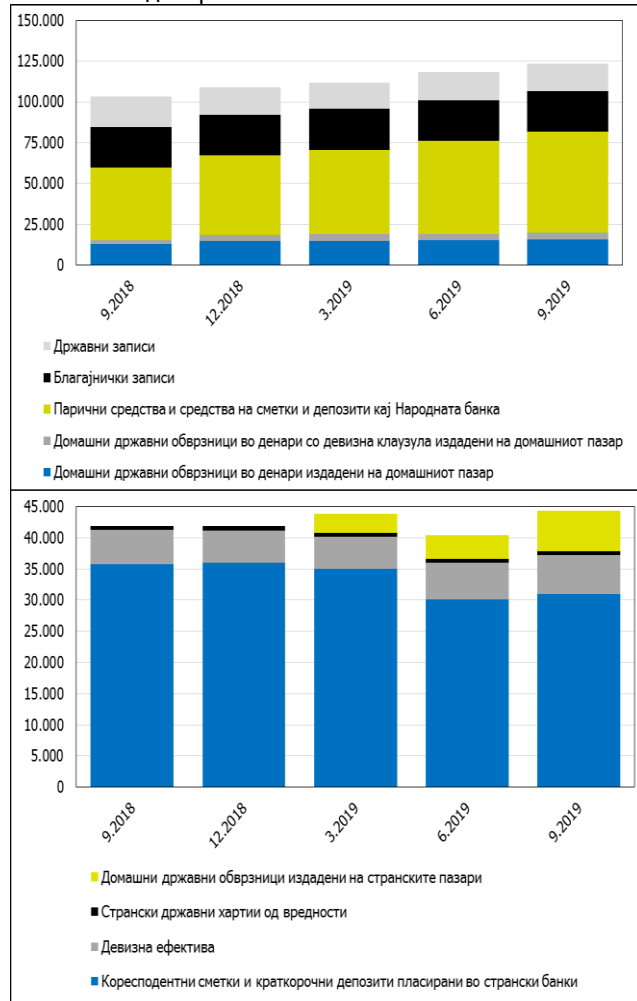
На крајот на третиот квартал од 2019 година, ликвидните средства³⁷ на ниво на банкарскиот систем изнесуваа 167.637 милиони денари и забележаа квартален раст (за 9.114 милиони денари), осми квартал по ред. Нивната квартална стапка на раст забрза и на 30.9.2019 година е повисока за 3,9 процентни поени во споредба со 30.6.2019 година. Истовремено, раст забележаа ликвидните средства и на годишна основа, којшто изнесуваше 22.435 милиони денари, или 15,5%. Во структурата на ликвидните средства, најголем удел во кварталниот раст имаа зголемените парични средства и средствата на банките кај Народната

³⁷ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположливите депозити кај Народната банка и полагајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

Графикон бр. 27

Структура на денарската (горе) и девизната (долу) ликвидна актива во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

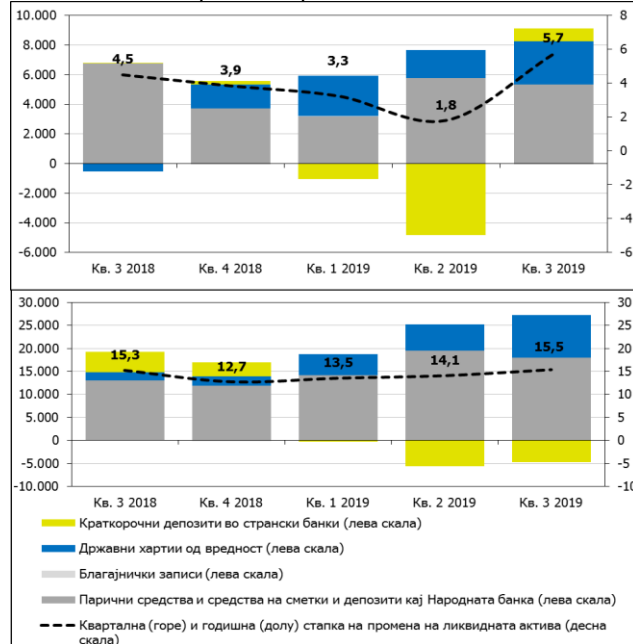
банка, коишто речиси во целост придонесоа и за растот на ликвидните средства на годишна основа. Значителен придонес во растот на ликвидните средства имаа и зголемените пласмани на банките во домашни долгорочни хартии од вредност, пред сè вложувањата во македонски еврообврзници издадени на странските пазари (при пад на пласманите на банките во државни записи). Останатите компоненти на ликвидните средства на банките се зголемија во помал обем (краткорочните девизни средства во странски банки), односно останаа исти (вложувањата во благајнички записи).

Паричните средства и средствата на банките кај Народната банка (вклучително и благајничките записи) и натаму се најзастапени во структурата на ликвидните средства на банките, со учество од 55,6% на крајот од третиот квартал од 2019 година. Главен носител на кварталното зголемување на вкупните парични средства и средствата на банките пласирани кај Народната банка во третиот квартал од годината (за 5.326 милиони денари, или за 6,1%) беше растот на средствата на денарските сметки кај Народната банка (за 18.665 милиони денари), при минимално зголемување на пласманите на банките во расположливи депозити во Народната банка со рачност до седум дена и позначително намалување на пласманите на банките во расположливи депозити во Народната банка со рачност преку ноќ³⁸ (за 13.325 милиони денари). Вложувањата на банките во

³⁸ Согласно со Одлуката за расположливите депозити („Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/12, 18/13, 50/13, 166/13 и 35/15), банките можат да пласираат средства во депозити кај Народната банка секој работен ден со рок на достасување од еден работен ден (преку ноќ) и еднаш неделно со рок на достасување од седум дена. Овие депозити се пласираат без можност за делумно или целосно предвремено повлекување. Каматните стапки на овие депозити во третиот квартал од 2019 година беа непроменети (од последната промена во март 2018 година) и изнесуваат 0,15% за расположливите депозити преку ноќ и 0,30% за расположливите депозити на седум дена.

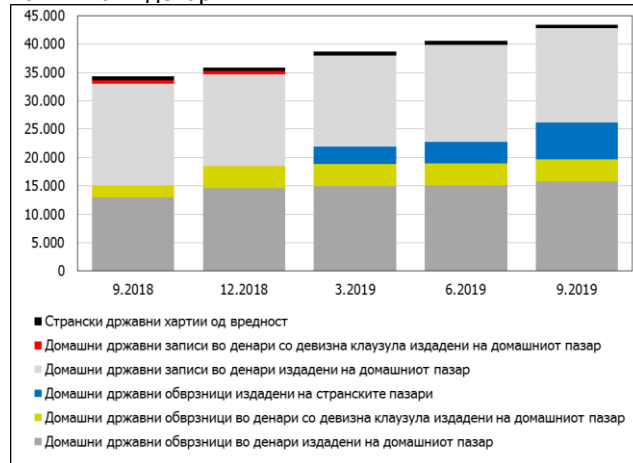

Графикон бр. 28
Квартална (горе) и годишна (долу) промена на ликвидните средства, по одделни компоненти
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

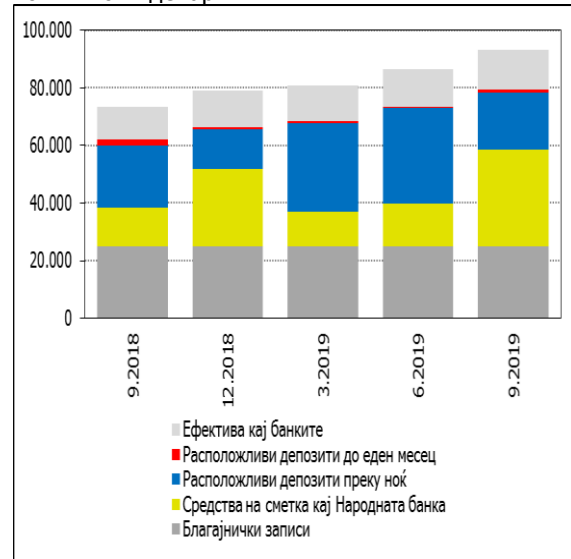
Графикон бр. 31
Вложувања на банките во државни хартии од вредност
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

благајничките записи се речиси непроменети веќе неколку квартали по ред³⁹.

Графикон бр. 29
Парични средства и побарувања на банките од Народната банка, по одделни инструменти
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

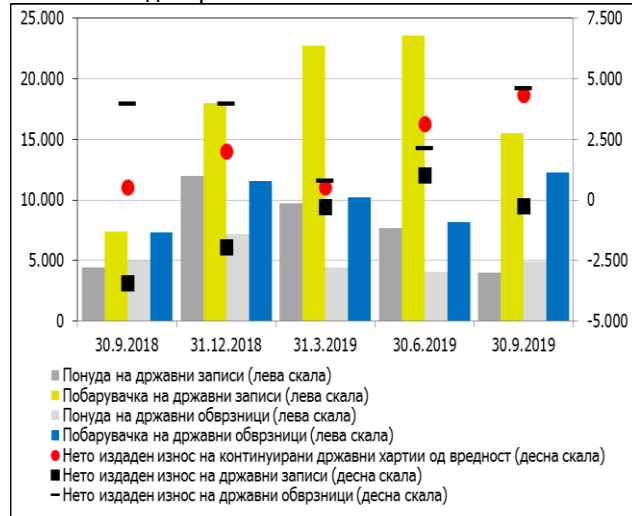
Вложувањата во државни хартии од вредност се значајна опција за банките при оперативното управување со нивната ликвидносна позиција. Растот на вложувањата на банките во државни хартии од вредност во третиот квартал од годината (за 2.939 милиони денари или за 7,3%), речиси во целост, беше условен од вложувањата во македонски еврообврзници издадени на странските пазари, коишто се зголемија за 2.698 милиони денари и во билансите на банките, на 30.9.2019 година,

³⁹ Аукциите на балајничките записи и понатаму се спроведуваа преку тендер со ограничен износ (којшто се задржа на нивото од 25.000 милиони денари) и фиксно утврдена каматна стапка, којшто во третиот квартал од 2019 година е непроменета (од последната промена во март 2019 година) и изнесува 2,25%.

Графикон бр. 32

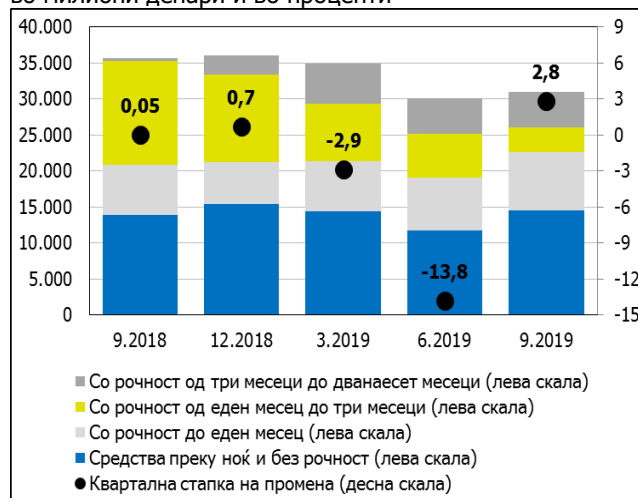
Нето издаден износ и понуда и побарувачка на државни хартии од вредност на домашниот пазар на континуирани хартии од вредност во милиони денари

Извор: Министерство за финансии и Народната банка.

Графикон бр. 33

Сметки и краткорочни депозити кај странски банки, структура и раст во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

изнесуваат 6.455 милиони денари. Со тоа, нивното учество во вкупните пласмани во државни хартии од вредност се искачи до ниво од 14,9%, на 30.9.2019 година (од 9,3% на 30.6.2019 година). Од друга страна, порастот на вложувањата на банките во денарските државни обврзници, како и во државните обврзници со девизна клаузула (издадени на домашниот пазар) беше многу помал (за 4,5% и 0,9%, соодветно), додека пласманите во странски државни хартии од вредност (обврзници) останаа речиси исти и имаат скромно учество од само 1,6% од вкупното портфолио на државни хартии од вредност на банките. Вложувањата на банките во државни записи забележаа квартален пад (за 475 милиони денари или за 2,8%). Во третиот квартал од 2019 година, продолжи трендот на намалување на учеството на банките на примарниот пазар на државни хартии од вредност, каде што вкупниот нето издаден износ⁴⁰ на државни хартии од вредност се зголеми за 4.356,8 милиони денари.

Краткорочните средства пласирани во странски банки и натаму го претставуваат главниот дел од девизната компонента на ликвидните средства на банките (69,9%)⁴¹. Со квартален раст од 849 милиони денари, или за 2,8%, овие средства се задржаа на стабилно ниво (учество од 18,5% во вкупната ликвидна актива), што овозможува нивно користење како за оперативни цели, така и за потребите на управувањето со ликвидносниот и валутниот ризик.

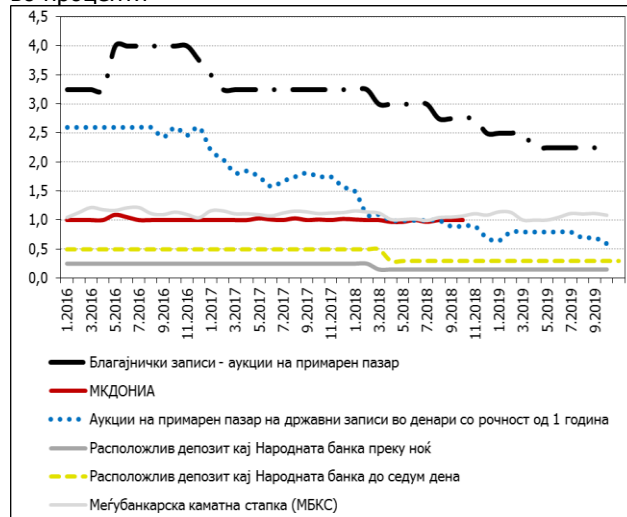
⁴⁰ Нето издадениот износ на државни хартии од вредност се добива како разлика меѓу остварениот износ на аукциите на државни хартии од вредност за определен временски период и износот на државни хартии од вредност што достасува во истиот временски период.

⁴¹ Девизните ликвидни средства ги сочинуваат краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на кореспондентните сметки, вложувањата во странски државни хартии од вредност и домашни државни еврообврзници издадени на странските пазари, девизната ефективна, девизната сметка кај Народната банка и пласманите во девизни депозити кај Народната банка.

Графикон бр. 34

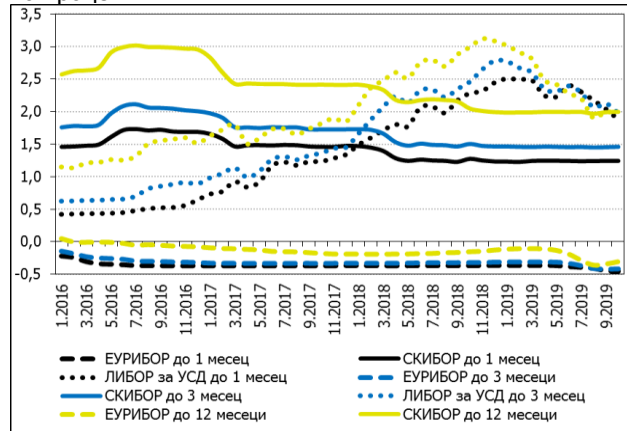
Движење на домашните каматни стапки во проценти

Извор: Народната банка.

Графикон бр. 35

Движење на основните меѓубанкарски каматни стапки СКИБОР, ЕУРИБОР и ЛИБОР за САД-долар во проценти

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за Еурибор и интернет-страницата на Банката на федералните

Поголемиот дел од краткорочните средства кај странски банки се пласирани на кореспондентните сметки и на квартална основа, средствата на овие сметки бележат зголемување.

Еден од клучните мотиви на банките за насочување на своите ликвидни средства во финансиски инструменти е приносот којшто го нудат одделните инструменти, што првенствено зависи од движењата на основните каматни стапки. Во третиот квартал од 2019 година, при непроменетост на основната каматна стапка на Народната банка, меѓубанкарската каматна стапка на пазарот на депозити и натаму е стабилна, а промени не беа забележани ниту кај индикативните каматни стапки за меѓубанкарско тргување со депозити (СКИБОР⁴²). Меѓубанкарската каматна стапка од сите трансакции (МБКС⁴³) во просек за кварталот изнесуваше 1,1% и се задржа на ниско и стабилно ниво.

Спротивно на стабилните движења на домашните каматни стапки, монетарната политика во развиените земји беше стимулативна. Имено, во третиот квартал од 2019 година, ЕЦБ изврши олабавување на монетарната политика, со тоа што на последниот состанок во септември ја намали каматната стапка на депозитите преку ноќ коишто банките може да ги пласираат во евросистемот, од -0,4% на -0,5%⁴⁴. Така, негативните вредности на каматните стапки на меѓубанкарските пазари во

⁴² СКИБОР (Skopje Interbank Offered Rate) е референтна каматна стапка на пазарот на пари во денари и претставува меѓубанкарска каматна стапка по која една референтна банка е подготвена да продаде денарска ликвидност на друга референтна банка. Согласно со Правилата за избор и обврски на референтните банки коишто поставуваат котации на каматните стапки за пресметка на СКИБОР и за процесот на пресметување на СКИБОР, усвоени на 22 август 2018 година од страна на Македонската банкарска асоцијација, а коишто започнаа да се применуваат од 1 октомври 2018 година, референтните банки се должни да котираат каматни стапки за: една недела, еден месец, три месеци, шест месеци и дванаесет месеци.

⁴³ МБКС е меѓубанкарска каматна стапка за тргување на меѓубанкарскиот пазар на депозити.

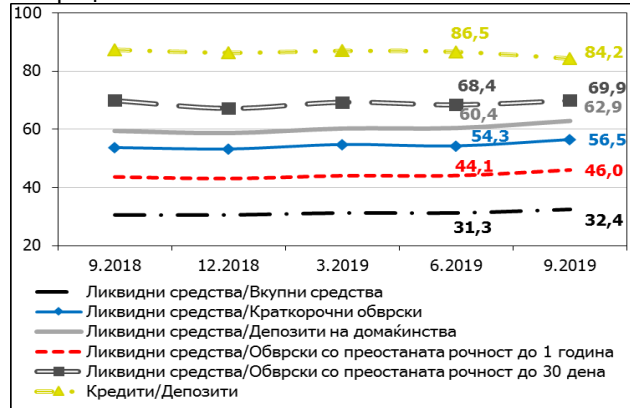
⁴⁴ Останатите основни каматни стапки на ЕЦБ (каматната стапка на основните операции за рефинансирање и на кредитот преку ноќ) се задржаа на истото ниво (од 0% и 0,25%, соодветно).

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во третиот квартал од 2019 година

резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

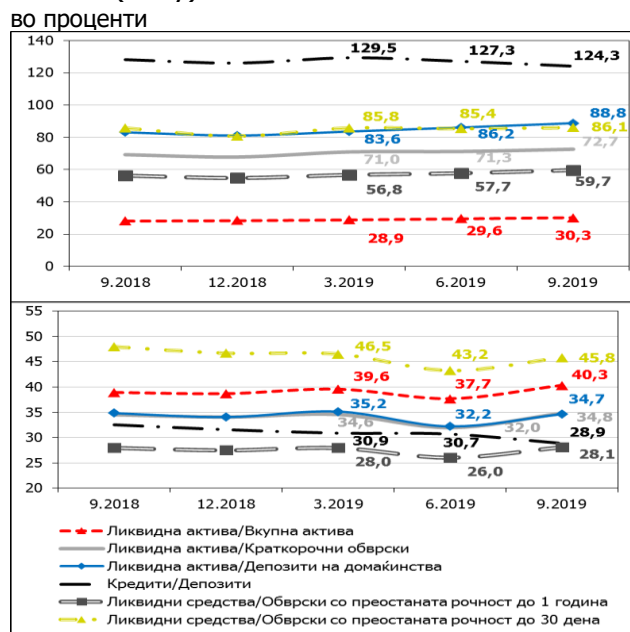
Графикон бр. 36 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 37

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (горе) и девизи (долу) во проценти

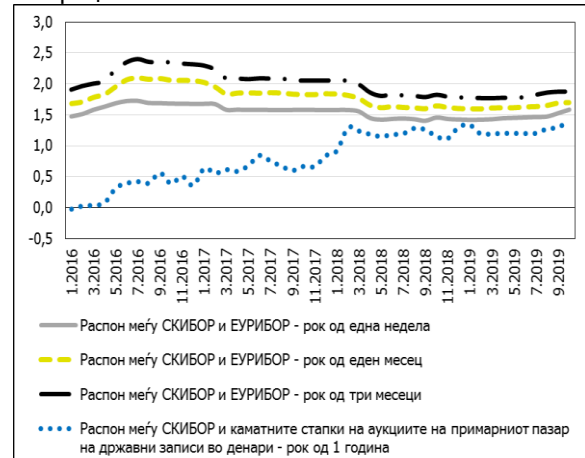

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

еврозоната (ЕУРИБОР) се продлабочија, а извесно

Графикон бр. 30

Движење на распонот на СКИБОР во однос на ЕУРИБОР, за избрани рочности во процентни поени

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за Еурибор и интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

надолно придвижување беше забележано и кај нивото на меѓународните меѓубанкарски стапки во американски долари (ЛИБОР). Имено, по подолг период на нормализација на каматната стапка, ФЕД за првпат во јули 2019 година донесе одлука за намалување на целната каматна стапка за (за 25 базични поени), а за исто толку ја намали и на состанокот во септември 2019 година, сведувајќи ја на интервал од 1,75% до 2%⁴⁵.

2.2. Показатели за ликвидноста

Во третото тримесечје од 2019 година, растот на ликвидните средства на банките придонесе за подобрување на сите показатели за нивната ликвидност⁴⁶. Подобрувањето

⁴⁵ Кратење на целната каматна стапка, од дополнителни 0,25 п.п., беше направено и на состанокот одржан во октомври, 2019 година.

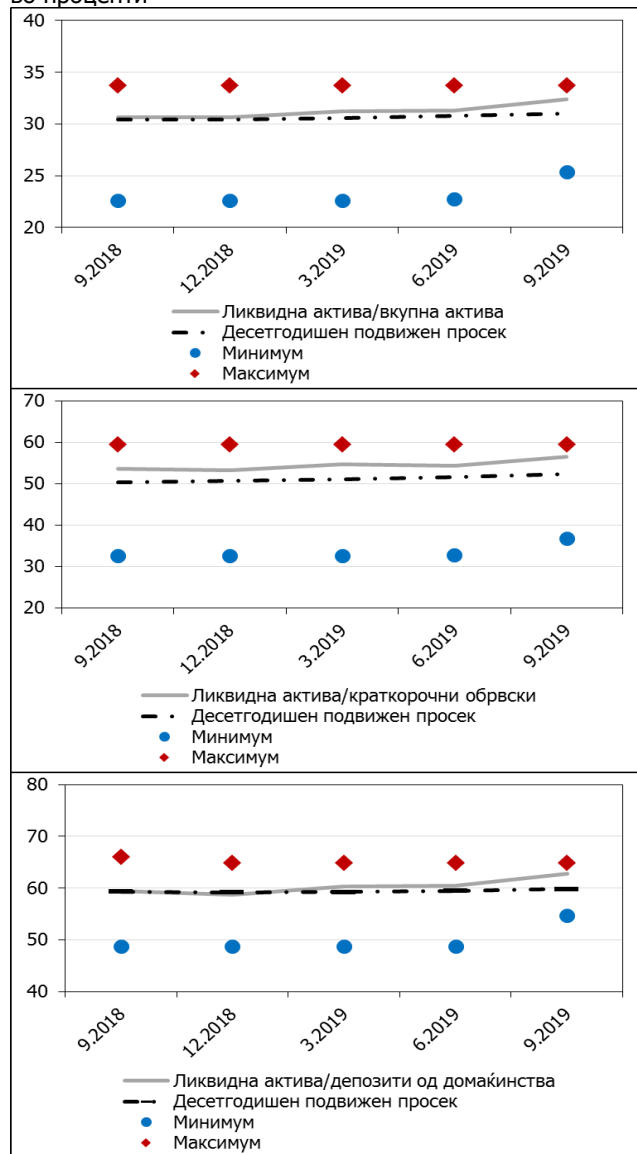
⁴⁶ При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

Графикон бр. 38

Ликвидна актива/вкупна актива (горе),
ликвидна актива/краткорочни обврски
(средина) и ликвидна актива/депозити на
домаќинства (долу)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

на показателите за ликвидноста на банкарскиот систем беше умерено, но им овозможи малку поголема вредност од нивниот десетгодишен подвижен просек – учеството на ликвидните средства во вкупните средства на банките се задржа на ниво од близу една третина, покриеноста на краткорочните обврски е малку над една половина, додека покриеноста на депозитите на домаќинствата со ликвидни средства се задржа на нивото од околу 60%⁴⁷. Соодносот меѓу кредитите и депозитите на ниво на банкарскиот систем е сè уште под 100% и упатува на прифатливи рамки на ликвидносен ризик и стабилно управување со ликвидноста од страна на банките.

Од аспект на валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските, во третиот квартал од 2019 година, показателите за денарската ликвидност⁴⁸ имаа малку поизразено зголемување во споредба со показателите за девизната ликвидност, со оглед на поголемиот апсолутен квартален раст на ликвидните средства во денари. Воедно, показателите за ликвидноста во денари и понатаму се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, како последица на повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките.

Регулаторните стапки за ликвидноста на банкарскиот систем, претставени како сооднос меѓу средствата и обврските коишто достасуваат во следните 30 дена и 180 дена и во третиот

⁴⁷ По одделни банки, на 30.9.2019 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 19,0% и 48,9%, со медијана од 27,3% (септември 2018: помеѓу 21,0% и 49,1%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 41,8% и 79,1%, со медијана од 57,2% (септември 2018: помеѓу 39,7% и 89,5%), а покриеноста на обврските со преостаната договорна рочност до 30 дена меѓу 48,7% и 120,9%, со медијана од 69,5% (септември 2018: помеѓу 45,2% и 139,5%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

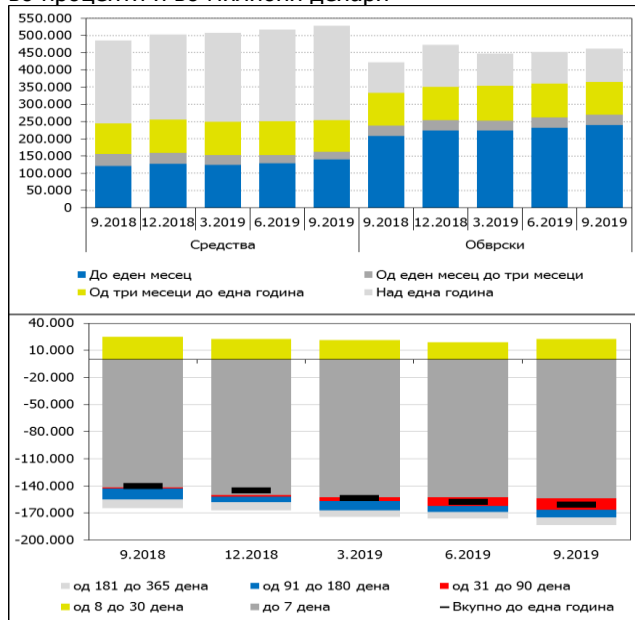
⁴⁸ Побарувањата и обврските со валутна клаузула се сметаат како денарски, бидејќи нивниот паричен тек е во денари.

Графикон бр. 39

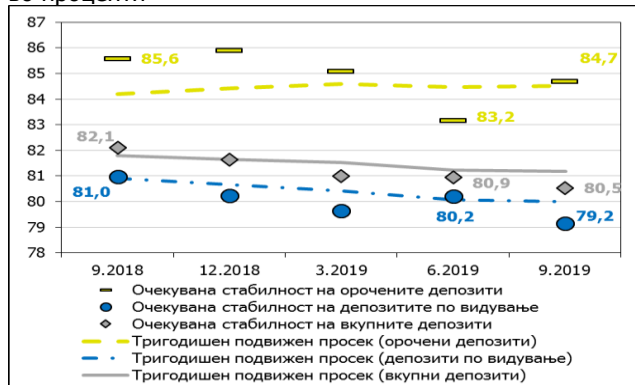
Состав на средствата и обврските на банките според нивната договорна преостаната рочност (горе) и на јазот меѓу средствата и обврските, со договорна преостаната рочност до една година (долу)

во проценти и во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 40 Очекувана стабилност на депозитите со преостаната рочност до три месеци од страна на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

квартал од 2019 година се над пропишаниот минимум од 1, со што се потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем, којшто им овозможува на банките непречено да ги извршуваат обврските.

2.3. Рочна структура на средствата и обврските

Во третиот квартал од 2019 година, промените во структурата на средствата и обврските според нивната преостаната рочност придонесуваа за зголемување на учествата на средствата и обврските со пократка договорна рочност (до еден месец), што соодветствуваше со порастот на паричните средства кај Народната банка (на страната на средствата), односно на посланата склоност кај депонентите за чување депозити на пократки рокови (на страната на обврските)⁴⁹.

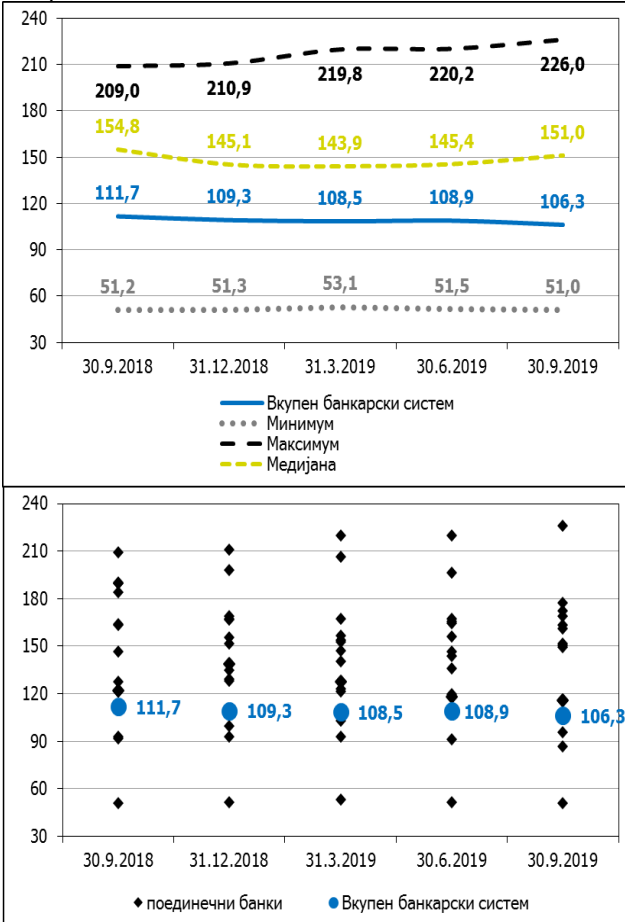
Рочната неусогласеност меѓу средствата и обврските на банките е значителна, а во третиот квартал од 2019 година дополнително се продлабочи во сите рочни сегменти. Притоа, најголема неусогласеност меѓу средствата и обврските на банките според нивната договорна преостаната рочност и понатаму има кај рочниот сегмент до седум дена, што вообичаено произлегува од вклучувањето на обврските на банките по видување и без утврдена рочност (вклучително и трансакциските сметки) во овој рочен сегмент. Вообичаено, позитивен јаз во договорната преостаната рочност на средствата и обврските се забележува единствено во рочниот

⁴⁹ Во третиот квартал од 2019 година, растот на депозитниот потенцијал на банкарскиот систем речиси во целост беше определен од порастот на денарските депозити по видување.

Графикон бр. 41

Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови), вкупен банкарски систем (горе) и по поединечна банка (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

сегмент од 8 дена до еден месец, главно поради фактот што вложувањата на банките во благајничките записи на Народната банка се класифицирани во овој рочен сегмент.

Според очекувањата на банките, збирниот јаз меѓу средствата и обврските во сите рочни сегменти е позитивен, што упатува на заклучок дека банките и понатаму очекуваат задржување на стабилноста на депозитите како главен извор на финансирање на нивните активности (повеќе детали во анексите на овој извештај). И покрај извесното намалување, на крајот на третиот квартал од 2019 година банките очекуваат дека вкупните депозитите ќе имаат висока стабилност (80,5%), односно дека 84,7% од орочените депозити со преостаната рочност до три месеци и понатаму ќе останат во банките, додека процентот на очекуваната стабилност за депозитите по видување е нешто помал (79,2%).

2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

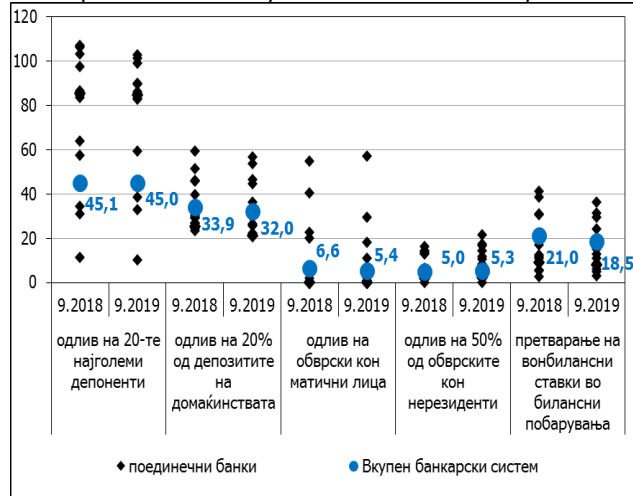
Резултатите од симулациите за ликвидносни шокови спроведени со состојба на 30 септември 2019 година упатуваат на стабилна ликвидносна позиција на македонскиот банкарски систем. Отпорноста на македонскиот банкарски систем на ликвидносни шокови се потврдува преку резултатите од сите поединечни симулации на ликвидносни шокови, а целосно искористување (106,3% на 30.9.2019 година) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа

Графикон бр. 42

Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок, по банка

како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

комбинирани одливи⁵⁰ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните средства се проширува и со други финансиски инструменти⁵¹ во сопственост на банките, за кои се цени дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства. Во таков случај, банкарскиот систем би располагал со доволно ликвидни средства и би му останал на располагање одреден износ ликвидни средства.

При примена на поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат македонските банки овозможува намирување на сите претпоставени екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при одлив на депозитите на дваесетте најголеми депоненти, но значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Спротивно на тоа, кај симулацијата на остварувањето на репутацискиот ризик и губењето на довербата на населението во банките претставена преку одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има значително поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на депозитите за

⁵⁰ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на дваесетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, согласно со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е изменена „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

⁵¹ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

финансирањето на активностите на банките. Оттука, одржливоста на ликвидносната позиција на банките, како и потенцијалниот раст на нивните активности се во директна зависност од случувањата и настапот на банките на депозитниот пазар и одржувањето на довербата на домашните депоненти во македонските банки.

При претпоставена конверзија на определени вонбилансни обврски на банките во билансни побарувања⁵², банките би потрошиле околу 20% од своите ликвидни средства, што иако е помалку во споредба со симулациите за одлив на депозити⁵³, сепак може да се смета за значајно. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките предизвикува скромно влијание на шоките поврзани со нив, врз вкупниот резултат од оваа симулација.

⁵² Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

⁵³ При симулацијата за одлив на депозитите од 20-те најголеми депоненти, ликвидните средства на банкарскиот систем се намалуваат за 45%, додека при претпоставен одлив на 20% од депозитите на домаќинства, ликвидните средства се намалуваат за 32%.

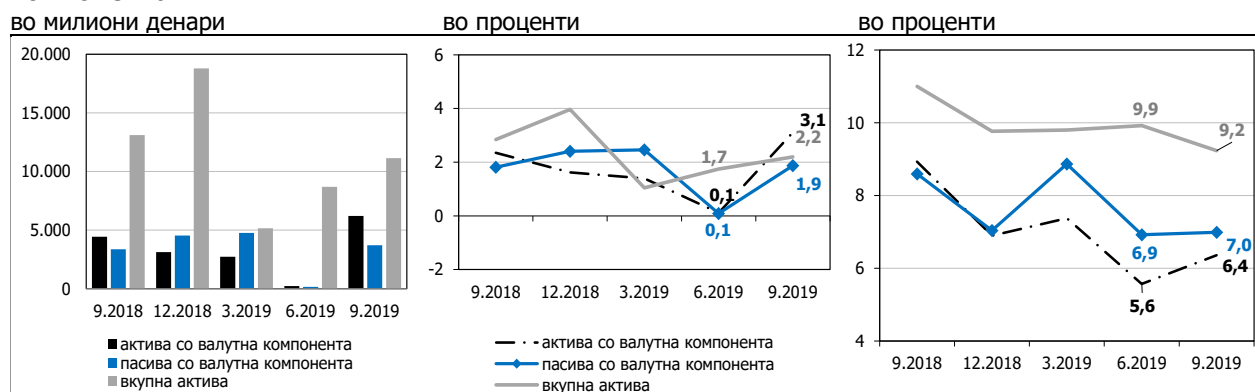

3. Валутен ризик

Во третиот квартал од 2019 година, се зголеми директната и индиректната изложеност на банките кон валутен ризик, но тој е сè уште на релативно ниско ниво. Зголемената директна изложеност кон валутен ризик се согледува преку зголемениот сооднос на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и сопствените средства на банките, вклучително и преку зголемениот сооднос на отворената девизна позиција и сопствените средства. Исто така, растот на учеството на кредитите со валутна компонента во вкупното кредитно портфолио на банкарскиот систем е показател за зголемената изложеност на банките кон индиректниот валутен ризик. На 30.9.2019 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства. Еврото е најзастапената валута во валутната структура на билансите на банките, што во услови на де факто фиксен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото, придонесува за одржување ниско ниво на директна и индиректна изложеност на банките на валутниот ризик.

Графикон бр. 43

Квартална (лево и средина) и годишна (десно) промена на активата и пасивата со валутна компонента*

Извор: Народната банка, односно извештајот за отворена девизна позиција врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Средствата се на нето-основа, намалени за исправката на вредноста за побарувањата коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“, согласно со Одлуката за валутен ризик. РБСМ не е вклучена во анализата.

На 30.9.2019 година, позитивниот јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента се зголеми за 2.501 милион денари, што произлегува од поголемиот раст на активата со валутна компонента (за 6.214 милиони денари)⁵⁴, во однос на растот на пасивата со валутна компонента (за 3.713 милиони денари)⁵⁵.

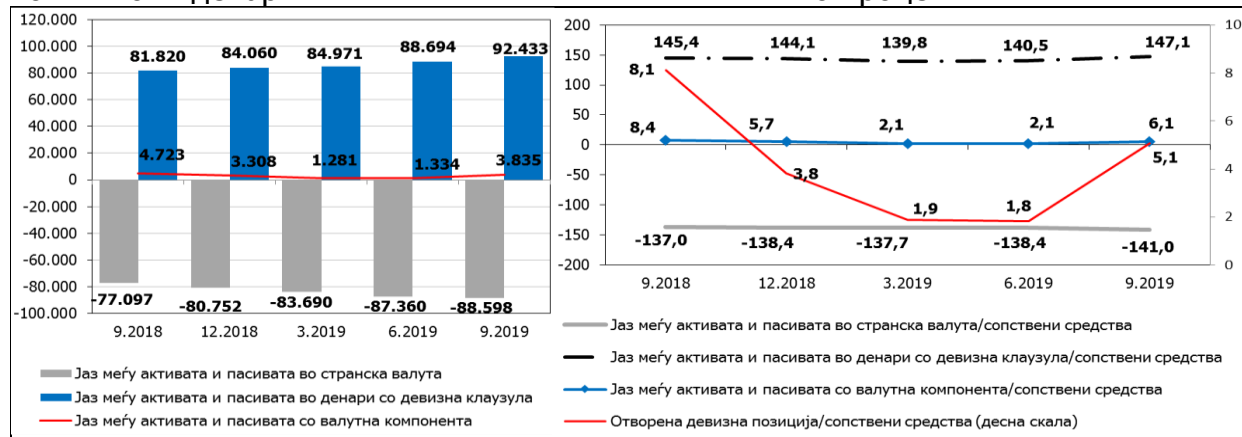
Растот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, при истовремено намалување на сопствените средства на банките (за 313 милиони денари), го услови растот на неговото учество во сопствените средства, за 4 процентни поени (од 2,1% на 6,1%). И покрај зголемувањето на соодносот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и сопствените средства, неговото ниво е под пресметаниот десетгодишен просек за овој показател.

Графикон бр. 44

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно)

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

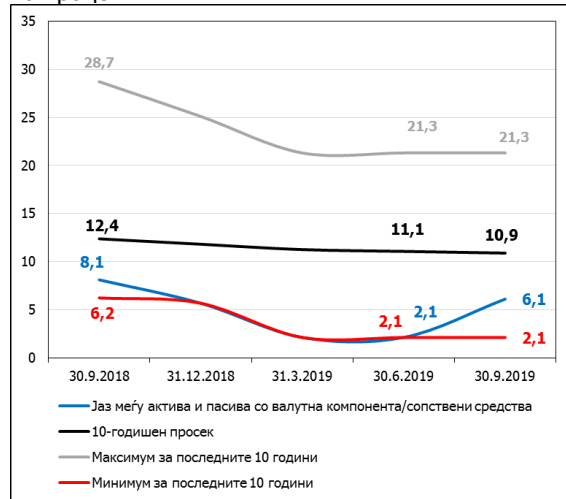
⁵⁴ Растот на активата со валутна компонента произлегува од зголемените пласмани на банките во кредити во денари со девизна клаузула (2.898 милиони денари) и во домашни државни еврообврзници издадени на странски пазари (2.698 милиони денари), како и од растот на средствата на тековни сметки во странска валута во странски банки (2.129 милиони денари) и средствата во девизна благајна (734 милиони денари). Наспроти тоа, намалување бележат кредитите (1.866 милиони денари) и депозитите (950 милиони денари) во странска валута. Извор: обрасците за ОДП што банките ги пополнуваат и доставуваат до НБРСМ.

⁵⁵ Растот на пасивата со валутна компонента се должи на растот на обврските врз основа на кредити во странска валута (1.915 милиони денари), тековните сметки во странска валута на физички лица (1.625 милиони денари) и на приватни нефинансиски друштва (1.041 милион денари), како и на растот на депозитите на физички лица во странска валута (835 милиони денари). Наспроти тоа, намалување бележат депозитите на нерезидентите (990 милиони денари) и на нефинансиските институции (900 милиони денари). Извор: обрасците за ОДП што банките ги пополнуваат и ги доставуваат до НБРСМ.

Графикон бр. 45

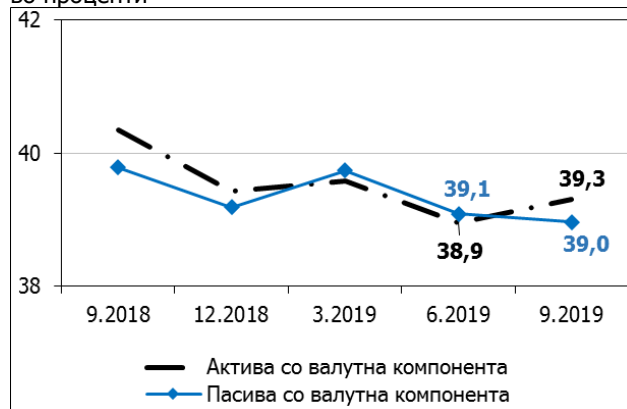
Десетгодишен просек, минимум и максимум од соодносот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и сопствените средства во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 46

Учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

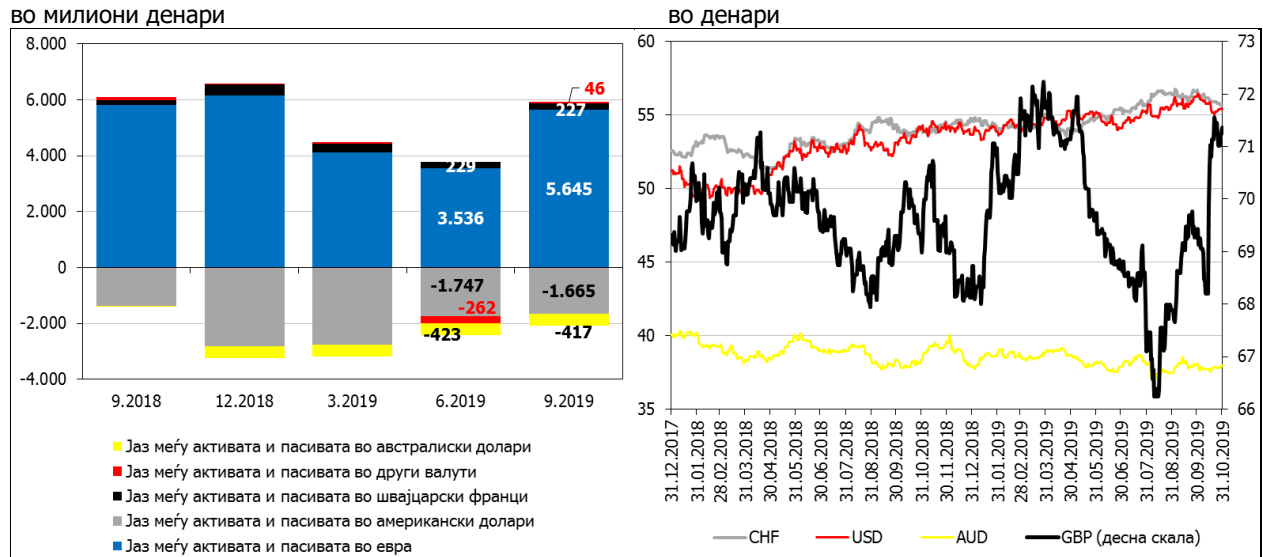
* Во рамките на активата, кредитите се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Исклучена е „РБСМ“ АД Скопје

Учествата на активата и пасивата со валутна компонента во вкупната актива, односно пасива, главно, бележат надолен тренд. Сепак, во третиот квартал од 2019 година, активата со валутна компонента забележа побрз раст во споредба со зголемувањето на денарската актива, што услови извесен раст на учеството на активата со валутна компонента во вкупната актива. Наспроти тоа, учеството на пасивата со валутна компонента во вкупната пасива се намали на квартална основа, со оглед на помалиот раст на пасивата со валутна компонента, во споредба со растот на денарската пасива.

Графикон бр. 47

Динамика и структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по валути, еврото, речиси во целост, придонесе за растот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента.⁵⁶ Во услови на примена на стратегија на одржување стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото и негово најголемо учество во вкупната актива и пасива со валутна компонента, веројатноста за остварување на валутниот ризик се одржува на ниско ниво.

Табела бр. 3

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента во проценти

Валута	30.6.2019		30.9.2019	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	89,1	87,9	89,1	88,0
Американски долар	6,7	7,7	6,9	7,8
Швајцарски франк	1,7	1,6	1,6	1,5
Австралиски долар	0,9	1,1	0,8	1,0
Британска фунта	0,5	0,7	0,6	0,7
Останато	1,0	1,0	1,0	1,0
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

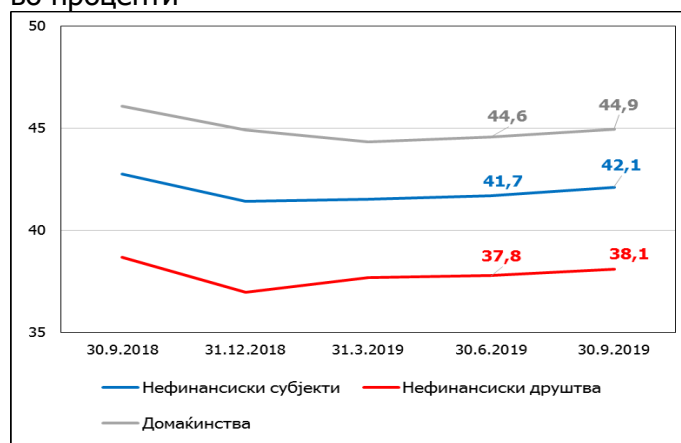
Исто така, одржувањето стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото е клучен фактор за одржување ниска веројатност за остварување индиректниот валутен ризик. Во овој квартал, растот на кредитите во денари со

девизна клаузула (којшто имаше значителен придонес и за растот на активата со валутна компонента), придонесе за зголемено учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити, што ја зголемува изложеноста на банките на овој ризик.

Графикон бр. 48

Учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Табела бр. 4

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

Опис	Број на банки										Агрегатна девизна позиција / сопствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути / сопствени средства										
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	2	2	8	6	9	4	7	2	10	3	4
од 5% до 10%	3	1							1		3
од 10% до 20%	4	1									5
од 20% до 30%	1										2
над 30%											

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

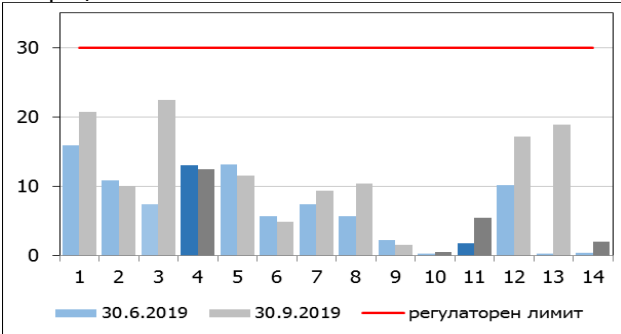
На 30.9.2019 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства.

⁵⁶ Проширувањето на јазот во евра произлегува од поголемиот раст на активата во евра (5.404 милиони денари), наспроти растот на пасивата во евра (3.295 милиони денари).

Графикон бр. 49

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства, по одделни банки* во проценти

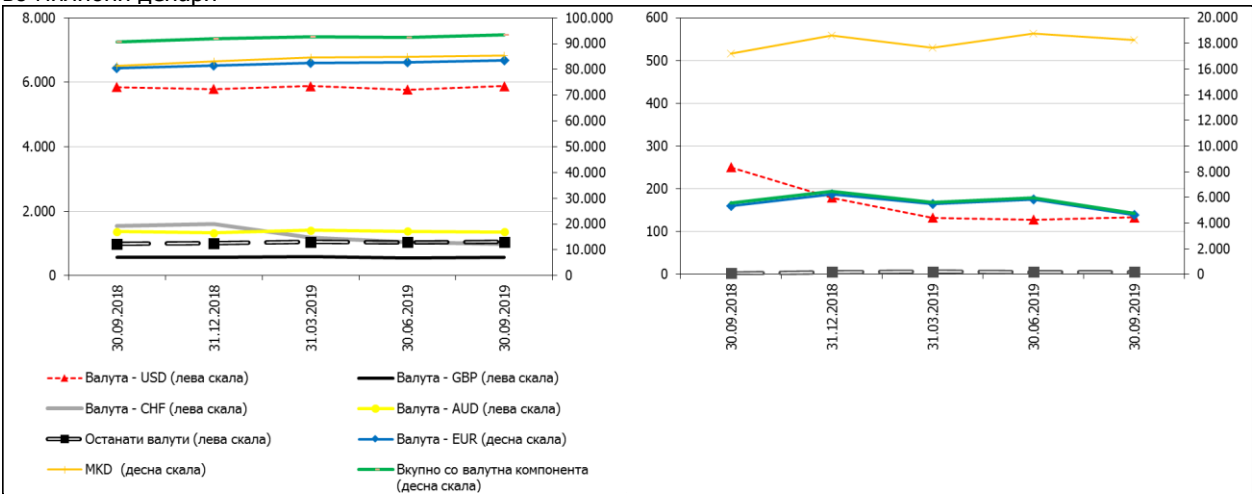
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Столпчињата со потемни нијанси, се однесуваат на банките коишто имаат кратка девизна позиција, но прикажани во апсолутна вредност.

Десет банки имаат долга агрегатна девизна позиција, наспроти четири банки коишто бележат кратка девизна позиција. Највисоката агрегатна позиција беше долга и изнесуваше 22,4% во однос на сопствените средства на банката, додека најниската беше кратка и нејзиниот сооднос со сопствените средства на банката изнесуваше 0,5%.

Графикон бр. 50

Депозити на физичките лица (лево) и на нефинансиските друштва (десно), според валутата во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

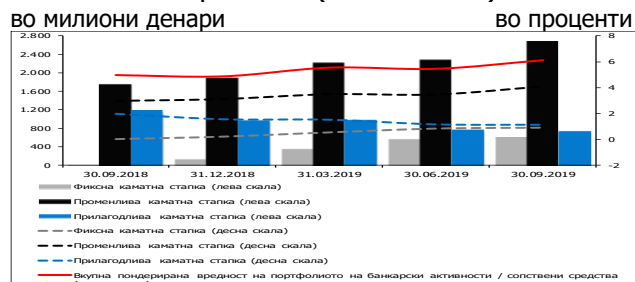

4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности

Во третиот квартал од 2019 година, изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се зголеми, поради забрзаниот раст на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности во однос на претходниот квартал, што придонесе за нејзино зголемено учество во сопствените средства. Зголемувањето на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности произлегува од проширувањето на (непондерираниот) јаз меѓу активните и пасивните позиции со променлива каматна стапка и од промените во структурата на јазот кај позициите со фиксна каматна стапка според рокот до достасување. На агрегирано ниво, банкарскиот систем е изложен на ризик од намалување на каматните стапки, со оглед на фактот што вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски е позитивен. Сепак, драстичното намалување на агрегираниот јаз меѓу активните и пасивните каматочувствителни позиции до 1 месец го пролонгира временскиот период во кој евентуалните промени во каматните стапки би условиле позначително остварување на изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки. Индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки, којашто произлегува од присуството на кредити со прилагодливи и променливи каматни стапки е, и натаму, значителна.

Графикон бр. 51

Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности* според типот на каматната стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

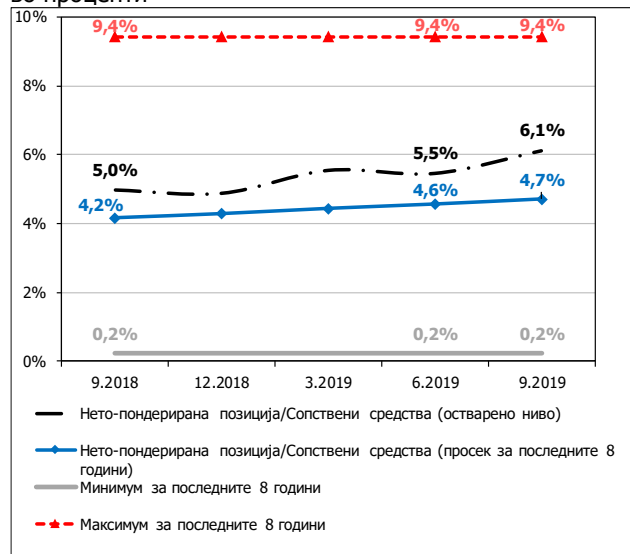
*Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен неповолен каматен шок од ± 2 процентни поена.

Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности бележи висок квартален раст од 11,6%, или за 415 милиони денари, што услови зголемување на соодносот меѓу пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства, за 0,7 процентни поени, до нивото од 6,1%, на 30.09.2019 година. По одделна банка, овој сооднос се движи во интервалот од 0,4% до 9,8%, што е далеку под нивото од 20%⁵⁷. Според типот на каматната стапка, како и во претходниот квартал, се зголемуваат пондерираните вредности на портфолијата со фиксна каматна стапка (за 42 милиона денари, или за 7,6%) и со променлива каматна стапка (за 397

⁵⁷ Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надмине 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

Графикон бр. 52
Нето пондерирана позиција / сопствени средства
во проценти

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

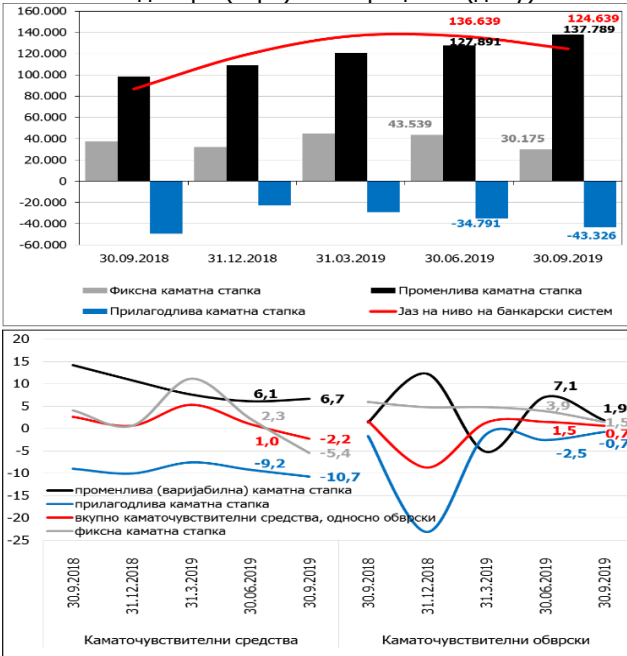
милиони денари, или за 17,4%). Наспроти тоа, пондерираната вредност на портфолиото со прилагодлива каматна стапка бележи квартално намалување за 24 милиони денари, или за 3,1%. Проширувањето на вкупниот јаз меѓу активните и пасивните позиции со променлива каматна стапка најмногу придонесе за растот на нето пондерираната позиција за овој тип каматна стапка. Од друга страна, кварталниот раст на пондерираната вредност на портфолиото со фиксна каматна стапка не произлегува од проширувањето на вкупниот јаз меѓу активните и пасивните позиции со овој тип каматна стапка (напротив, овој јаз се намалува, на квартална основа), туку е последица на промената во структурата на јазот, анализирано според рокот до достасување (поточно, прераспоредување во структурата на јазот, од пократките кон подолгите рочни блокови). Во услови на квартално проширување на негативниот јаз меѓу активните и пасивните позиции со прилагодлива каматна стапка, намалувањето на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности со овој тип каматна стапка е, исто така, резултат на промени во структурата на вкупниот јаз со прилагодлива каматна стапка (поточно, прераспоредување во структурата на негативниот јаз, од позициите каде што временскиот период до следната преоцена на каматните стапки е подолга кон позиции каде што времето до следната преоцена на каматните стапки е пократко).

Оствареното ниво на соодносот меѓу нето пондерирана позиција и сопствените средства е над пресметаниот просек од овој показател за последните 8 години, откако се расположливи податоци за изложеноста на банките на ризикот од промена на

Графикон бр. 53

Каматочувствителни средства и обврски според тип на каматна стапка, јаз (горе) и квартална промена (долу)
во милиони денари (горе) и во проценти (долу)

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

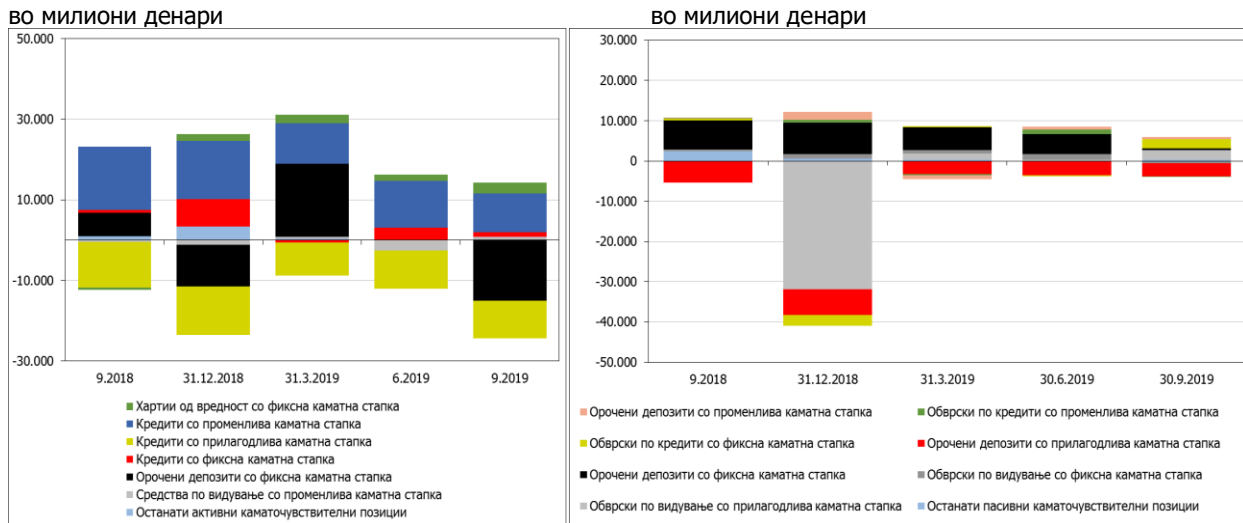
каматните стапки во портфолиото на банкарски активности⁵⁸.

Вкупниот јаз, односно непондерираната позиција меѓу каматочувствителните средства и обврски забележа квартален пад од 8,8%, или за 12.000 милиони денари. Во негови рамки, се прошири јазот меѓу позициите со променливи и прилагодливи каматни стапки, додека јазот меѓу позициите со фиксни каматни стапки забележа стеснување. Позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со променлива каматна стапка бележи квартално проширување, од 9.898 милиони денари, или за 7,7%, во најголем дел поради растот на пласманите во кредити со овој тип на каматна стапка (за 9.590 милиони денари). Слична квартална промена, но во обратна насока (намалување од 9.412 милиони денари), бележат пласманите во кредити со прилагодлива каматна стапка, што најмногу го услови проширувањето на негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка (за 8.535 милиони денари, или за 24,5%).

⁵⁸ Одлуката за управување со ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности („Службен весник на Република Македонија“ бр. 163/08) од 15.12.2008 година, започна да се применува од 1.1.2010 година.

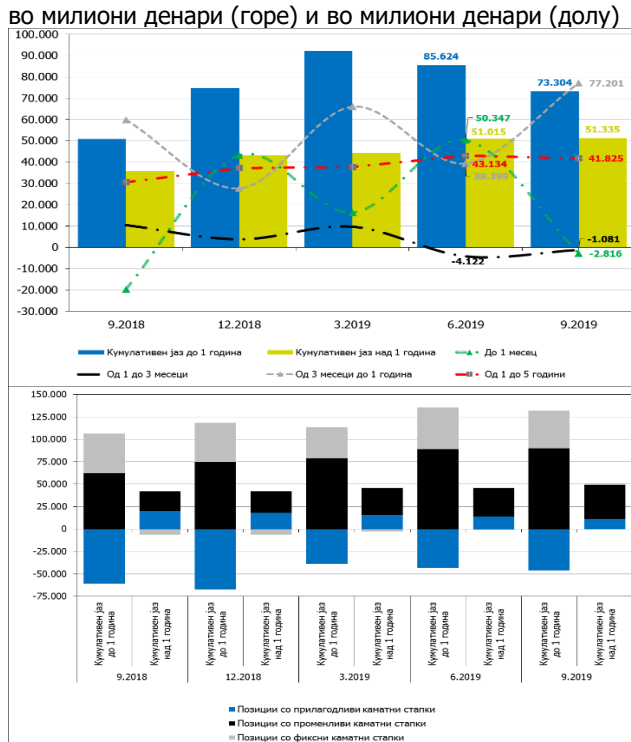

Графикон бр. 54 Квартални промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка во милиони денари

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 55 Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следната преоцена на каматните стапки (горе) и структура на јазот според типот на каматната стапка (долу) во милиони денари (горе) и во милиони денари (долу)

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Наспроти ваквите движења, позитивниот јаз кај позициите со фиксна каматна стапка забележа позначително стеснување (за 13.364 милиони денари, или за 30,7%), како последица на намалените пласмани во орочени депозити со овој тип на каматна стапка за 14.967 милиони денари (станува збор за депозитите кај НБРСМ), при истовремен раст на каматочувствителните обврски, од 2.415 милиони денари (најмногу заради зголемувањето на обврските врз основа на кредити со фиксна каматна стапка).

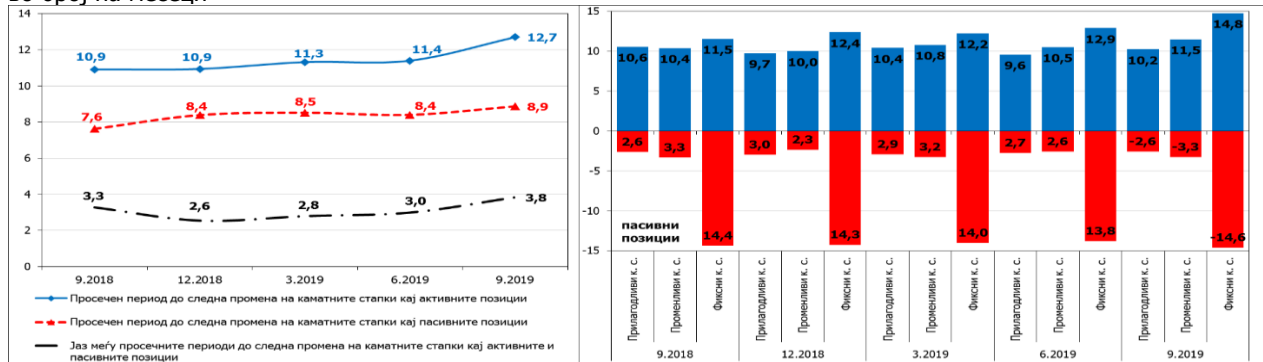
Анализирано според временскиот период до следната преоцена на висината на каматните стапки, во третиот квартал од 2019 се забележува намалување на јазот меѓу активните и пасивните позиции каде што временскиот период до следната промена на каматните стапки е до 1 година. Ваквото намалување е концентрирано кај јазот до 1 месец, којшто драстично се намали (за 53 милијарди денари), на квартална основа, и на 30.9.2019 е релативно мал (и изнесува -2,8 милијарди денари). Стеснувањето на јазот

до 1 месец е присутно кај сите типови на каматни стапки, но е најизразено кај позициите со променлива каматна стапка и најмногу произлегува од преминот на пласманите во кредити, од сегментот каде што временскиот период до следната промена на каматните стапки е до 1 месец кон сегментот каде што времето до следната промена на каматните стапки е меѓу 3 и 6 месеци. Станува збор за вообичаено сезонско движење во текот на годината, согласно со договорениот период (фреквенција) на преоценка на референтната каматна стапка (вообичаено, некоја пазарна каматна стапка) за која се врзува утврдувањето на каматните стапки применливи на кредитите со променлива каматна стапка. Кај позициите со фиксна каматна стапка, намалувањето на јазот меѓу активните и пасивните позиции во рочниот блок до 1 месец е најмногу резултат на споменатиот пад на пласманите во орочени депозити, додека кај позициите со прилагодлива каматна стапка, негативниот јаз во сегментот до 1 месец дополнително се прошири заради падот на пласманите во кредити со прилагодлива каматна стапка. Драстичното намалување на агрегираниот јаз меѓу активните и пасивните каматочувствителни позиции до 1 месец го пролонгира временскиот период во кој евентуалните промени во каматните стапки би условиле позначително остварување на изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки. Преминувањето на овој јаз од позитивен во негативен го изложува банкарскиот систем на ризик од идно зголемување на каматните стапки, но малиот обем на јазот ги минимизира ефектите од таквата промена на каматните стапки.

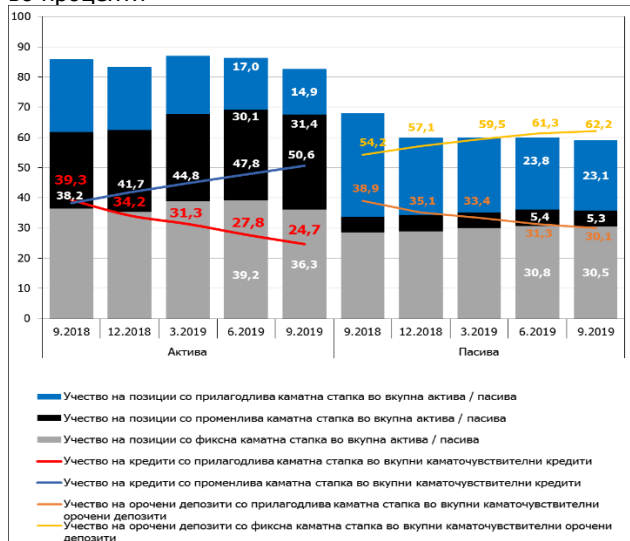
Графикон бр. 56 Просечен период до следната преоцена на каматните стапки*, вкупен (лево) и по типот на каматната стапка (десно) во број на месеци

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Просечниот период до следната преоцена на каматните стапки се пресметува како учество на износот на активната/пасивната позиција од секој од рочните блокови во вкупната каматочувствителна актива/пасива, помножено со рочноста од секој рочен блок, изразена во месеци. Кај позициите со фиксна каматна стапка, просечниот период до следната преоцена се однесува на просечниот преостанат рок на достасување.

Графикон бр. 57 Структура на активата и пасивата, според типот на каматната стапка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки којашто произлегува од присуството на кредити со прилагодливи и променливи каматни стапки е значителна, но се намалува.

На 30.9.2019 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 75,3% (што е за 0,3 п.п. помалку во споредба со 30.6.2019 година), при што 50,6% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 24,7% се со прилагодлива⁵⁹ каматна стапка. Значителната застапеност на променливите каматни стапки (вклучително и на прилагодливите), особено во кредитните договори со домаќинствата, го истакнува значењето на индиректниот кредитен ризик за банките, при нагорна промена на каматните стапки.

Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

⁵⁹ Трендот на намалување на учеството на позициите со прилагодлива каматна стапка продолжи и во третиот квартал од 2019 година, како кај каматочувствителните средства, така и кај каматочувствителните обврски.

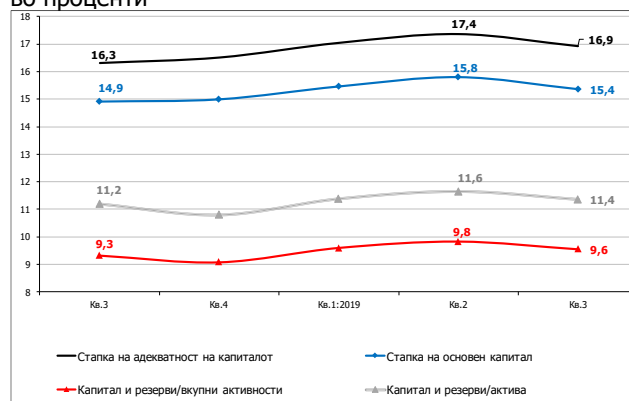

5. Ризик од несолвентност

Солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем се стабилни и на задоволително ниво. Стапката на адекватност на капиталот забележа умерен пад во третиот квартал од 2019 година и изнесува 16,9%, што е последица на малиот квартален пад на капиталните позиции на банките, во услови на натамошен солиден раст на активностите. Во отсуство на нови емисии на акции и реинвестирања на добивки во капиталот на банките, надолното придвижување на сопствените средства произлегува од растот на одбитните ставки од сопствените средства. На агрегирано ниво, банкарскиот систем и натаму располага со „слободен“ капитал, над утврдениот регулаторен и супервизорски минимум, чиешто учество изнесува 10,0% од вкупните сопствени средства. Активата пондерирана според ризиците порасна како резултат на растот на активата пондерирана според кредитниот ризик и според валутниот ризик. Резултатите од спроведените стрес-тест симулации се претежно подобри во споредба со претходниот квартал.

5.1. Показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем и ниво на ризичност на активностите

Графикон бр. 58
Показатели за солвентноста
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

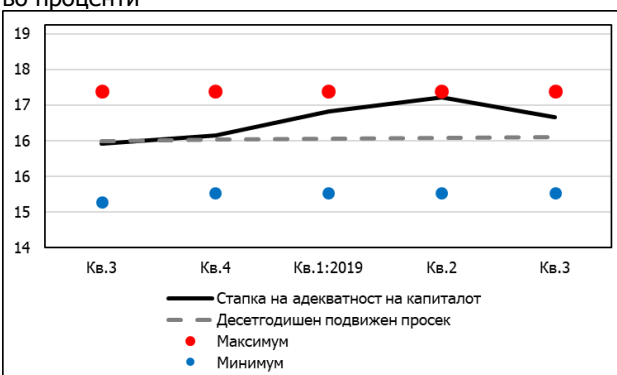
Во третиот квартал од 2019 година, сите показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем забележаа намалување, коешто се движи во интервалот од 0,2 до 0,5 процентни поени. На квартална основа, стапката на адекватност на капиталот се намали за 0,5 процентни поени, до нивото од 16,9%, коешто е над пресметаниот десетгодишен просек од оваа стапка. Квартално намалување, од по 0,4 процентни поени, забележаа и стапката на основен капитал и стапката на редовен основен капитал, коишто на 30.9.2019 година достигнаа нивоа од 15,4% и 15,3%, соодветно.⁶⁰ Истовремено, и соодносите меѓу капиталот и резервите и вкупната актива, односно

⁶⁰ Банките се должни на полугодисна основа да ја пресметуваат и стапката на задолженост (како сооднос меѓу основниот капитал и вкупната билансна и вонбилансна изложеност), којашто за првото полугодие од 2019 година изнесуваше 10,8% (за второто полугодие од 2018 година изнесуваше 10,5%). Согласно со Базелските стандарди за стапката на задолженост, минималната вредност на овој показател не треба да надмине 3%, но во РСМ овој лимит сè уште не е пропишан.

Графикон бр. 59

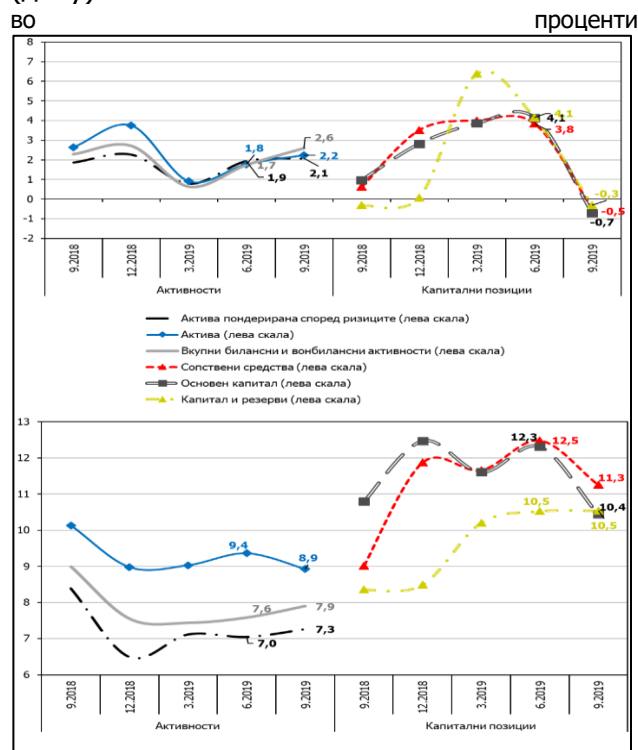
Движење на стапката на адекватност на капиталот во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 60

Промена на компонентите на показателите за солвентноста, квартална (горе) и годишна (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

вкупните активности на банкарскиот систем се намалија за по 0,2 процентни поена, соодветно, и на 30.9.2019 година достигнаа 11,4% и 9,6%, соодветно.

Незначителното намалување на показателите за солвентност, во третиот квартал од 2019 година, главно произлегува од негативните квартални промени на одделните капитални позиции⁶¹ на банкарскиот систем, во споредба со растот кај активностите⁶² на банкарскиот систем (претежно ликвидните средства и кредитите на домаќинствата).

Кварталниот раст на активата пондерирана според ризиците најмногу произлегува од растот на активата пондерирана според кредитниот ризик, којашто се зголеми за 1,8% (наспроти 0,9% во претходниот квартал), како и од растот на активата пондерирана според валутниот ризик, којашто забележа раст од 27,7% како резултат на растот на агрегатната девизна позиција (проширување на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента).

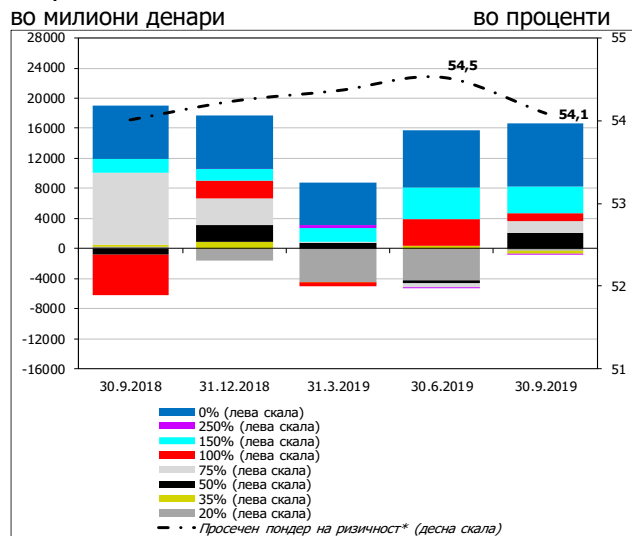
⁶¹ Капиталот и резервите, основниот капитал и сопствените средства квартално се намалија за 0,3%, 0,7% и 0,5%, соодветно.

⁶² Активата, вкупните билансни и вонбилансни активности и активата пондерирана според ризиците квартално се зголемија за по 2,2%, 2,6% и 2,1%, соодветно.

Графикон бр. 61

Квартални промени на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризици

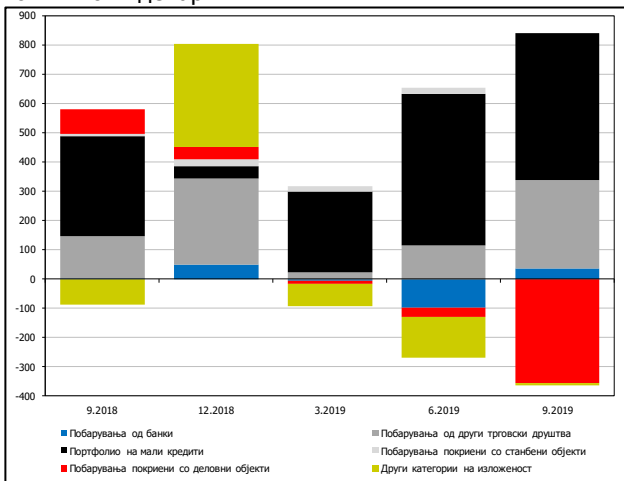

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 62

Квартални промени на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, по одделни категории на изложеност

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

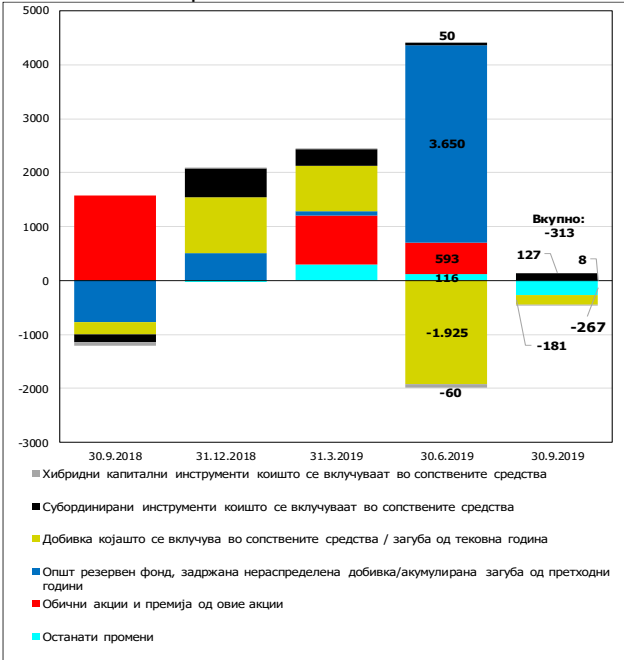
*Високиот апсолутен раст на побарувањата од други трговски друштва и истовременото слично апсолутно намалување на побарувањата покриени со деловни објекти е, речиси целосно, присутно кај една голема банка и произлегува од направената прекласификација на овие активности, од една во друга ставка во обрасците за адекватноста на капиталот.

Нивото на ризици на активностите на банкарскиот систем, мерено преку соодносот меѓу активата пондерирани според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност, се намали за 0,4 процентни поени и на 30.9.2019 година изнесува 54,1%. Ваквото намалување на просечниот пондер на ризици најмногу произлегува од позначајниот квартален раст на позициите со пондер на ризици од 0%, како резултат на кварталниот раст на ликвидната актива на банкарскиот систем. Истовремено, малку повисок квартален раст бележат и позициите со пондер на ризици од 150% и 75%, како резултат на зголемувањето на портфолиото на мали кредити (кредитната активност кон домаќинства), како и позициите со пондер на ризици од 50% (побарувањата од банки).

Графикон бр. 63

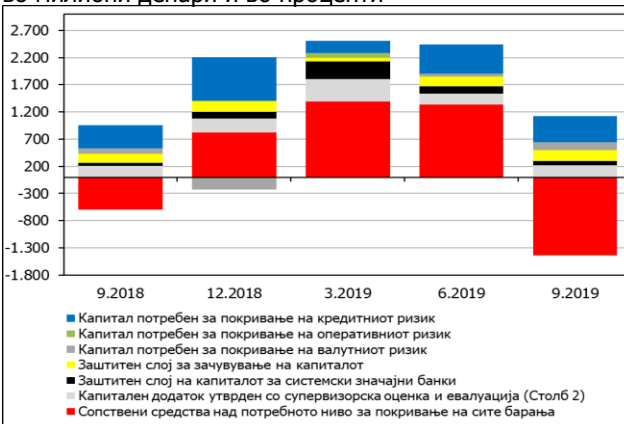
Структура на кварталните промени на сопствените средства во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 64

Структура на кварталните промени (лево) и на состојбата (десно) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот во милиони денари и во проценти

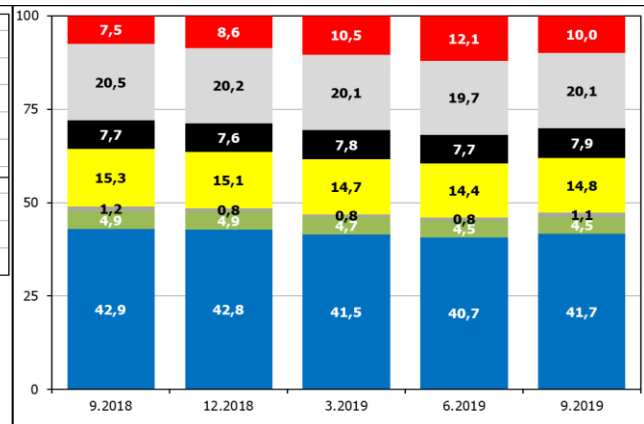

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

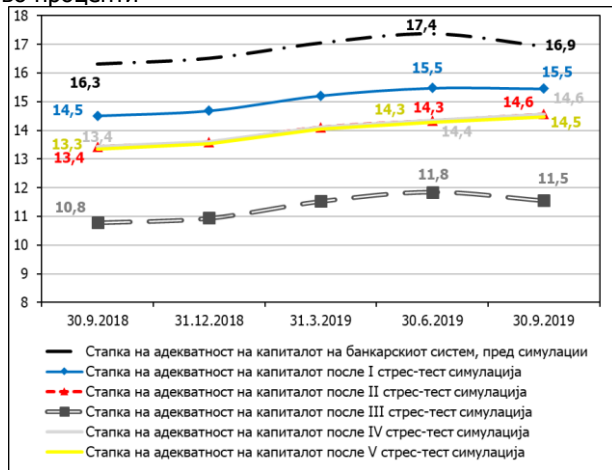
Во третиот квартал од 2019 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа намалување од 313 милиони денари, односно **-0,5%**. Во отсуство на нови емисии на акции и реинвестирања на добивки во капиталот на банките, надолното квартално движење на сопствените средства е последица на вложувањето на една банка во субординиран инструмент во небанкарска финансиска институција, коешто, согласно со регулативата, се вклучува во одбитните ставки од сопствените средства на банката. Дополнителна причина за кварталниот пад на сопствените средства е растот на тековната загуба кај една банка, којашто, исто така, претставува одбитна ставка од сопствените средства.

Сепак, квалитетот на сопствените средства е на високо ниво, со учество на редовниот основен капитал (најквалитетната компонента од сопствените средства) во вкупните сопствени средства од 90,3%. Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства по групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Графикон бр. 65
Резултати од стрес-тест симулациите
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките⁶³.

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Спроведеното тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки на симулирани шокови упатува на претежно подобри резултати во споредба со 30.6.2019 година. Имено, во сите симулации каде што се претпоставува раст на нефункционалната кредитна изложеност, и покрај помалата адекватност на капиталот во третиот квартал од 2019 година, резултатите од стрес-тестот се подобри, поради позначителното намалување на нефункционалната кредитна изложеност и последователно пониската стартна основа на оваа изложеност пред спроведувањето на симулациите. Единствено резултатите од симулацијата којашто претпоставува премин на редовната во нефункционална кредитна изложеност се малку послаби, што е условено од намалувањето на адекватноста на капиталот на банкарскиот систем во третиот квартал од 2019 година (пред симулациите). Адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8%, при ниту една од симулациите, иако кај поединечни банки се воочува хипотетичка потреба за

⁶³ Стрес-тестирањето ги опфаќа следниве симулации:

I: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 50%;

II: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%;

III: Премин на 10% од редовната кон нефункционална кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти;

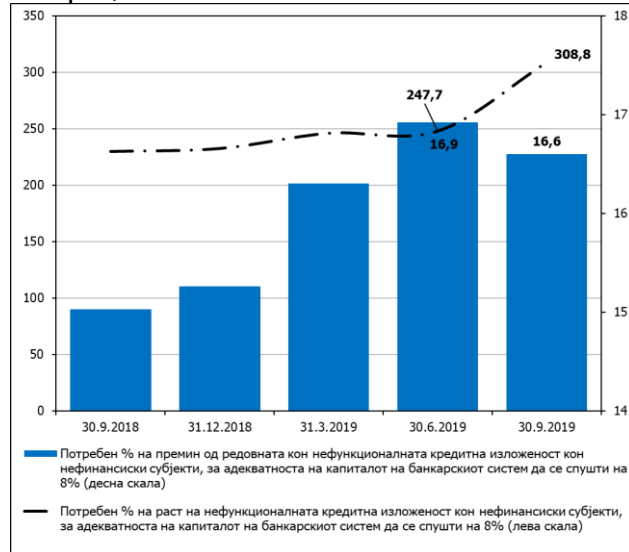
IV: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

V: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%, депрецијација на курсот на денарот за 30% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.

Графикон бр. 66

Потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% во проценти

Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

докапитализација при симулираните екстремни шокови.

Резултатите од т.н. обратен стрес-тест (англ. reverse stress test), покажуваат дека е потребен раст од 308,8% на нефункционалната кредитна изложеност, односно премин на 16,6% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти до нивото од 8%. Сепак, ваквата претпоставка е крајно екстремна, имајќи предвид дека во третиот квартал нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти бележи квартален раст од 4,5%, со изземање на ефектот од задолжителните отписи (или пад од 11,6% без изземање на ефектот од отписите). Од друга страна, во третиот квартал од 2019 година, само 0,8% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор доби нефункционален статус.

III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

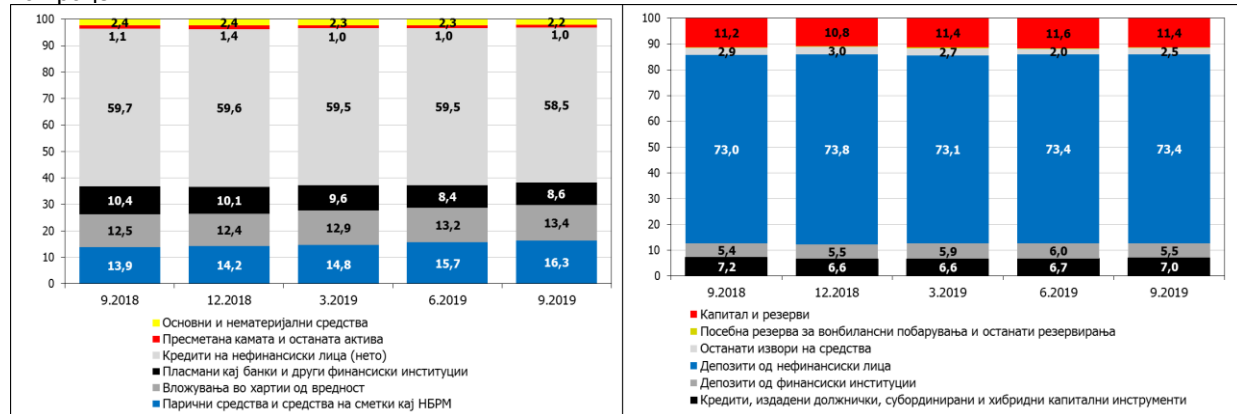

1. Активности на банките

Во текот на третиот квартал, вкупната актива на банкарскиот систем и натаму расте, но забрзано во однос на претходниот квартал. Растот на активата на банките најмногу произлезе од забрзаниот раст на депозитите од нефинансиските субјекти, при што домашните банки го пласираа најголемиот дел од новоприбраните средства во ликвидни средства, а нешто помал дел беше употребен и за зајакнување на кредитната активност, пред сè со секторот „домаќинства“. Од 1.7.2019 година започна да се применува новата Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик, којашто ги обврзува банките на побрзо „чистење“ на нефункционалните кредити од нивните биланси. Тоа имаше соодветни ефекти врз кварталната динамика на кредитите. Имено, вкупната кредитна активност на банките со нефинансискиот сектор забележа минимален квартален пад, што во целост произлезе од намалувањето на кредитите на претпријатијата, додека кредитите на домаќинствата и натаму солидно растат. Натamoшен раст бележат и обврските врз основа на кредити на банките, додека кај депозитите од финансиските институции се забележа намалување, по умерениот раст во претходниот квартал од годината.

Графикон бр. 67

Структура на активата (лево) и пасивата (десно) на банкарскиот систем во проценти

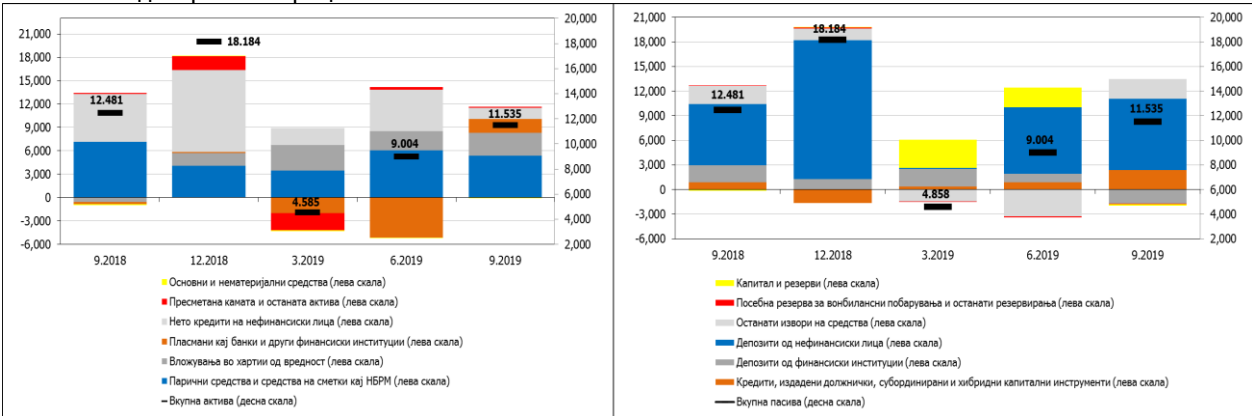

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

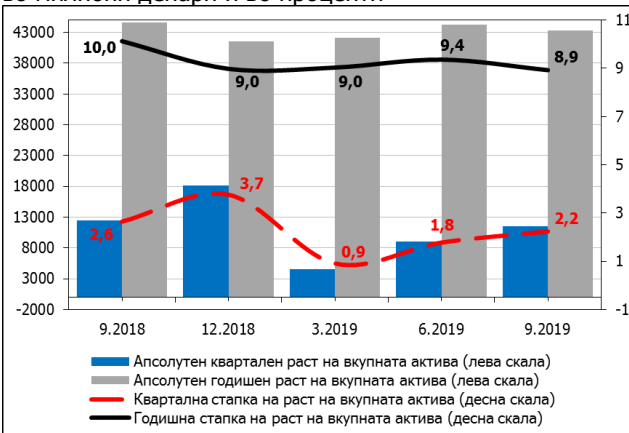
Графикон бр. 68 Квартален раст на компонентите на активата (лево) и пасивата (десно) на банкарскиот систем

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 69
Активата на банкарскиот систем
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На 30.9.2019 година, вкупната актива на банкарскиот систем изнесува 528.952 милиона денари и бележи квартален раст од 11.535 милиони денари, или 2,2%. Кварталниот раст на активата е забрзан во однос на растот од претходното тримесечје (1,8%), додека во однос на истиот период од минатата година се забележува извесно забавување (за 0,4 п.п.). На страната на пасивата, најголем квартален раст забележаа депозитите на нефинансиските субјекти, а извесен придонес имаше и зголемувањето на обврските врз основа на кредити кон нерезидентите и остварената добивка во третиот квартал од 2019 година. Во рамки на активата, најголем раст бележат ликвидните средства (пред сè, вложувањата во домашни еврообврзници и средствата на денарските сметки кај Народната банка). Еден дел од новооприбраните извори на финансирање се искористи и за кредитирање на нефинансискиот сектор, и тоа пред сè на домаќинствата.

Графикон бр. 70

Износ на кредитите на нефинансиските субјекти

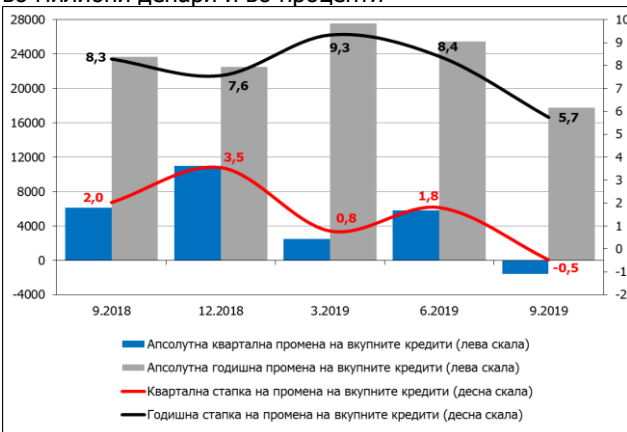
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 71 Раст на кредитите на нефинансиските субјекти

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.1. Кредити на нефинансиските субјекти

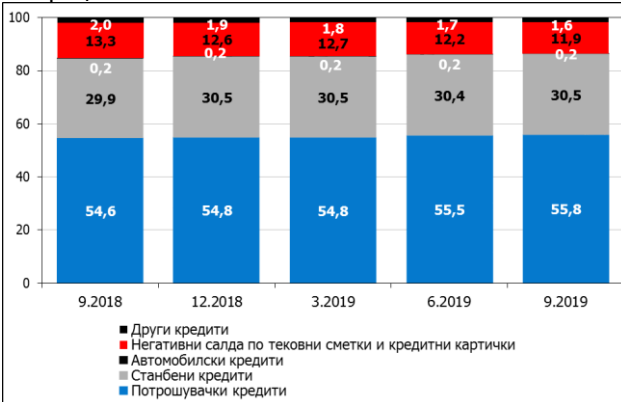
Во третиот квартал од 2019 година, кредитирањето на нефинансиските лица забележа извесно квартално намалување, што најмногу беше под влијание на новата регулатива за управување со кредитниот ризик, со примена од 1.7.2019 година, којашто ги обврзува банките на побрзо „чистење“ на нефункционалните кредити од нивните биланси. Кредитите на нефинансиските субјекти⁶⁴ се намалија за 1.552 милиона денари, или за 0,5% (во споредба со растот од 1,8% во вториот квартал од 2019 година и остварениот раст од 2,0% во третиот квартал од 2018 година). На годишна основа, кредитирањето забележа забавен раст од 17.757 милиони денари, или 5,7% (8,4%, заклучно со 31.12.2018, односно 8,3%, заклучно со 30.9.2018 година). Анализирани по поединечна банка, кај осум од вкупно петнаесет банки се забележа намалување на кредитите на нефинансиските субјекти. Кварталното намалување на кредитите произлегува од спроведеното задолжително пренесување во вонбилансна евиденција на целосно резервираните нефункционални кредити, за кои, согласно со измените во регулативата за управување со кредитниот ризик, почнувајќи од 1.7.2019 година, се намали периодот во кој банките се обврзани задолжително да ги отпишуваат, од две на една година, од моментот кога направиле целосна резервација на овие кредити со исправка на вредноста⁶⁵. Сепак, дури и да се из земе ефектот од извршените отписи, вкупните кредити на

⁶⁴ Кредитите кон нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица – резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршители на дејност и физичките лица (кредитите на домаќинствата).

⁶⁵ Подетално во делот за кредитниот ризик од овој извештај.

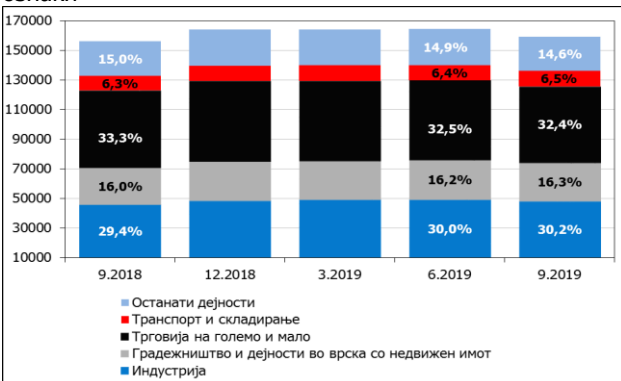

Графикон бр. 72
Структура на кредитите на физичките лица,
по производи
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 73
Структура на кредитите на нефинансиските
друштва по одделни дејности
во износи прикажани во столбови и проценти во
ознаки

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

нефинансиските субјекти би оствариле скроман квартален раст од 0,6%.

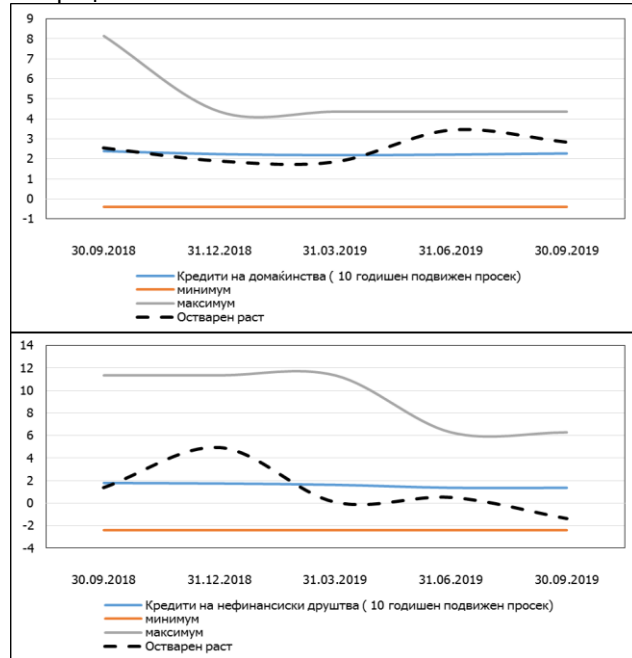
Кварталниот пад на кредитната активност во најголем дел произлезе од намалувањето на кредитите на нефинансиските друштва, додека кредитирањето на домаќинствата забележа солиден раст. Кредитите на нефинансиските друштва квартално се намалија за 5.179 милиони денари, или за 3,2% (овие кредити би се намалиле за 1,4%, доколку се изолира ефектот од задолжителните отписи на нефункционалните кредити), што воедно предизвика и трикратно намалување на годишната стапка на раст на овие кредити, до нивото од 2,1% (6,7%, заклучно со 30.6.2019 година). Слабиот раст на корпоративното кредитирање се согледува и со проширувањето на отстапувањето на остварената стапка на раст од десетгодишен подвижен просек, како и нејзиното приближување кон минималната вредност на просекот. Кредитите на домаќинствата⁶⁶ во третиот квартал од 2019 година се зголемија за 3.752 милиони денари, или за 2,3% (2,8%, доколку се изолира ефектот од задолжителните отписи на нефункционалните кредити), што е сепак пониско од остварениот раст во вториот квартал од годината (3,4%). Воедно, и годишниот раст на кредитите на домаќинствата умерено забави, до нивото од 9,7% во третиот квартал (9,9%, заклучно 30.6.2019 година). И натаму солидната кредитна поддршка на домаќинствата соодветствува со нето-олеснувањето на вкупните кредитни услови, коешто продолжи и во текот на третиот квартал од 2019 година, и тоа поизразено, во споредба со претходниот квартал, особено во однос на станбените кредити (каде што 59% од банките укажуваат на олеснување на кредитните

⁶⁶ Потрошувачките кредити, негативните салда по тековни сметки и кредитните картички се најкористените кредитни производи кај домаќинствата.

Графикон бр. 74

Десет годишен подвижен просек на кварталните стапки на раст на кредитите на домаќинствата (горе) и кредитите на нефинансиските друштва (долу) во проценти

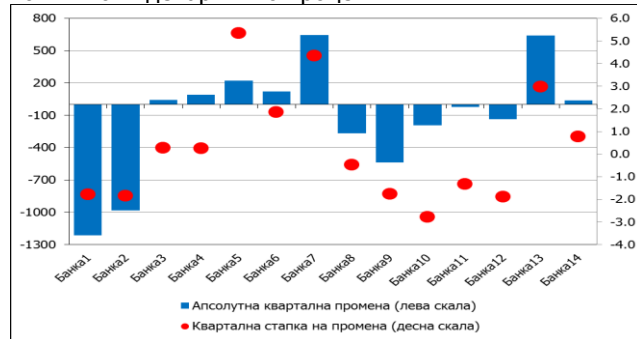
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Податоците за периодот од 2016 година до 30.9.2019 година се без ефектот од регулаторната промена за задолжителните отписи.

Графикон бр. 75

Квартален раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, по поединечна банка

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

услови, што е највисок процент на банки во последниве речиси пет години). Од факторите коишто предизвикуваат промена на условите за одобрување кредити, конкуренцијата од другите банки и натаму е фактор со најизразено влијание врз нето-олеснувањето на условите за одобрување на кредитите на домаќинствата, коешто е послитно кај станбените кредити.

И покрај ова, во третиот квартал на 2019 година, се забележа намалување на побарувачката на кредити од страна на домаќинствата, за разлика од зголемувањето во претходниот квартал. Намалување на побарувачката се забележува кај сите типови кредити на домаќинства. Притоа, фактор со најголемо влијание врз намалувањето на побарувачката на станбени кредити е „кредитите на останатите банки“, додека факторот „заштеди на домаќинствата“, најмногу придонесе за намалување на побарувачката на потрошувачките кредити (иако и факторот „кредитите на останатите банки“ е оценет како фактор со високо влијание)⁶⁷.

Постојаниот релативно висок раст на кредитите на домаќинствата го зголеми нивното структурно учество во вкупните кредити, коешто на 30.9.2019 година (50,5%), го надмина учеството на кредитите на нефинансиските друштва во вкупните кредити (48,4%). Кај шест од вкупно четиринаесет банки, учеството на кредитите на домаќинствата во кредитното портфолио на банките е поголемо во однос на учеството на корпоративните кредити. Притоа, три од групата големи банки зафаќаат 59,4% од вкупните кредити на домаќинствата на ниво на банкарскиот систем. Анализирани по кредитни производи, 67,7% од кредитите на физичките лица се наменети за

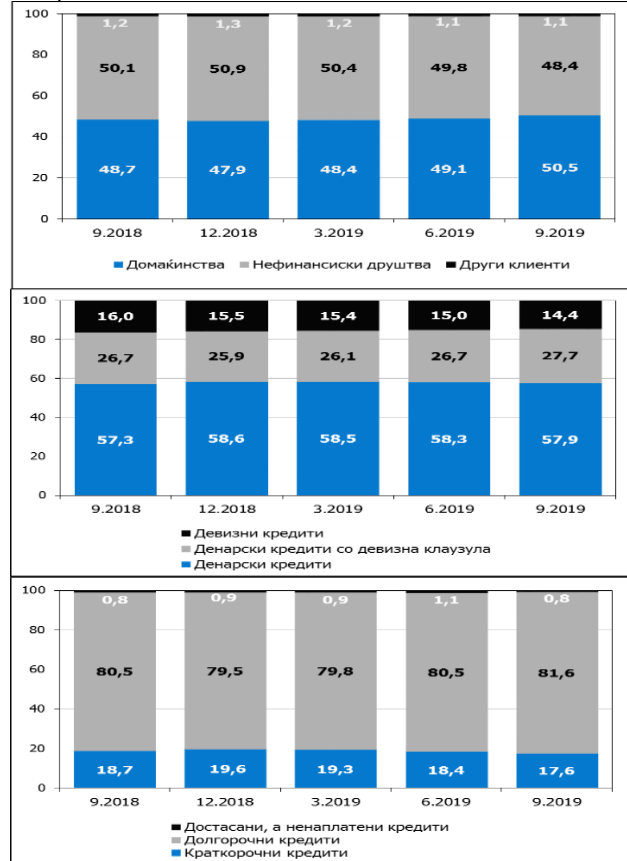
⁶⁷ Извор: Анкета за кредитната активност на банките, трет квартал 2019 година.

Графикон бр. 76

Структура на вкупните кредити, според секторот (горе) и валутата (средина) и структура на редовните кредити, според рочноста (долу)*

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Во структурата на вкупните кредити според рочноста не се вклучени нефункционалните кредити.

финансирање на ненаменската потрошувачка на физичките лица (потрошувачки кредити, дозволени пречекорувања и кредитни картички).

Анализирано од валутен аспект, намалувањето на вкупните кредити во третиот квартал од 2019 година произлезе од намалувањето на денарските кредити⁶⁸ и кредитите во странска валута⁶⁹, додека кредитите во денари со девизна клаузула⁷⁰ забележаа солиден квартален раст. Во валутната структура на вкупните кредити не се забележаа значителни промени во однос на претходниот квартал и водечкото структурно учество и понатаму го имаат денарските кредити (57,9%).

Од рочен аспект, продолжи зголемувањето на рочноста на кредитното портфолио преку натамошен раст на долгорочното кредитирање коешто на крајот на третиот квартал достигна учество од 81,6% во структурата на вкупните редовни кредити. Речиси 58% од растот на долгорочните кредити се должи на денарските кредити со девизна клаузула на домаќинствата⁷¹. Наспроти тоа, намалувањето на краткорочните кредити целосно се должи на кредитите на нефинансиските друштва⁷².

⁶⁸ Денарските кредити на квартална основа се намалија за 2.268 милиони денари, или за 1,2%. Намалувањето на денарските кредити произлегува од кредитите на нефинансиските друштва (намалување од 3.740 милиони денари, или за 3,7%), во споредба со растот на кредитите на домаќинствата (1.480 милиони денари, или за 1,7%).

⁶⁹ Кредитите во странска валута на квартална основа се намалија за 2.129 милиони денари (или за 4,3%), речиси целосно како резултат на кредитите на нефинансиските друштва (2.162 милиона денари, или 5,7%).

⁷⁰ Денарските кредити со девизна клаузула на квартална основа растат за 2.844 милиони денари, или за 3,2%, а во нивни рамки кредитите на домаќинствата се зголемија за 2.190 милиони денари (или 3,5%), додека растот на кредитите на нефинансиските друштва е нешто помал и изнесува 723 милиони денари (3,0%).

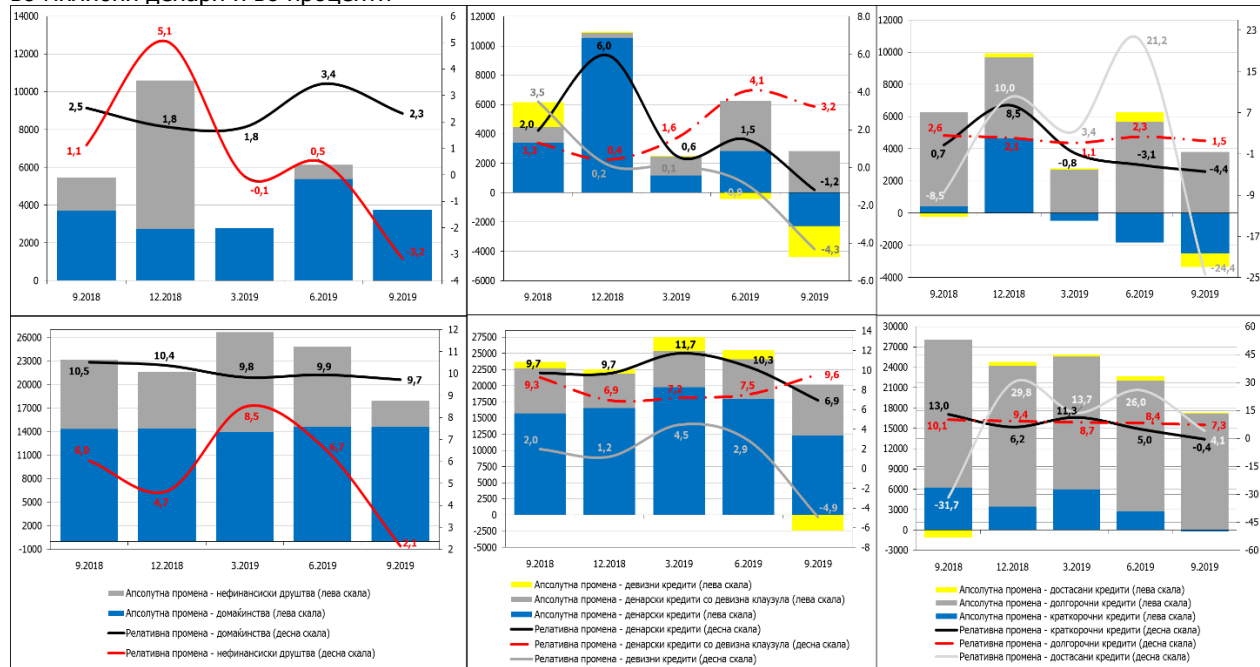
⁷¹ Долгорочните денарски кредити со девизна клаузула на домаќинствата квартално растат за 2.200 милиони денари, или за 3,6%.

⁷² Краткорочните кредити на квартална основа се намалија за 2.527 милиони денари, или за 4,4%. Намалувањето на краткорочните кредити целосно произлезе од кредитите на нефинансиските друштва (намалување од 2.649 милиони денари, или за 5,6%).

Графикон бр. 77

Квартален (горе) и годишен (долу) раст на кредитите, според секторот, валутата и рочноста во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2. Депозити на нефинансиските субјекти

Во третото тримесечје од годината, депозитите на нефинансиските субјекти остварија раст во којшто домаќинствата и корпоративниот сектор имаа сличен апсолутен придонес. Кварталниот раст на вкупната депозитна база на банките е забрзан и изнесува 8.655 милиони денари, или 2,3% (раст од 2,2% во вториот квартал од 2019 година), додека растот на годишна основа изнесува 33.825 милиони денари, или 9,5% (9,4%, со 30.6.2019 година). Анализирano по одделни банки, 84,5% од растот на депозитната база произлегува од зголемувањето на депозитите кај три банки од групата големи банки. Притоа, само кај четири од вкупно четиринаесет⁷³ банки имаше намалување на вкупните депозити во однос на претходниот квартал.

Домаќинствата, коишто традиционално се најзначајниот депонент на македонскиот банкарски систем (со учество од 68,7% во вкупните депозити), во третиот квартал од 2019 година, ги зголемија своите средства во банките за 4.236 милиони денари, или за 1,6%. **Депозитите на нефинансиските друштва** забележаа зголемување од 4.230 милиони денари, или за 4,1%.

⁷³ „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

Графикон бр. 78 Состојба на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 79 Промена на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од аспект на валутата, денарските депозити имаа најголем придонес во кварталниот раст на депозитната база, при што се зголемија за 6.123 милиони денари, или 2,8%. Притоа, депозитите на нефинансиските друштва имаа поголем придонес (71,6%) во растот на денарските депозити во однос на придонесот на депозитите на домаќинствата (28,3%). И кај двата сектора растот на денарските депозити произлегува од депозитите по видување⁷⁴. Девизните депозити забележаа зголемување (од 2.866 милиони денари, или 1,8%), што во најголем дел произлезе од депозитите по видување на домаќинствата⁷⁵. Ваквите движења придонесоа за раст на учеството на денарските депозити во вкупната депозитна база, коешто на крајот на третиот квартал изнесува 57,9% и е повисоко за 0,3 п.п. во споредба со 30.6.2019 година.

Од аспект на рочноста, депозитите по видување⁷⁶ остварија највисок квартален раст (9.759 милиони денари, или 5,1%), којшто се должи на растот на депозитите на двата сектора. Долгорочните депозити⁷⁷ на квартална основа се зголемија за 947 милиони денари, или 0,9%, додека кај краткорочните депозити беше забележано намалување од 2.050 милиони денари, или 2,5%, главно под влијание на пониското ниво на краткорочните депозити на нефинансиските друштва⁷⁸.

⁷⁴ Кварталното зголемување на денарските депозити по видување на нефинансиските друштва изнесува 4.801 милион денари, или 8,6%, додека кварталното зголемување на денарските депозити на домаќинствата по видување изнесува 1.591 милион денари, или 2,7%.

⁷⁵ Кварталното зголемување на девизните депозити по видување на домаќинствата изнесува 2.118 милиони денари, или 4,6%.

⁷⁶ Во кварталниот раст на депозитите по видување, придонесот на денарските депозити на нефинансиските друштва изнесува 49,2%, додека придонесот на денарските депозити на домаќинствата е значително помал и изнесува 16,3%. Придонесот на девизните депозити на нефинансиските друштва во кварталниот раст на депозитите по видување изнесува 11,0%, додека придонесот на девизните депозити на домаќинствата е повисок и изнесува 21,7%.

⁷⁷ Кварталниот раст на долгорочните депозити е резултат на зголемувањето на девизните депозити на домаќинствата (за 529 милиони денари) и на девизните депозити на нефинансиските друштва нерезиденти (за 339 милиони денари).

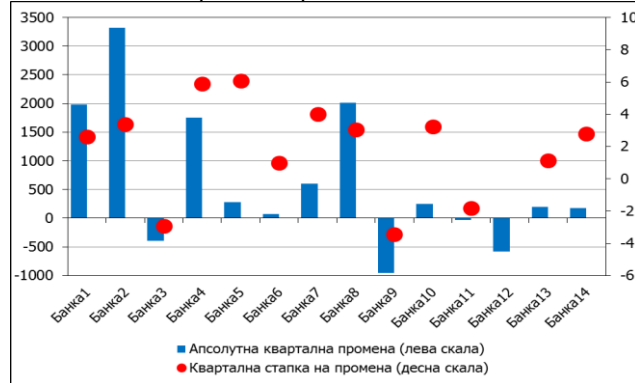
⁷⁸ Краткорочните депозити на нефинансиските друштва се намалија за 1.509 милиони денари (или 11,5%), за што најголем придонес имаа девизните депозити (57,9%). Намалувањето на краткорочните депозити на домаќинствата изнесува 352 милиона денари (или 0,5%), коешто во најголем дел (58,6%) е условено од денарските депозити.

Графикон бр. 80

Квартален раст на вкупните депозити на нефинансиските субјекти, по поединечна банка

во милиони денари и во проценти

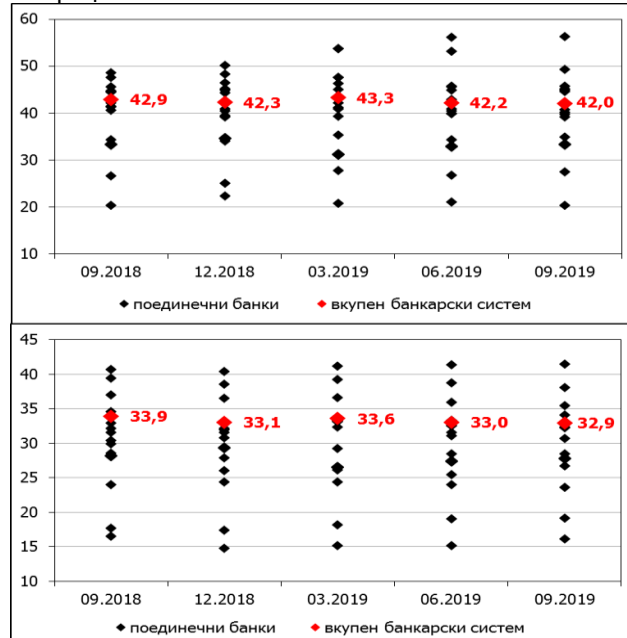

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 81

Учество на вкупните девизни депозити (горе) и на девизните депозити на домаќинствата (долу) во вкупните депозити на банките/банкарскиот систем

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во рочната структура на депозитите од домаќинствата, во третиот квартал од 2019 година, се зголемува структурното учество на депозитите по видување (од 39,8% на 30.6.2019 година, на 40,5% на 30.9.2019 година). Учеството на краткорочните депозити го продолжи постојаниот надолен тренд (од 26,2% на 30.6.2019 година, на 25,7% на 30.9.2019 година), додека учеството на долгорочните депозити се намали, од 34% на 33,8%.

1.3. Останати активности

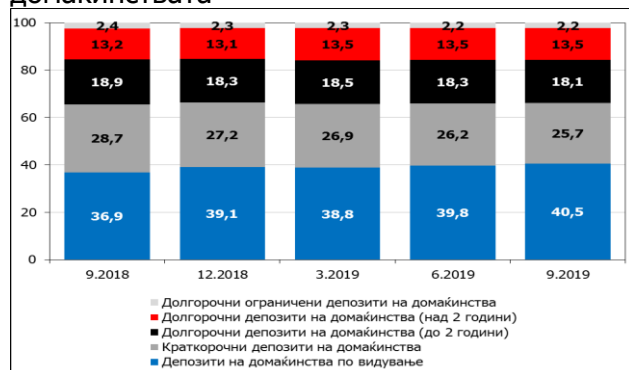
Во третиот квартал од 2019 година, вложувањата⁷⁹ на банките во хартии од вредност (според нето сметководствената вредност), забележаа раст од 2.935 милиони денари (или 4,3%), што придонесе за зголемување на учеството во вкупната актива на банките до 13,4% на 30.9.2019 година. Ваквите движења целосно се условени од растот на вложувањата на банките во домашни државни еврообврзници издадени на странските пазари (за 2.698 милиони денари, или 71,8%). Наспроти ова, банките ги намалија вложувањата во државни записи (за 475 милиони денари, или 2,8%), додека вложувањата во благajнички записи и натаму се непроменети во однос на претходниот квартал во услови непроменета основна каматна стапка на Народната банка (2,25%) и непроменета понуда на благajничките записи (25.000 милиони денари). Ваквите движења придонесоа за квартално зголемување на учеството на вложувањата во државни обврзници во вкупното портфолио на хартии од вредност кај банките, од 34,4%, на 30.6.2019 година, на 37,8%, на 30.9.2019 година, за сметка на намалувањето на учеството на пласманите во државни

⁷⁹ Вклучително и вложувања во придружени друштва.

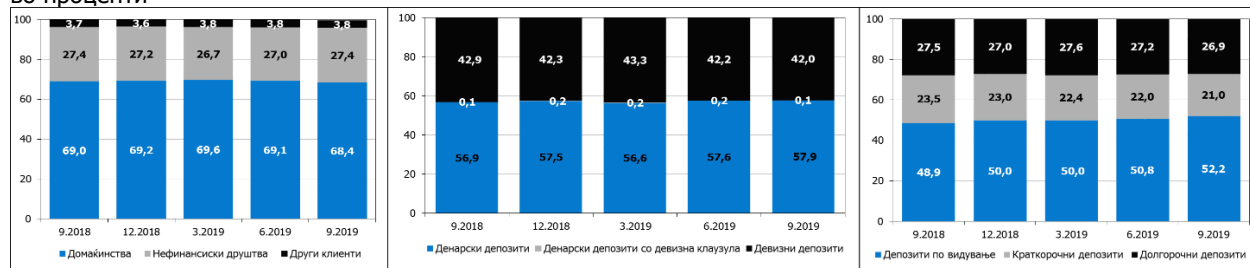
записи (од 25,1%, на 30.6.2019 година, на 23,4% на 30.9.2019 година).

Графикон бр. 82
Рочна структура на депозитите на домаќинствата

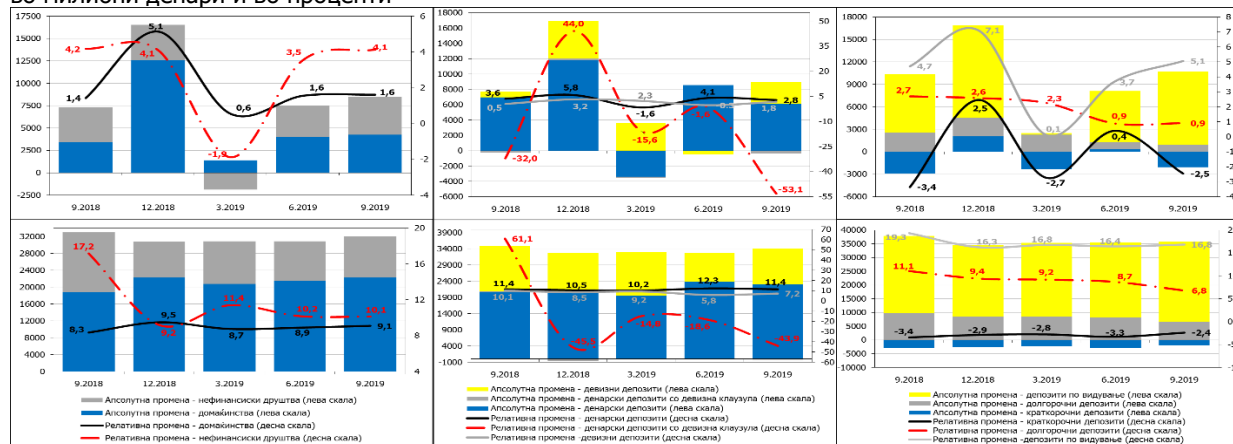
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 83
Структура на вкупните депозити, според секторот (лево) и валутата (средина) и рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 84 Квартална (горе) и годишна (долу) промена на депозитите, според секторот, валутата и рочноста во милиони денари и во проценти

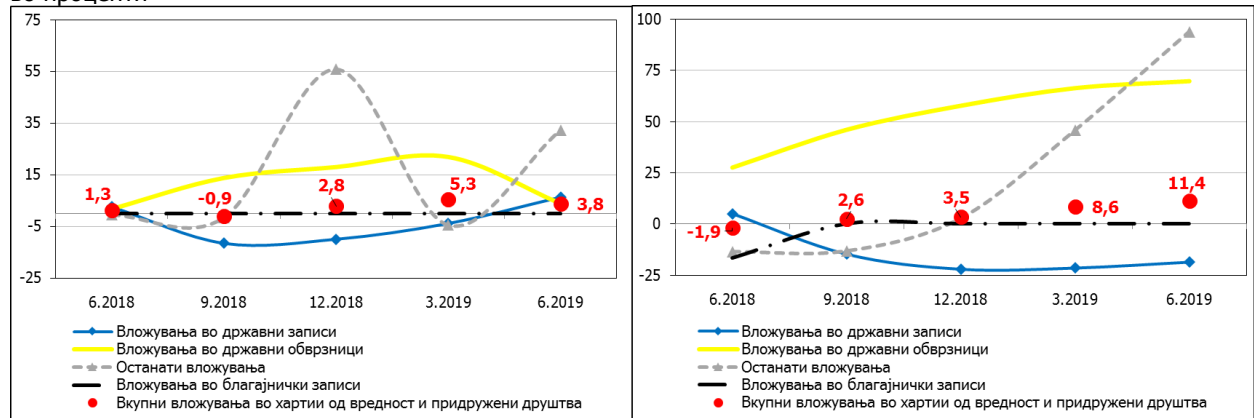
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Пласманите кај банките и другите финансиски институции во третиот квартал од 2019 година забележаа зголемување за 1.716 милиони денари, или 3,9%. Зголемување остварија сите категории пласмани⁸⁰, при што најголем придонес имаше растот на средствата на сметки во странски банки⁸¹. Вкупните **обврски врз основа на кредити** на квартална основа се зголемија за 2.159 милиони денари, или за 7,5%, што се должи на растот на обврските врз основа на кредити во странска валута до еден месец (за 1.107 милиони денари), во најголем дел кон матичниот субјект на една голема банка и растот на долгорочните обврски врз основа на кредити во странска валута кон нерезидентите финансиски друштва (за 1.216 милиони денари).

Графикон бр. 85

Квартална (лево) и годишна (десно) промена на портфолиото на хартии од вредност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Депозитите од банките и останатите финансиски институции се мал извор на финансирање на банките, со учество од 5,5% во вкупната пасива во третиот квартал од 2019 година. Намалувањето на депозитите од банките и останатите финансиски институции (од 1.706 милиони денари, или 5,5%) произлегува од намалувањето на депозитите во странска валута на нерезидентите финансиски друштва до еден месец (за 826 милиони денари) кај една голема банка и на намалувањето на депозитите во странска валута на нерезидентите финансиски институции, со рочност од 3 месеци до една година (за 878 милиони денари).

⁸⁰ Средствата на сметките и депозитите кај домашните банки во третиот квартал се зголемија за 316 милиони денари, што во најголем дел се должи на растот на орочените депозити на домашните банки во странска валута преку ноќ кај една голема банка и растот на орочените депозити на домашните банки во странска валута до 1 месец кај една средна банка. Кредитите на домашните банки квартално се зголемија за 235 милиони денари, и тоа целосно како резултат на растот на долгорочните кредити одобрени на домашните банки во странска валута (пласирани преку „РБСМ“ АД Скопје).

⁸¹ Кварталниот раст на средствата на сметките и депозитите кај странски банки изнесува 869 милиони денари (или 2,7%) и во целост е резултат на растот на салдата на редовните сметки во странство во странска валута за 2.112 милиони денари (во најголем дел кај три големи банки и една средна банка). Наспроти ова, орочените депозити во странство во странска валута квартално се намалија за 1.248 милиони денари. Во нивни рамки, позначително намалување се забележа кај орочените депозити во странство во странска валута од еден до три месеци кај една голема банка за 2.728 милиони денари, при истовремено зголемување на орочените депозити во странство во странска валута преку ноќ (за 716 милиони денари) и зголемување на орочените депозити во странство во странска валута до еден месец (за 718 милиони денари).

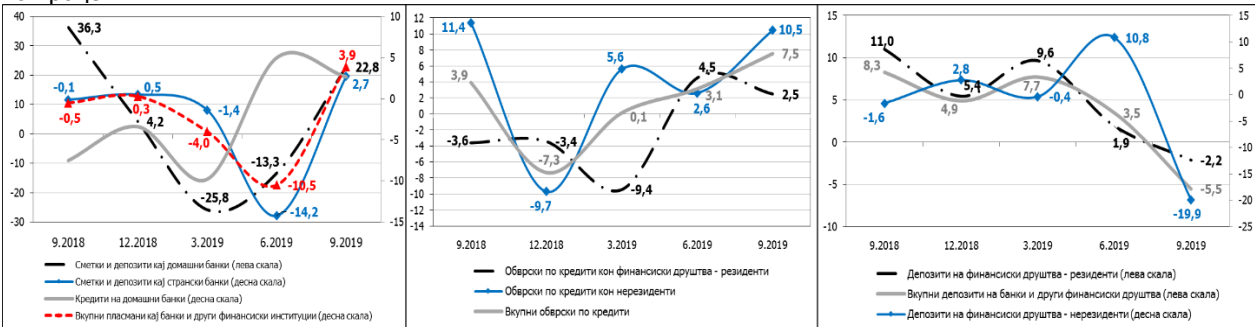

Графикон бр. 86
Структура на портфолиото на хартии од вредност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 87 Квартална промена на пласманите кај финансиски институции (лево), обврските врз основа на кредити (средина) и депозити од финансиските друштва (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Банкарскиот систем повеќе им должи⁸² отколку што побарува од нерезидентите. Сепак, обемот на активности коишто ги извршуваат домашните банки со нерезидентите сè уште е релативно мал. Во третиот квартал од 2019 година, обврските на домашните банки кон нерезидентите забележаа раст од 1.111 милиони денари, или за 2,9%, а нивното учество⁸³ во вкупната актива на банкарскиот систем достигна 7,5%. Ваквото зголемување произлегува од споменатиот раст на обврските врз основа на кредити во странска валута до еден месец кон матичниот субјект на една голема банка и растот на долгорочните обврски врз основа на кредити во странска валута кон нерезидентите финансиски друштва⁸⁴. Побарувањата на банките од нерезидентите

⁸² На 30.9.2019 година, осум од вкупно петнаесет банки повеќе должат отколку што побаруваат од нерезидентите.

⁸³ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на обврските кон нерезиденти во вкупната пасива изнесува 6,1%. Анализирани по поединечна банка, ова учество се движи во интервал од 0,1% до 19,1%.

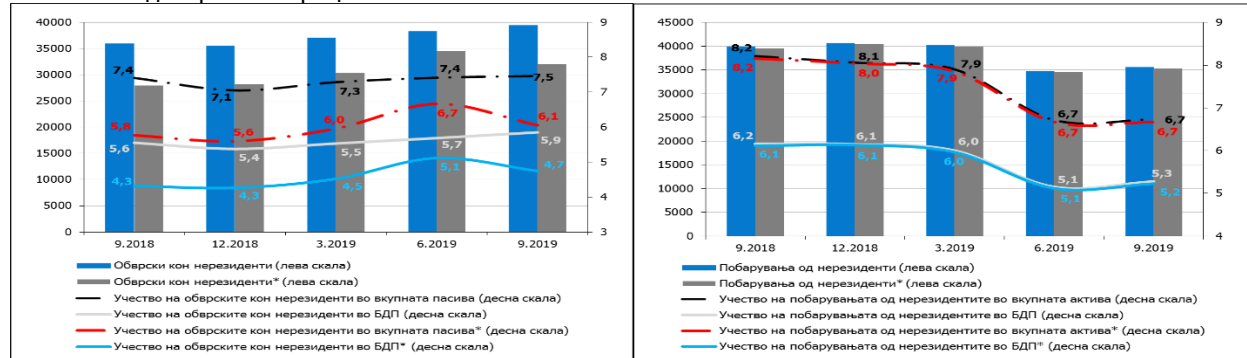
⁸⁴ Во рамки на обврските кон нерезиденти во третиот квартал од 2019 година се забележа раст и кај обврските врз основа на кредити во странска валута (од една до две години) на една голема банка (за 615 милиони денари), раст на обврските врз основа на кредити во странска валута (од две до пет години) кај една средна банка (за 206 милиони денари) и раст на обврските врз основа на кредити во странска валута (над пет години) на „РБСМ“ АД Скопје кон една меѓународна финансиска институција (за 374 милиони денари).

остварија раст од 867 милиони денари (или 2,5%), речиси целосно како резултат на зголемувањето на средствата на сметките во странски банки. Притоа, учеството на побарувањата од нерезидентите во вкупната актива се намали и изнесува 6,7%⁸⁵.

Графикон бр. 88

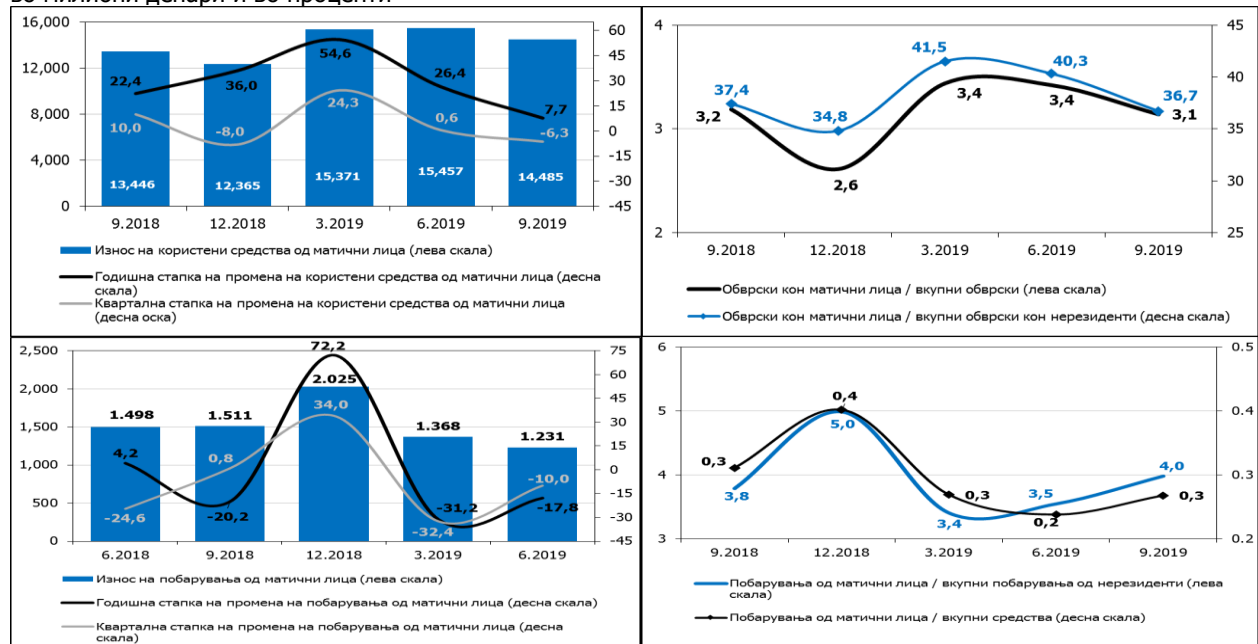
Обврски (лево) кон и побарувања од (десно) нерезидентите во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 89

Обврски (горе) и побарувања кон/од матичните лица на банките (долу) во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁸⁵ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на побарувањата од нерезиденти во вкупната актива е непроменето и изнесува 6,7%. Анализирано по поединечна банка, ова учество се движи во интервал од 1% до 11,2%.

Користењето заеми од матичните субјекти не претставува значаен извор на финансирање на активностите на домашните банки, иако може да се забележат одредени разлики по поединечни банки. Во третиот квартал од 2019 година, обврските⁸⁶ на банките кон нивните матични субјекти се намалија за 972 милиона денари (или за 6,3%), што во целост е резултат на намалувањето на краткорочните депозити од финансиските субјекти кај една голема и една средна банка. Со тоа, учеството на обврските на банките кон матичните лица (вклучувајќи ги и субординираните обврски и хибридните капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем и во обврските кон нерезидентите се намали на 36,7% и 3,1%, соодветно. Побарувањата на матичните лица зафаќаат само 0,3% од вкупната актива на банкарскиот систем, додека нивното учество во вкупните побарувања од нерезидентите изнесува 4%. Во споредба со вториот квартал од 2019 година, побарувањата од матичните субјекти се зголемија за 185 милиони денари.

⁸⁶ Анализирани по поединечна банка, учеството на обврските на банките кон матичните лица во вкупните обврски кон нерезидентите се движи во интервал од 18,3% до 79,1%. Анализирани по поединечна банка, учеството на обврските на банките кон матичните лица во вкупните обврски се движи во интервал од 0,3% до 17%.

2. Профитабилност⁸⁷

Позитивниот финансиски резултат остварен од страна на банките во првите девет месеци од 2019 година е значително помал во споредба со истиот период од претходната година, што главно го одразува исцрпувањето на ефектите од еднократните фактори коишто предизвикаа висок раст на добивката во 2018 година. Показателите за профитабилноста, исто така, бележат надолна корекција, но и натаму се над нивниот десетгодишен просек. Намалениот финансиски резултат главно произлегува од намалувањето на приходите од редовните активности на банките, пред сè значително намалените други редовни приходи (односно, приходите од продажба на капитален влог и на преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања), а истовремено трошоците за исправка на вредноста забележаа висок раст. Со изземање на еднократните ефекти, трошоците за исправка на вредноста би забележале намалување, а падот на другите редовни приходи се ублажува, што само делумно го амортизира годишниот пад на добивката. За одбележување е забрзаниот пад на нето каматните приходи што главно произлегува од повисокиот раст на депозитната во споредба со кредитната активност на банките, и тоа во амбиент на историско ниски каматни стапки. Оттука, имајќи го предвид традиционалниот деловен модел на банките во нашата земја, одржувањето стабилен нето каматен приход е од големо значење за обезбедување одржлива профитабилност на банкарскиот сектор на среден и долг рок.

2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

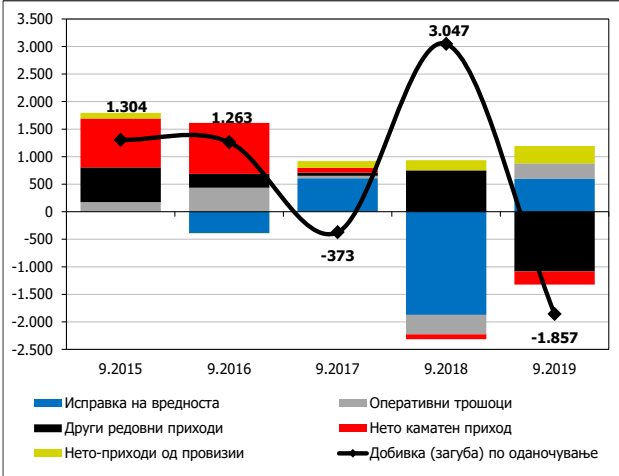
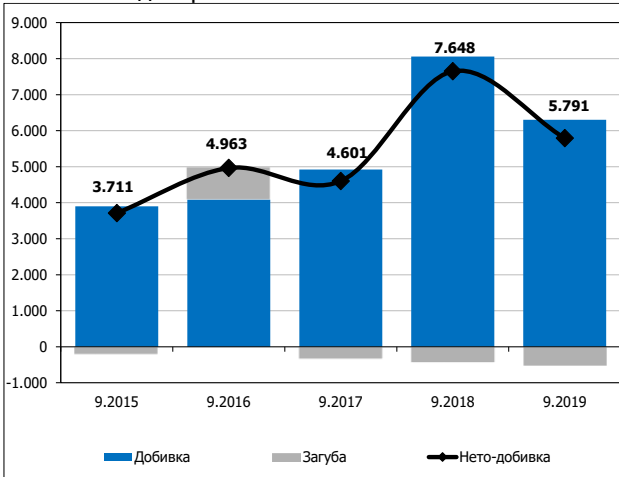
Финансискиот (нето) резултат на банките во првите девет месеци од 2019 година достигна 5,8 милијарди денари, што претставува намалување од 24,3% во однос на истиот период од претходната година. Помалата добивка го одразува исцрпувањето на ефектите од еднократните настани присутни во првите три месеци од 2018 година (зголемена наплата на нефункционални побарувања и продажба на капитален влог од страна на една банка, односно намалување на трошоците за исправка на вредноста и зголемување на другите редовни приходи од работењето). Токму овие две категории имаа спротивни движења во првите девет месеци на 2019 година, со што придонесоа за помалата добивка. **Доколку се из земе ефектот од овие фактори, падот на финансискиот резултат би бил значително понизок и би изнесувал 5,8%.** Придонес за намалување на добивката имаше и пониското ниво на другите редовни приходи (и по изземање на еднократните ефекти) првенствено заради повисоката споредбена

⁸⁷ Сите податоци во овој дел од извештајот коишто произлегуваат од билансот на успех на банките (приходи, расходи, добивка, загуба, итн.) се однесуваат на првите девет месеци од 2019 година, а нивната големина се споредува со истиот период од претходната или некоја друга година. Податоците коишто произлегуваат од билансот на состојба (актива, кредити, депозити, капитал, итн.) или оние поврзани со висината на активните и пасивните каматни стапки, во овој дел од извештајот, се презентирани како просек од состојбите за првите девет месеци од 2019 година и така пресметаниот просек се споредува со просекот пресметан за првите девет месеци од 2018 година или од некоја друга година. Доколку презентацијата на податоците е направена на друга основа, различна од споменатава, тоа е нагласено во текстот.

основа од претходната година⁸⁸, а продолжи и намалувањето на нето каматниот приход што банките го остваруваат од традиционалното финансиско посредување.

Графикон 90 Нето-добивка по оданочување (горе) и годишна промена на главните приходи и расходи (долу) во милиони денари

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Трендот на раст на нето-приходите од провизии продолжи и во првите девет месеци од 2019 година, и тоа со речиси двојно повисока стапка во однос на истиот период од минатата година, со што целосно „го покрија“ ефектот од пониските нето каматни приходи.

Анализирано по одделни групи банки, сите групи остварија позитивен финансиски резултат од работењето. Сепак, намалување на нето-добивката беше забележано кај групите големи и средни банки. Наспроти ваквите движења, групата мали банки ја подобрија својата профитабилност.

Намалената добивка во првите девет месеци од 2019 година придонесе за надолна корекција на основните показатели за профитабилноста на банкарскиот систем. Стапките на поврат на просечната актива (POAA) и на просечниот капитал и резерви (POAE)⁸⁹, како и профитната маргина на банкарскиот систем се значително намалени, а доколку се из земе ефектот од споменатите еднократни настани, показателите за профитабилноста повторно би се намалиле, но поумерено⁹⁰.

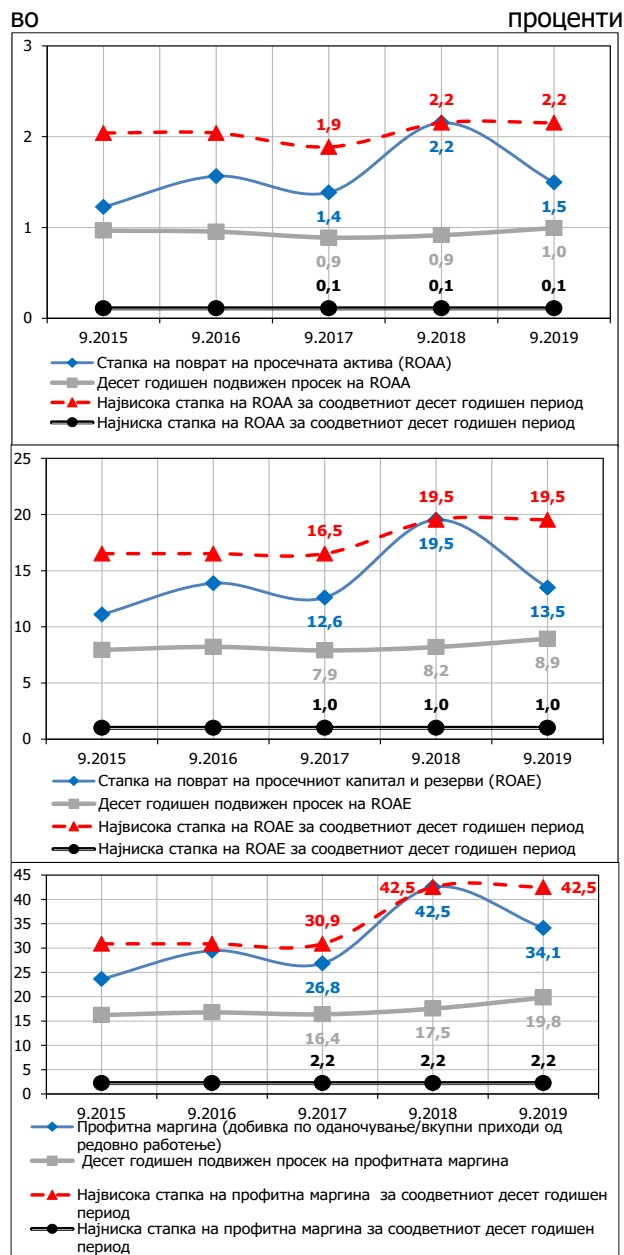
⁸⁸ Во првиот квартал од 2018 година, покрај остварената капитална добивка од продажба на капитален влог, за растот на другите редовни приходи придонес имаше и зголемената продажба на преземен имот.

⁸⁹ Просечната актива и капиталот и резервите се пресметани како просек од состојбата на активата, односно капиталот и резервите на анализираниот датум и 31.12. од претходната година.

⁹⁰ Доколку се изолира ефектот од еднократните фактори во првиот квартал од 2018 година, стапката на поврат на просечната актива, заклучно со 30.9.2018 година би изнесувала 1,7% (1,5%, на 30.9.2019 година), стапката на поврат на просечниот капитал и резерви за истиот датум би изнесувала 15,7% (13,5%, на 30.9.2019 година), додека профитната маргина би изнесувала 34,9% (34,1% на 30.9.2019 година).

Графикон 91 Остварено ниво, десетгодишен просек, максимум и минимум остварено ниво на поврат на избраните показатели за профитабилност

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано низ временска призма од десет години, по достигнатите максимални вредности заклучно со 30.9.2018 година, показателите за профитабилноста пресметани на крајот на третиот квартал од 2019 година, се наоѓаат над пресметаниот десетгодишен просек од овие показатели. Показателите за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем и одделните групи банки се презентирани во анексите од овој извештај.

Во опкружување на каматни стапки што опаѓаат, нето каматната маргина што банките ја остваруваат од каматоносните активности бележи надолен тренд во изминатиот период. Сепак, нето каматната маргина се одржува на солидно ниво од 3,4%, што го покажува капацитетот на домашните банки за остварување приход од финансиското посредување. Остварувањата од првите девет месеци на 2019 година покажуваат умерено намалување на нето каматната маргина за 0,3 процентни поени на годишна основа, главно поради умерено намалените нето каматни приходи (за 2,1% или за 239 милиони денари)⁹¹, при истовремен раст на просечната каматоносна актива (за 6,4% или за 26.065 милиони денари), во споредба со првите девет месеци од 2018 година⁹². Падот на нето каматните приходи се должи на понатамошното намалување на каматните приходи (за 175 милиони или 1,2%)⁹³, при истовремено зголемување на каматните расходи (за 63 милиони или за 2%)⁹⁴, во споредба со првите девет месеци од 2018 година.

⁹¹ За споредба, заклучно со 30.9.2018 година, нето каматните приходи се намалија за 0,8% (или за 89 милиони денари).

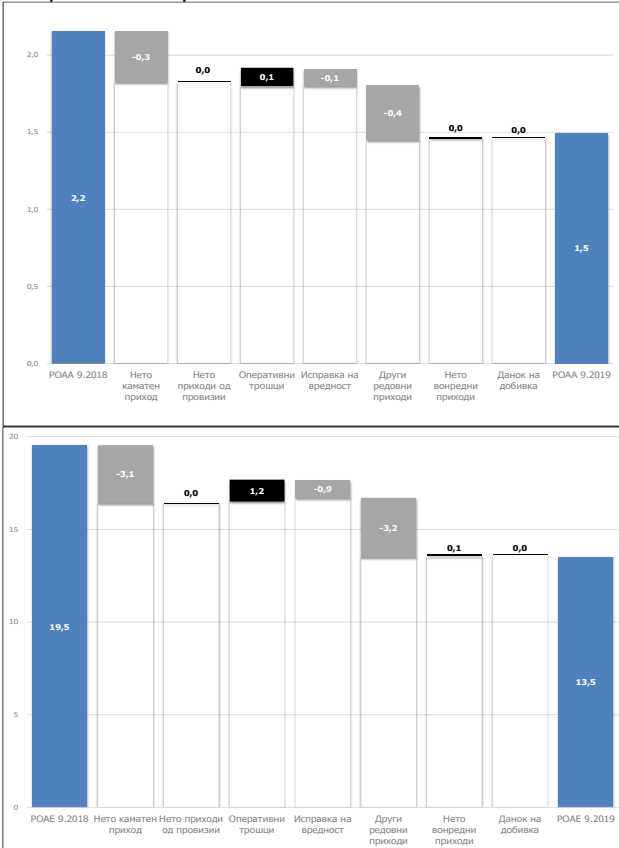
⁹² За споредба, заклучно со 30.9.2018 година, просечната каматоносна актива на банкарскиот систем забележа годишен раст од 7,3%, или за 27.599 милиони денари.

⁹³ За споредба, заклучно со 30.9.2018 година, каматните приходи се намалија за 206 милиони денари, или за 1,4%.

⁹⁴ За споредба, заклучно со 30.9.2018 година, каматните расходи се намалија за 117 милиони денари, или за 3,6%.

Графикон 92 Расчленување на составните елементи на стапките на поврат на просечната актива (горе) и на просечниот капитал и резерви (долу) во проценти и процентни поени

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На графиконот се претставени промените во одделните компоненти на профитабилноста изразени како учество во просечната актива, односно просечниот капитал. Црните и сивите столпчиња означуваат позитивен и негативен придонес кон растот на РОАА/РОАЕ, соодветно, во процентни поени. РОАА и РОАЕ се изразени во проценти.

Најголем придонес во одредувањето на нето каматната маргина, како и вообичаено, имаше кредитно-депозитната активност со домаќинствата⁹⁵, при што единствено овој сектор, покрај нерезидентите⁹⁶, оствари позитивен придонес во создавањето на нето каматната маргина. Од друга страна, приходите од финансиски друштва се намалуваат и во текот на првите девет месеци на 2019 година (за 197 милиони денари, или за 22,1%), што главно се должи на пониските приходи од камати од централната банка, којашто во споредба со септември 2018 година, ја намали основната каматна стапка во два наврати. Продолжува и падот на каматните приходи од кредитната активност со нефинансиските друштва (за 157 милиони денари или за 3% на годишна основа), но е поумерен во споредба со истиот период од претходната година⁹⁷ во услови кога кредитната активност на банките со нефинансиските друштва зајакна, во споредба со првите девет месеци на 2018 година⁹⁸. Ваквите движења го нагласуваат значењето на кредитната активност на банките за одржувањето стабилен нето каматен приход.

⁹⁵ Нето каматниот приход од домаќинствата во првите девет месеци на 2019 година порасна за 277 милиони денари, или за 5,0%, што произлегува од растот на каматните приходи (за 253 милиони денари или за 3,5%) и намалувањето на каматните расходи (за 24 милиони денари или за 1,5%).

⁹⁶ Каматните приходи од нерезиденти во првите девет месеци на 2019 година остварија раст од 44,8% или за 79 милиони денари, наспроти помалиот раст на каматните расходи од 2,1% или за 11 милиони денари, што придонесе за стеснување на негативниот јаз помеѓу каматните приходи и каматните расходи остварени од нерезидентите и позитивно придонесе за растот на нето каматната маргина. Сепак, активностите со нерезиденти претставуваат многу мал дел од вкупните активности на банкарскиот систем.

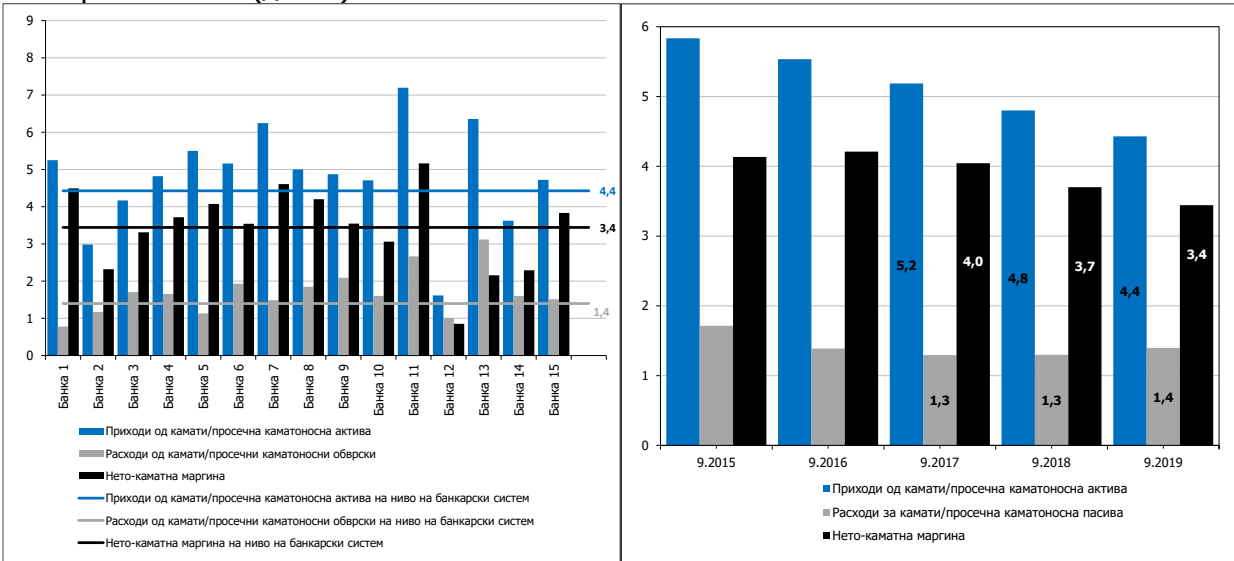
⁹⁷ Во првите девет месеци на 2018 година, каматните приходи од нефинансиските друштва на годишна основа се намалија за 372 милиони денари, или за 6,6%.

⁹⁸ Во првите девет месеци на 2019 година, вкупните кредити на банките одобрени на нефинансиските друштва растаа со просечна годишна стапка од 6% (или просечна апсолутна промена од 9.094 милиони денари), во споредба со истиот период од претходната година кога просечниот годишен раст беше речиси двојно помал и изнесуваше 3,3% (или просечен раст од 4.884 милиони денари).

Графикон 93

Нето каматна маргина по одделна банка, на 30.9.2019 година (лево)* и на ниво на банкарски систем (десно)

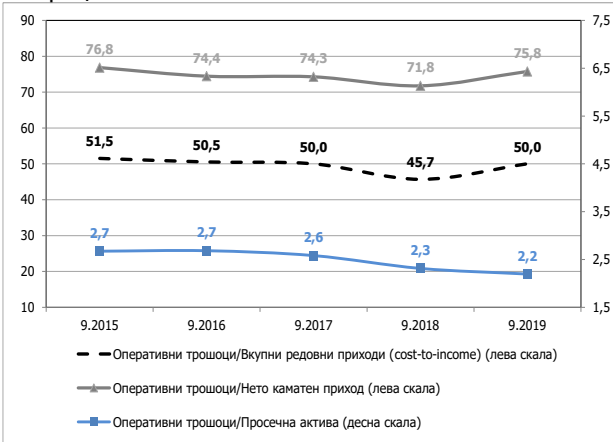

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Показателите на ниво на банкарскиот систем се презентирани со линии.

Графикон 94

Показатели за оперативната ефикасност во проценти

Извор: Народна банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

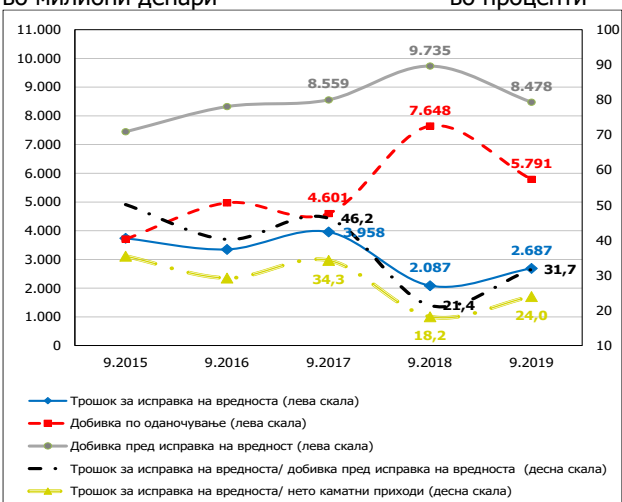
На страната на расходите, банките остварија повисоки каматни расходи од речиси сите сектори⁹⁹, со исклучок на секторот „домаќинства“. Расходите за камати од домаќинствата и натаму бележат пад, но значително забавен¹⁰⁰, во услови на побавен пад на каматите на депозитите во последниот период.

⁹⁹ Најголем апсолутен раст остварија каматните расходи за финансиските друштва (за 7,4% или за 44 милиони денари), по што следеа расходите за камати кон државата (за 23 милиони денари) и расходите кон нефинансиските друштва (за 11 милиони денари или за 2,9%).

¹⁰⁰ Во првите девет месеци на 2019 година, каматните расходи од домаќинствата на годишна основа се пониски за 24 милиони денари, или за 1,5%, во споредба со истиот период од претходната година кога годишното намалување изнесуваше 90 милиони денари или 5,3%.

Графикон 95 Показатели за учеството на трошоците за исправка на вредноста во добивката и во нето каматните приходи во милиони денари во проценти

Извор: Народна банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Зголемувањето на оперативните трошоци за 279 милиони денари, или за 3,4%, во услови на намалување на каматните приходи и другите редовни приходи, доведува до **влошување на оперативната ефикасност на банкарскиот систем**, што се одразува и преку висината на соодветните показатели. Единствено, показателот што ја мери покриеноста на оперативните трошоци со вкупните просечни средства (активата)¹⁰¹ бележи скромно подобрување, што произлегува од побрзиот раст на просечната актива (9,0%), во споредба со растот на оперативните трошоци (3,4%) во анализираниот период. Зголемувањето на оперативните трошоци главно се должи на растот на трошоците за вработени (за 182 милиона денари, или за 5,0%) и на општите и административните трошоци (за 144 милиони денари, или за 5,1%). Вкупните приходи од редовното работење¹⁰² на банките бележат надолна корекција за 1.008 милиони денари, или за 5,6%, за што најголем придонес има падот на другите редовни приходи, како одраз на високата споредбена основа од првите девет месеци од 2018 година¹⁰³.

Трендот на движење на исправката на вредноста на финансиските средства за време на првите девет месеци на 2019 година беше под влијание на еднократните настани од истиот период минатата 2018 година, кога поради наплата на висок износ на нефункционални побарувања од неколку банки беше ослободен висок износ на исправка на вредноста.

¹⁰¹ Просечната актива е пресметана како просек од износот на активата на 30.9. во тековната година и 31.12. од претходната година.

¹⁰² Вкупните приходи од редовното работење ги вклучуваат нето каматните приходи, нето-приходите од провизии и другите редовни приходи.

¹⁰³ Во првите девет месеци од 2018 година беше остварена капитална добивка од продажба на капитален влог и продажба на преземен имот од страна на една банка што придонесе за позначителен раст на другите редовни приходи.

Графикон 96 Износ на трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства, во милиони денари (горе) и годишни стапки на промена на трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства, во проценти (долу)

Извор: Народна банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Исцрпувањето на ефектите од овие фактори придонесе за зголемување на нето-исправката на вредноста на финансиските средства во првите девет месеци од 2019 година за 1.095 милиони денари, или за 64,1%, во споредба со истиот период минатата година. Со изземање на еднократните ефекти, нето-исправката на вредноста на финансиските средства би забележала намалување од 37 милиони денари, или за 1,3%.

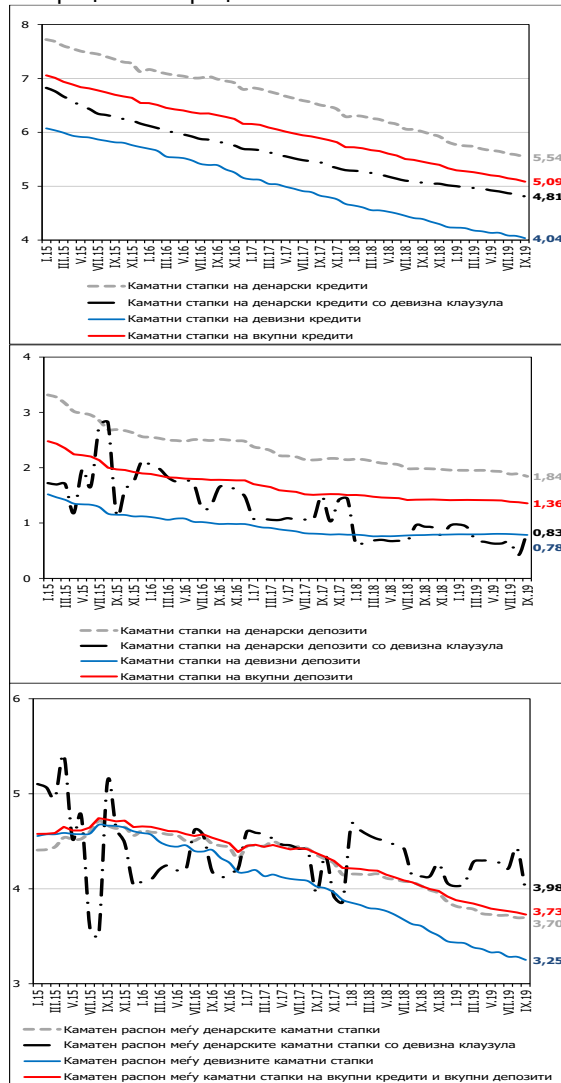
Од друга страна, нето-трошокот за исправка на вредноста на нефинансиските средства во првите девет месеци од 2019 година се намалува за значителни 494 милиони денари, или за 130,7%. Имено, во првите девет месеци од 2019 година, износот на ослободување на исправката на вредноста на нефинансиските средства го надминува износот на нова исправка на вредност за овие средства. Ваквите движења произлегуваат, пред сè, од пониската нова исправка на вредноста на нефинансиските средства во првите три квартали од 2019 година (во споредба со истиот период од 2018 година), при натамошна продажба на преземениот имот¹⁰⁴ и ослободување позначителни износи на исправка на вредноста за овие средства.

Збирно, вкупните трошоци за исправка на вредноста (за финансиските и нефинансиските средства) бележат раст од 601 милион денари, или за 28,8%. Доколку се изолира ефектот од еднократните настани од првиот квартал од 2018 година, вкупниот трошок за исправка на вредноста би забележал пад од 16,5%, или за 531 милион денари.

¹⁰⁴ Во првите девет месеци од 2019 година, просечниот преземен имот е намален за 27,7%, или за 1.372,1 милион денари во споредба со истиот период од претходната година.

Графикон 97 Активни (лево) и пасивни (десно) каматни стапки во проценти и процентни поени

Извор: Народна банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.2. Движење на каматните стапки и на каматниот распон

Трендот на намалување на каматните стапки на банките продолжува и во првите девет месеци од 2019 година, а корекцијата е поизразена кај каматните стапки на кредитите¹⁰⁵. Така, во септември 2019 година вкупната активна каматна стапка на банките (на денарски и девизни кредити) се намали за 0,4 процентни поени, во споредба со септември 2018 година и изнесуваше 5,1%, а истовремено вкупната пасивна каматна стапка (на денарските и девизните депозити) се намали за само 0,1 процентен поен и изнесуваше 1,4%.¹⁰⁶ Анализирани по валута, најизразен пад во споредба со септември 2018 година бележат каматната стапка на денарските кредити и денарските депозити од 0,5 и 0,014 процентни поени, соодветно. Во услови на понатамошно посилно намалување на активните во однос на пасивните каматни стапки, **на крајот на септември 2019 година распонот меѓу активните и пасивните каматни стапки изнесува 3,7 процентни поени и е намален за 0,3 процентни поени во однос на крајот на третиот квартал од претходната година.**

¹⁰⁵ Анализата се однесува на пондерираните каматни стапки на банките согласно со Статистиката за каматни стапки на Народната банка. Пондерираната каматна стапка претставува количник помеѓу збирот на производите помеѓу годишната договорна каматна стапка и поодделните износи на секоја договорена кредитна/депозитна партија и збирот на поодделните износи на секоја договорена кредитна/депозитна партија. Статистика на каматните стапки, Методолошки објаснувања, јули 2018 година; подетално на https://www.nbrm.mk/content/statistika/Monetarna%20statistika/metodologija/Metodologija_MIR_07_2018_mak.pdf.

¹⁰⁶ Анализата на каматните стапки покажува дека просечните пондерирани активни и пасивни каматни стапки на банките во првите девет месеци од 2019 година се помали за 0,4 и 0,1 процентни поени, во просек, соодветно, во споредба со истиот период од 2018 година. Просечната пондерирана активна каматна стапка, во периодот јануари-септември 2019 година изнесува 5,2%, во просек (5,6% за првите девет месеци на 2018 година), додека просечната пондерирана пасивна каматна стапка изнесува 1,4% (1,5% за првите девет месеци од 2018 година). Просечниот распон меѓу активните и пасивните каматни стапки за периодот јануари-септември 2019 година изнесува 3,8 процентни поени и е намален за 0,4 процентни поени во споредба со истиот период од минатата година во услови на посилно намалување на активните во однос на пасивните каматни стапки.

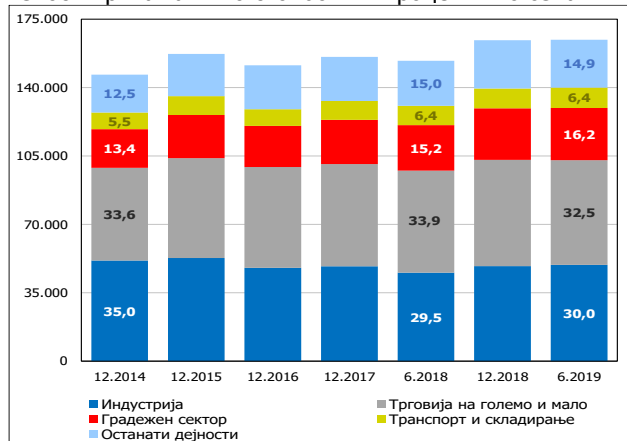
ПРИЛОГ 1

Ниво на концентрација на корпоративното кредитирање

Обемот и брзината на остварувањето на кредитниот ризик вообичаено се во директна зависност од концентрацијата на кредитите според некои од нивните карактеристики. Овој прилог ја анализира концентрацијата и секторската, рочната и валутната структура на корпоративното кредитно портфолио, а го опфаќа периодот од 31.12.2014 до 30.6.2019 година.

Повисоката концентрација претставува инхерентна карактеристика на корпоративното кредитно портфолио, поради вообичаено пониското ниво на грануларност¹⁰⁷ на корпоративните кредити, но и поради повисокото учество на кредитирањето насочено кон одредени економски дејности, што, пак, е определено од структурата на домашната економија. Така, високата и релативно стабилна концентрација на кредитната поддршка на банките кон клиентите од трговската дејност, индустријата и градежниот сектор упатува на фактот дека деловните остварувања на овие клиенти се битни не само за вкупната економска активност на земјата, туку и за квалитетот на кредитното портфолио на банките. Малку повисоката концентрација кон најголемите корпоративни клиенти ја истакнува значајноста на одржувањето на финансиската кондиција и солидната дисциплина при наплатата на овие побарувања. Општо земено, иако концентрацијата на корпоративните кредити бележи намалување, сепак е сè уште релативно висока.

Графикон бр. 98
Структура на кредитите по одделни дејности на нефинансиските друштва
износи прикажани во столбови и проценти во ознаки

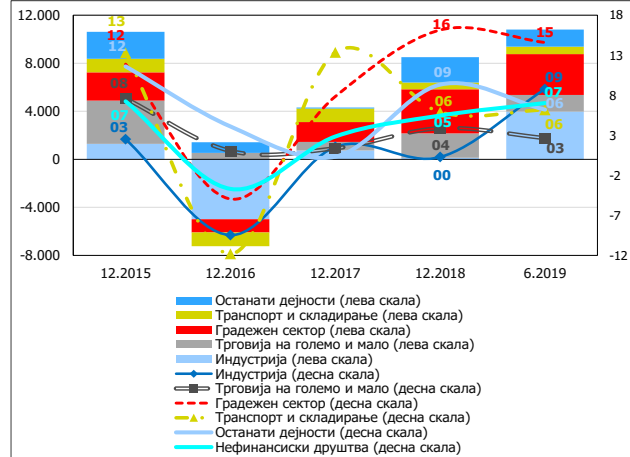
Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Околу 80% од вкупното кредитно портфолио на нефинансиските друштва отпаѓаат на кредитната поддршка од банките одобрена на клиенти од дејностите „индустија“, „трговија на големо и мало“ и „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“, чиешто учество се одржува на релативно стабилно ниво во анализираниот период. Учесството на кредитите на „индустијата“ во вкупните кредити на нефинансиските друштва бележи постепено намалување, од 35,0% на 31.12.2014 година, на 30,0% на 30.6.2019 година, што е најмногу последица на спроведените задолжителни отписи на нефункционални кредити кон клиентите од оваа дејност, но и извршената продажба на нефункционалните побарувања од едно нефинансиско друштво во првиот квартал од 2018 година. Истовремено, учеството на кредитите одобрени на градежниот сектор во вкупното корпоративно кредитирање бележи умерен раст, од 13,4% на

Графикон бр. 99

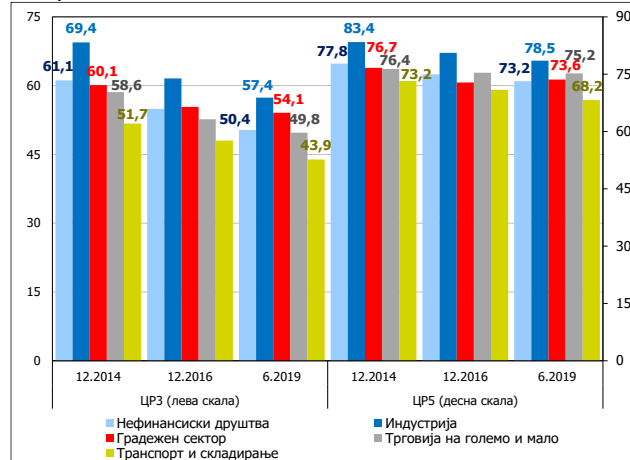
Годишна промена на кредитите по одделни дејности на нефинансиските друштва износи во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 100

Показатели за концентрација на кредитите на нефинансиските друштва и по одделни дејности кај трите и петте најголеми банки во проценти

31.12.2014 година на 16,2% на 30.6.2019 година, со оглед на послоната градежна активност во анализираниот период во сегментот на високоградбата, којашто претежно е финансирана од страна на банките. Учеството на кредитите на трговската дејност во вкупните кредити на нефинансиските друштва е речиси на идентично ниво на крајот на 2014 година и 30.6.2019 година (32,5%), при што во анализираниот период оваа дејност во просек зафаќа околу една третина од вкупното корпоративно кредитирање. Трите дејности со највисоко учество во корпоративното кредитирање истовремено претставуваат значаен двигател на растот на вкупниот бруто домашен производ и имаат високо учество во вкупната додадена вредност на домашната економија¹⁰⁸, но и најмногу придонесуваат во остварувањата и активностите на домашниот корпоративен сектор¹⁰⁹.

Неколку банки се клучни за кредитната поддршка на корпоративниот сектор, иако концентрацијата на кредитирањето на претпријатијата, според овој аспект, бележи намалување во анализираниот период, со оглед на засилувањето на конкуренцијата од страна на дел од банките со средна големина во банкарскиот систем, но и како резултат на промената на деловниот модел на некои од поголемите банки, од корпоративното кредитирање кон кредитирањето на мало, односно секторот „домаќинства“. Особено изразено намалување бележи показателот

¹⁰⁷ Грануларноста се дефинира како нивото до кое портфолиото се дели, при што колку е повисока грануларноста, толку е пониска концентрацијата, односно портфолиото е подобро диверзифицирано. Оттука, грануларноста на изложеноста на кредитен ризик покажува до кој степен таа се дели на кредити кон одделни клиенти и го покажува степенот на концентрација преку распределба на кредитирањето кон поединечни клиенти.

¹⁰⁸ Во анализираниот период (2014-30.6.2019), секоја од овие три дејности, во просек, учествува со по околу 20% во вкупната додадена вредност (според тековните цени) на домашната економија.

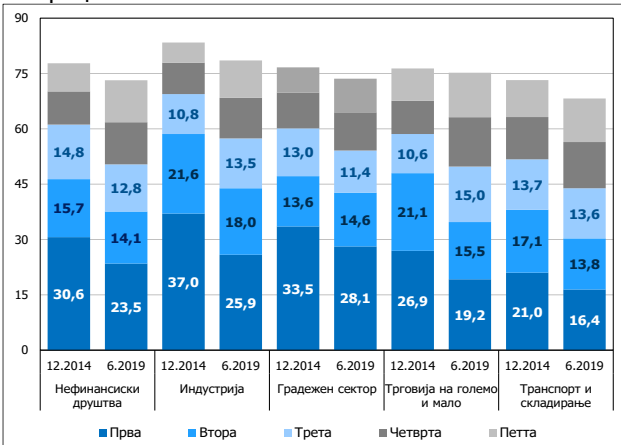
¹⁰⁹ Повеќе детали за додадената вредност на одделните дејности, нивните активности, показателите за работењето и остварувањата, како и динамиката на кредитниот ризик што го преземаат домашните финансиски институции при кредитирањето на овој сегмент од реалниот сектор, а со тоа и влијанието врз севкупната финансиска стабилност се дадени во Извештајот за финансиската стабилност во Република Северна Македонија во 2018 година, во делот 2.5 Корпоративен сектор, којшто е достапен на следнава интернет-страница:

https://www.nbrm.mk/content/Regulativa/%D0%A4%D0%A1%D0%A0_2018.pdf

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Графикон бр. 101

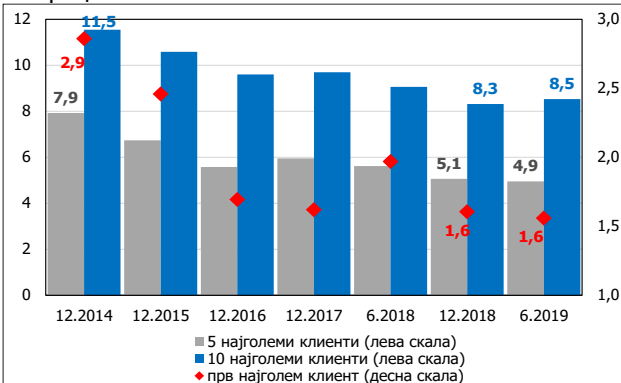
Концентрација на кредитите на нефинансиските друштва и по одделни дејности кај петте најголеми банки во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 102

Концентрација на кредитите на нефинансиските друштва според големината на клиентите* во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Големината на клиентите се однесува на износот на вкупните кредити на соодветниот клиент (прво рангиран, петте највисоко и десетте највисоко рангирани клиенти) на ниво на банкарскиот систем.

ЦРЗ¹¹⁰ и тоа за над 10 процентни поени (од 61,1% на 50,4%), при истовремено намалување и на показателот ЦР5, за речиси 5 процентни поени (од 77,8% на 73,2%), во периодот 31.12.2014 година – 30.6.2019 година, соодветно. Оттука, **концентрацијата на корпоративните кредити по одделни банки се намалува во анализираниот период, особено кај трите банки коишто имаат највисоко пазарно учество во корпоративното кредитирање.** Намалената концентрација на корпоративното кредитирање кај петте, односно трите најголеми банки се поврзува и со спроведените задолжителни отписи почнувајќи од 1.1.2016 година. Имено, во просек околу 90% и 80% од спроведените отписи на побарувањата од нефинансиските друштва (во периодот 2016 – 30.6.2019 година) се сконцентрирани кај петте и трите најголеми банки во системот, соодветно. За одбележување е и фактот дека банката со најголемо учество во кредитната поддршка на нефинансиските друштва бележи намалено учество за 7,2 процентни поена (од 30,6% на 23,5%) во анализираниот период. Според тековното ниво на показателите за концентрацијата на корпоративното кредитирање (на 30.6.2019 година), концентрацијата е највисока кај „индустријата“¹¹¹, а најниска кај „транспортот и складирањето“¹¹².

Сè уште е висока концентрација на корпоративното кредитирање кон одделни клиенти (англ. „single name concentration“). Кредитите одобрени на десетте, петте и

¹¹⁰ Показателот ЦРЗ, односно ЦР5 го покажува учеството на кредитите на нефинансиските друштва и по одделни економски дејности на трите, односно петте банки со највисока вредност на кредитите во вкупниот износ на кредити за определен сегмент, односно за вкупното корпоративно кредитно портфолио.

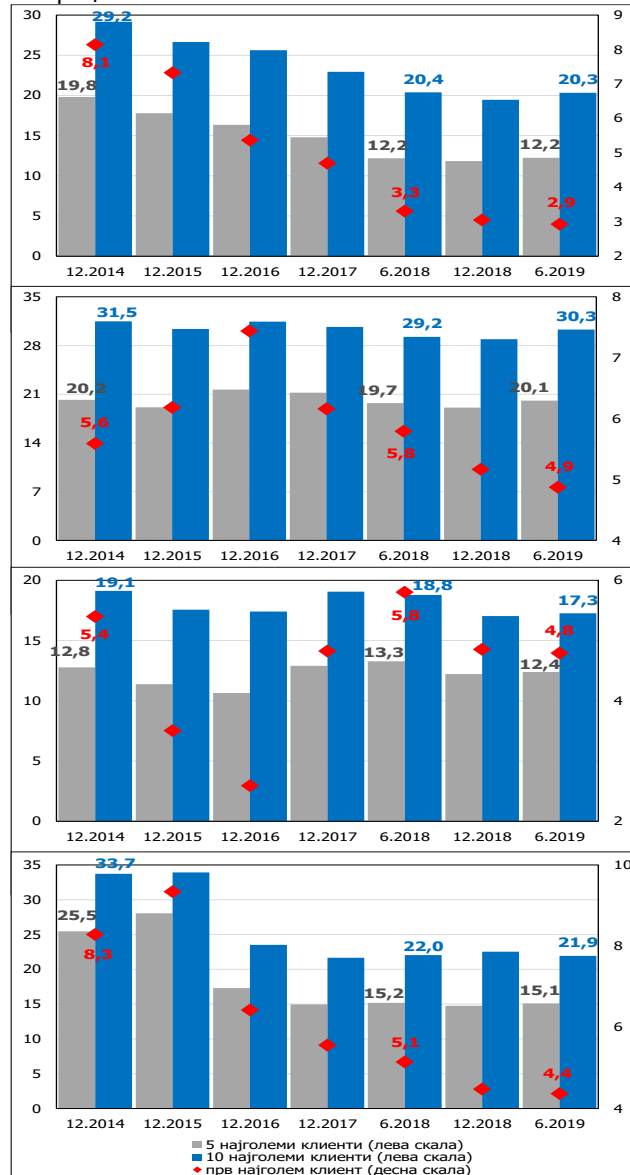
¹¹¹ Со вредности на показателите ЦРЗ и ЦР5 од 57,4% и 78,5%, соодветно.

¹¹² Со вредности на показателите ЦРЗ и ЦР5 од 43,9% и 68,2%, соодветно.

Графикон бр. 103

Концентрација на кредитите на „индустријата“, градежниот сектор, трговската дејност и „транспортот и складирањето“ (по наведениот редослед, од горе надолу), според големината на клиентите во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

првиот најголем клиент¹¹³ од сегментот нефинансиски друштва зафаќаат 8,5%, 4,9% и 1,6%, соодветно, од вкупните кредити на овој сектор. Сепак, во анализираниот период (31.12.2014 година – 30.6.2019 година) се забележува намалување на концентрацијата на кредитната поддршка на банките кон десетте и петте најголеми нефинансиски друштва со идентичен интензитет (за 3 процентни поени, и тоа од 11,5% и 7,9%, соодветно, на крајот на 2014 година), при истовремено намалување и на учеството на кредитите на првиот најголем клиент за 1,3 процентни поени (од 2,9% на 31.12.2014 година) во вкупното кредитирање на корпоративниот сектор.

Во анализираниот период, концентрацијата кон одделни клиенти редовно е највисока кај градежниот сектор.

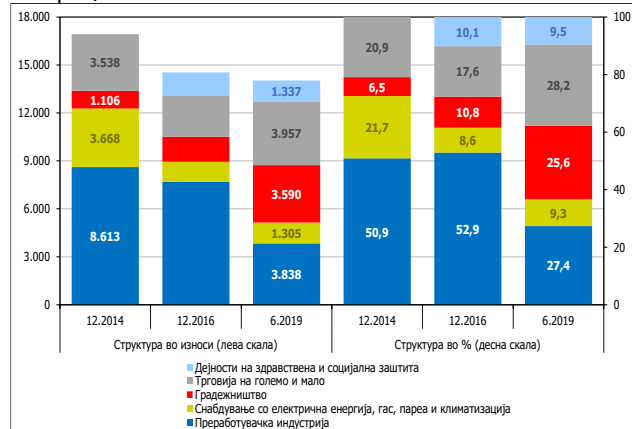
Во периодот од 2014 година до почетокот на 2017 година, најголем кредитокорисник (меѓу претпријатијата) на ниво на банкарскиот систем е еден ист клиент од „индустријата“, поточно од гранката „производство на метали, машини, алати и опрема“. Сепак, од почетокот на 2017 година, позицијата на најголем должник на ниво на корпоративниот сектор ја презеде субјект од трговската дејност.

¹¹³ При утврдувањето на најголемиот, петте и десетте најголеми клиенти на претпријатијата и одделните дејности се земаат како збир сите кредити кон поединечен клиент, на ниво на банкарскиот систем. Притоа, не се земени предвид кредитите одобрени на субјектите што се евентуално поврзани со овие.

Графикон бр. 104

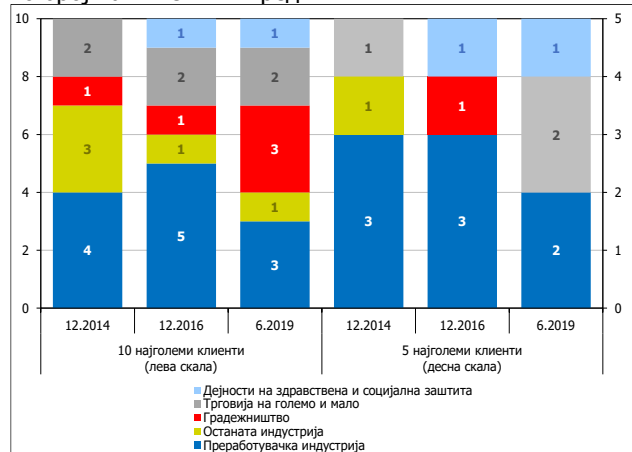
Структура на 10-те најголеми кредити на нефинансиските друштва според одделните дејности во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 9

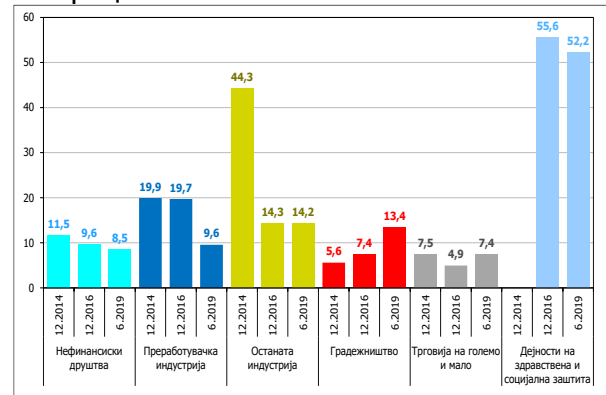
Структура на 10-те и 5-те најголеми кредити на нефинансиските друштва според припадноста кон соодветна дејност во број на клиенти – кредити

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 8

Учество на 10-те најголеми кредити на нефинансиските друштва според одделна дејност во вкупните кредити на соодветната дејност во проценти

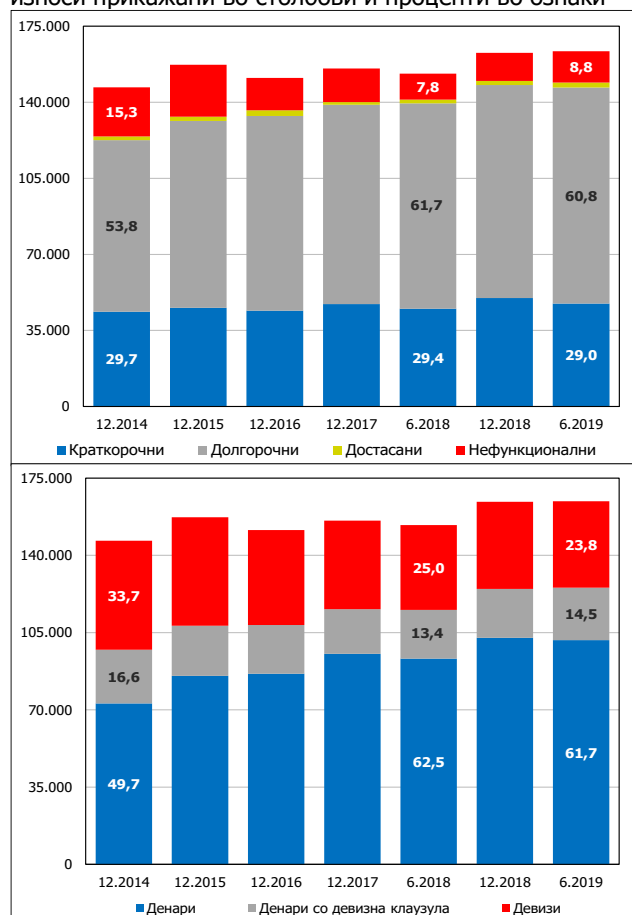

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 10

Рочна (горе) и валутна структура (долу) на кредитите на нефинансиските друштва износи прикажани во столбови и проценти во ознаки

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според рочната и валутната структура, најголемиот дел од задолженоста на нефинансиските друштва кон домашниот банкарски систем отпаѓа на долгорочни кредити и на кредити во денари. Сепак, и натаму е релативно високо учеството на краткорочните кредити (во просек околу 30% во анализираниот период). Во анализираниот период се забележува позасилена валутна трансформација на кредитирањето на нефинансиските друштва (вклучително и по одделни дејности), како резултат на растот на денарското кредитирање, што истовремено е проследен со пад на кредитите со валутна компонента. Така, учеството на денарските кредити во корпоративното кредитно портфолио се зголеми од 49,7% на крајот на 2014 година, на 61,7% на крајот на вториот квартал од 2019 година.